

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Adam Söderberg

Avbrottsförsäkring och skadebegränsning

– en undersökning av det försäkrade företagens plikt att agera för att
begränsa verkningarna av ett avbrott

JURM02 Examensarbete

Examensarbete på juristprogrammet
30 högskolepoäng

Handledare: Eva Lindell-Frantz

Termin för examen: VT2014

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	3
FÖRORD	4
FÖRKORTNINGAR	5
1 INLEDNING	6
1.1 Bakgrund	6
1.2 Syfte och frågeställning	7
1.3 Metod och material	8
1.3.1 Allmänt	8
1.3.2 Försäkringsvillkor och intervjuer	10
1.4 Avgränsningar	11
1.5 Forskningsläget	12
1.6 Disposition	13
2 OM AVBROTTSFÖRSÄKRING	14
2.1 Allmänt om försäkringsformen	14
2.2 Omfattade skadehändelser	14
2.3 Försäkrat intresse	15
2.3.1 Allmänt	15
2.3.2 Försäkringsmässigt täckningsbidrag	16
2.4 Begränsning av försäkringsbolagets ansvar	17
2.5 Försäkringsvilkorens betydelse för skadebegränsningen	17
2.5.1 Allmänt om villkorens betydelse	17
2.5.2 Skadebegränsande handlingsalternativ	18
2.5.2.1 Minskning av rörliga kostnader	18
2.5.2.2 Minskning av fasta kostnader	19
2.5.2.3 Upprätthållande av driften och därmed sammanhängande kostnader	19
2.5.3 Sammanfattning	20
3 SKADEBEGRÄNSNING SOM BIFÖRPLIKTELSE	21
3.1 Allmänt om biförpliktelser	21
3.2 Tvingande regler om biförpliktelser	22

3.3	Biförpliktelser av relevans för begränsningen av en avbrottskada	23
3.3.1	Något om säkerhetsföreskrifter	23
3.3.2	Framkallande av försäkringsfall och räddningsplikt	25
3.3.2.1	Allmänt och gränsdragningsproblematik	25
3.3.2.2	Underlåtenhet och 8 kap. 11 § FAL	26
3.3.2.2.1	Kravet på handlingsplikt	26
3.3.2.2.2	Analys	27
3.3.2.3	Gränsdragningen vid avbrottsförsäkring	29
3.3.2.4	Analys	30
4	RÄDDNINGSPLIKT OCH AVBROTTSFÖRSÄKRING	33
4.1	Intressekonflikt mellan försäkringsbolag och försäkrat företag	33
4.1.1	Allmänt	33
4.1.2	Ansvarstidens betydelse	33
4.1.3	Den ersättningsgilla förlustens betydelse	34
4.2	Räddningspliktens särdrag vid avbrottsförsäkring	35
4.3	Allmänt om räddningspliktens innehåll	36
4.4	Vidtagande av åtgärder efter förmåga	36
4.4.1	Allmänt	36
4.4.2	Räddningspliktens materiella gränser	37
4.4.2.1	Frågeställningen	37
4.4.2.2	Förarbeten och doktrin	38
4.4.2.3	Skadeståndsrättens skadebegränsningsplikt	39
4.4.2.4	Norsk och dansk försäkringsrätt	42
4.4.2.5	Analys	42
4.4.2.6	Räddningspliktens materiella innehåll vid avbrottsförsäkring	44
4.4.2.6.1	Rimlighetsavvägningen vid avbrottsförsäkring	44
4.4.2.6.2	Analys avseende uppoffringsfallet vid avbrottsförsäkring	44
4.4.2.6.3	Skadeståndsrättens skadebegränsningsplikt analogivis	47
4.4.2.6.4	Analys	49
4.4.2.6.5	Vilka typer av räddningsåtgärder kan krävas?	51
4.4.3	Föreskrifter och anvisningar	52
4.4.3.1	Allmänt	52
4.4.3.2	Intervjuer	53
4.4.3.3	Analys	54
4.5	De subjektiva kraven för nedsättning	55
4.5.1	Allmänt	55
4.5.2	Uppsåtligt åsidosättande av räddningsplikten	55
4.5.3	Medvetet risktagande	55
4.5.4	Grov vårdslöshet	57
4.5.5	Analys	59
4.6	Skälig nedsättning	61
4.7	Ersättning för räddningskostnader	62
4.7.1	Allmänt	62
4.7.2	Analys	63
5	SLUTSATS	66

BILAGA A	69
BILAGA B	71
KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	73
RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	77

Summary

By entering a business interruption insurance policy agreement, a company can protect itself against the risk of sustaining economic losses following an interruption of the company's business. In order for the insured company to receive full compensation in the event of an interruption, the company must not, in violation of Section 11 of Chapter 8 of the Insurance Contracts Act (ICA), have exacerbated the consequences of the insured event. In addition to this, the insured company must not have contravened its duty to, in accordance with Section 13 of Chapter 8 and Section 7 of Chapter 4 of the ICA, mitigate its damages. This thesis investigates what the legal consequences are, if the company remains passive during an interruption of its business. Thus, the purpose of this thesis is to answer the question of *how the insured company must act to limit its losses, in order to fulfil the requirements established in the two previously mentioned provisions of the ICA, and thereby receive full compensation for the losses incurred following an interruption?*

The terms of a common business interruption insurance policy are fairly complicated. The first material part of the thesis is therefore devoted to an investigation of how these terms affect the possible methods that can be utilised by the company to mitigate its losses following an interruption. This investigation indicates that the company can reduce its recoverable losses either by taking measures that result in the maintenance or restoration of the business operations, or by taking measures that reduce the overhead expenses of the company.

Despite uncertainty in the current state of the law, my examination shows that it is mainly the duty to mitigate, as prescribed by Section 13 of Chapter 8 and Section 7 of Chapter 4 of the ICA, that is of relevance when the insured company fails to carry out sufficient measures to reduce its damages. In the thesis, it is argued that this provision of the ICA only requires that the insured company carries out measures that are reasonable. It is furthermore argued that, in the context of business interruption insurance, the reasonability criteria can, by means of analogy, to some extent derive its contents from the duty to mitigate that is prescribed within the law of contracts. The latter duty to mitigate is expressed in Section 70 of the Sales of Goods Act. It is shown in the thesis that the duty to mitigate damages, as prescribed in the ICA, to a considerable extent allows the insured company to prioritise its own interests over the interests of the insurance company, should a conflict of interest arise between the two parties. Furthermore, the terms of the common interruption insurance policies include a right for the insured company to be compensated for extra costs that it has incurred while performing a mitigating measure. The thesis indicates that this is of significant importance for the question of which measures that are reasonable to demand that the insured company undertakes. This is due to the fact that some costly measures may be seen as

reasonable, just because the company will be compensated for them through its entitlement to compensation for extra costs.

The duty to mitigate, as prescribed by the ICA, also entails certain necessary prerequisites regarding the insured party's intent, awareness of risk, or gross negligence. Even if the duty to mitigate has been breached, the amount of recoverable compensation cannot be reduced unless the company has also breached these necessary prerequisites. It is argued that the most central question that arises regarding these three prerequisites, is whether or not the insured company can be held to have understood that it was possible to carry out a certain mitigating measure or not. Finally, it appears that the insurance company can influence the application of the insured company's duty to mitigate to a significant extent, through an active claims adjustment process.

Sammanfattning

Genom att teckna en avbrottsförsäkring kan ett företag skydda sig mot de inkomstförluster som riskerar att uppstå om verksamheten drabbas av ett avbrott. För att full försäkringsersättning ska utgå vid ett avbrott fordras emellertid att det försäkrade företaget inte, i strid med 8 kap. 11 § försäkringsavtalslagen (FAL), förvärrat det inträffade försäkringsfallet eller åsidosatt sin plikt att, enligt 8 kap. 13 § och 4 kap. 7 § FAL, minska den inträffade skadan. Om det försäkrade företaget förhåller sig helt eller åtminstone delvis passivt under ett avbrott, uppkommer frågan om hur denna passivitet ska bedömas. Syftet med uppsatsen är således att utreda frågan *hur det försäkrade företaget måste agera för att uppfylla de ovan nämnda lagrummens krav på skadebegränsning vid ett inträffat avbrott, för att inte tvingas vidkännas en nedsättning av försäkringsersättningen.*

De försäkringsvillkor som allmänt gäller för avbrottsförsäkring är tämligen komplicerade och en första del av uppsatsen ägnas således åt att undersöka hur dessa villkor påverkar den försäkrades möjligheter att agera skadebegränsande. Härvidlag framgår det av uppsatsen att det försäkrade företaget kan begränsa sin ersättningsgilla förlust dels genom att vidta åtgärder för att upprätthålla eller återuppta driften under avbrottet, dels genom att sänka sina fasta kostnader.

Även om rättsläget framstår som något oklart, tycks det försäkrade företagens underlåtenhet att vidta tillräckliga skadebegränsande åtgärder vid ett inträffat avbrott huvudsakligen vara att bedöma mot räddningsplikten enligt 8 kap. 13 § och 4 kap. 7 § FAL. Härvidlag intas ståndpunkten i uppsatsen att den försäkringsrättsliga räddningsplikten är underkastad en rimlighetsavvägning, vars innebörd vid avbrottsförsäkring delvis kan hämtas analogivis från vad som gäller för den inomkontraktuella skadebegränsningsplikt som kommer till uttryck i 70 § 1 st. köplagen. Ett viktigt ställningstagande i uppsatsen är att det försäkrade företaget i betydande utsträckning har rätt att prioritera sina egna intressen framför försäkringsbolagets, om en intressekollision uppstår i en avbrottssituation. Av stor betydelse för räddningsplikten vid avbrottsförsäkring är också försäkringsvillkorens reglering av rätten till ersättning för så kallade räddningskostnader. Denna kostnadsersättning tycks ofta kunna neutralisera intressekonflikter som annars skulle föreligga och därigenom medföra att vissa kostsamma räddningsåtgärder framstår som rimliga att kräva.

Räddningsplikten innefattar även vissa subjektiva rekvisit för att en nedsättning av försäkringsersättningen ska kunna äga rum. Det centrala i subjektivt hänseende torde vara frågan om huruvida företaget kan tillräknas en insikt om att det var möjligt att företa en viss skadebegränsande åtgärd eller ej. Avslutningsvis framstår det som att försäkringsbolaget, genom en aktiv skadereglering, i betydande utsträckning kan påverka innebörden av det avbrottsförsäkrade företagens räddningsplikt.

Förord

Efter fem års universitetsstudier står jag nu inför det nästintill fullbordade faktumet att det är dags att lämna studentvärlden och gå vidare mot nya utmaningar. När jag nu möter framtiden gör jag det med en känsla av tacksamhet för alla härliga minnen som jag bär med mig från min tid i Lund. Till alla gamla och nya vänner – tack för den här tiden!

Jag vill också rikta ett varmt tack till Eva Lindell-Frantz, vars utmärkta handledning varit mycket värdefull för mitt skrivande.

Därutöver vill jag även tacka Annica Ragnarsson på Moderna försäkringar och Dagmar Kempe på If försäkringar för att de bidragit med en praktisk inblick i den problematik som uppsatsen syftar till att belysa.

Avslutningsvis vill jag ägna en tanke åt alla exjobbare som tog sin tillflykt till *Rummet*. Tack för alla effektiva och ineffektiva stunder!

Lund i maj 2014

Adam Söderberg

”Time just gets away from us.”
– Charles Portis

Förkortningar

AvtL	Lag (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område
CISG	United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods
Ds	Departementsserien
FAL	Försäkringsavtalslag (2005:104)
GFAL	Lag (1927:77) om försäkringsavtal
HD	Högsta domstolen
KKL	Konsumentköplag (1990:932)
KOFF	Kombinerad företagsförsäkring
KTjL	Konsumenttjänstlag (1985:716)
KöpL	Köplag (1990:931)
NJA	Nytt Juridiskt Arkiv
Prop.	Proposition
SjöL	Sjölag (1891:35)
SOU	Statens offentliga utredningar

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Ett företag är kontinuerligt utsatt för en mängd risker av varierande slag, vilka kan hanteras på olika sätt.¹ Risken för att företagets egendom drabbas av en fysisk skada eller går förlorad kan exempelvis hanteras genom att en egendomsförsäkring tecknas.² En annan risk som bör hanteras är risken för att företagets verksamhet drabbas av ett avbrott och därigenom åsamkas en inkomstförlust. Att verksamheten drabbas av ett avbrott kan ofta vara en följd av att en egendomsskada har inträffat, men avbrottet kan också ha andra orsaker. Om avbrottet har orsakats av en egendomsskada, ersätter egendomsförsäkringen företaget för att dess egendom har minskat i värde eller gått förlorad, men egendomsförsäkringen ersätter inte företaget för den inkomstförlust som uppstår till följd av att den skadade eller förlorade egendomen inte kan brukas som planerat. Om företaget önskar att hantera den senare risken genom en försäkring, fordras att företaget tecknar en *avbrottsförsäkring*.³ Denna typ av försäkring, vars villkor kan betraktas som tämligen komplicerade, har framhållits som en av de mest betydelsefulla försäkringarna för ett företag.⁴

Avbrottsförsäkring innebär således att ett försäkringsbolag åtar sig att utbetala försäkringsersättning till ett försäkrat företag för den inkomstförlust som kan uppstå om ett avbrott inträffar.⁵ För att ha rätt till full försäkringsersättning på grund av avbrottet, måste dock det försäkrade företaget som utgångspunkt ha iakttagit de biförpliktelser som försäkringsavtalet för med sig.⁶ För företagsförsäkringens räkning framgår dessa biförpliktelser huvudsakligen av 8 kap. FAL. Av 8 kap. 11 § FAL framgår att försäkringsbolaget är fritt från ansvar om det försäkrade rättssubjektet uppsåtligt eller genom grov vårdslöshet framkallat eller förvärrat det inträffade försäkringsfallet. Genom en hänvisning i 8 kap. 13 § till 4 kap. 7 § FAL, följer därutöver att försäkringsersättningen kan sättas ned med ett skäligt belopp om det försäkrade rättssubjektet inte efter förmåga vidtagit åtgärder för att förhindra eller minska den skada som inträffat. Den senare paragrafen benämns enligt sin rubrik som det försäkrade rättssubjektets *räddningsplikt*.

För avbrottsförsäkringens vidkommande tycks de lagrum som omnämns ovan innebära att det försäkrade företaget måste agera för att begränsa den

¹ Lagerström, Peter: *Företagsförsäkring: juridisk handbok för försäkringsgivare och försäkringstagare*, 2007, s. 14 f.

² Nordin, Eva: *Avbrottsförsäkring för företag*, 2007, s. 7.

³ Lagerström, a.a., s. 127 och s. 136.

⁴ Nordin, a.a., s. 5. Se även kapitel 2 nedan.

⁵ Jfr Schmidt, Folke: *Faran och försäkringsfallet: en försäkringsrättslig studie*, 1943, s. 7 f.; jfr Lagerström, a.a., s. 127.

⁶ Schmidt, a.a., s. 8 f.

förlust som riskerar att uppkomma till följd av att ett avbrott inträffat. Annorlunda uttryckt kan det försäkrade rättssubjektet sägas ha en *skadebegränsningsplikt*⁷ vid ett inträffat avbrott. Termen skadebegränsningsplikt känns måhända inte igen från försäkringsrättsliga sammanhang, men den är vanligt förekommande inom såväl den inom- som utomobligatoriska skadeståndsrätten.⁸ Mot bakgrund av att de ovan nämnda paragraferna i FAL framstår som tämligen allmänt formulerade kan emellertid oklarheter uppstå beträffande den närmare innebörden av och innehållet i denna plikt. Särskilt vid en försäkringsform som framstår som så pass särpräglad och komplicerad som avbrottsförsäkring kan fråga således uppstå om vilka krav på skadebegränsning som gällande rätt ställer på det försäkrade företaget. Det är denna fråga som ska undersökas i det följande.

1.2 Syfte och frågeställning

Syftet med förevarande uppsats är att utreda vilka och hur långtgående aktiva åtgärder som ett avbrottsförsäkrat företag måste vidta vid ett inträffat avbrott för att uppfylla de krav på skadebegränsning som uppställs genom 8 kap. 11 § och 8 kap. 13 § FAL. Annorlunda uttryckt är syftet att utreda hur det försäkrade företaget bör agera under ett pågående försäkringsfall i form av ett avbrott, för att inte tvingas vidkännas nedsättning av den försäkringsersättning som annars skulle ha utgått. Eftersom det är skadebegränsning vid just avbrottsförsäkring som ska utredas, är syftet med uppsatsen av nödvändighet också att utreda hur avbrottsförsäkringens villkor påverkar innebörden av de ovan nämnda lagrummen. Det kan nämligen tänkas att avbrottsförsäkringens villkor, exempelvis i fråga om definitionen av den ersättningsgilla förlusten, kan ha stor betydelse för besvarandet av frågan om vilka krav på skadebegränsning som kan ställas med stöd av dessa lagrum. För att uppsatsens syfte ska uppnås, måste det även undersökas i vilken utsträckning det försäkrade företagens skyldighet att vidta skadebegränsande åtgärder påverkas av den rätt till ersättning för räddningskostnader som kan föreligga enligt hänvisningen i 8 kap. 18 § 3 st. till 6 kap. 5 § FAL och enligt försäkringsvillkoren.

I uppsatsen undersöks alltså det försäkrade företagens skyldighet att begränsa sin avbrottsskada. Termen räddningsplikt undviks i det följande som generell benämning på denna skyldighet, eftersom det är möjligt att det avbrottsförsäkrade företagens skadebegränsningsplikt är vidare än den räddningsplikt som följer av 8 kap. 13 § FAL. Det kan alltså inte uteslutas att även regleringen avseende förvärrande av inträffat försäkringsfall i 8 kap. 11 § FAL kan vara tillämplig i vissa fall då den försäkrade underlåtit att vidta tillräckliga skadebegränsande åtgärder. I uppsatsen förekommer således begrepp som den *försäkrades skyldighet att begränsa sin skada*, eller den *försäkrades skadebegränsningsplikt*, om det inte är klarlagt att den

⁷ Jfr beträffande terminologin exempelvis Munukka, Jori: *Kontraktuell lojalitetsplikt*, 2007, s. 167 f.

⁸ Jfr Bengtsson, Bertil: ”Andra frågor om skadeståndet”. I: Bengtsson, Bertil, Harald Ullman och Sven Unger: *Allehanda om skadestånd i avtalsförhållanden*, 2009, s. 113 f.; Radetzki, Marcus: *Skadeståndsberäkning vid sakskada*, 2012, s. 175.

företeelse som undersöks uteslutande är underkastad det försäkrade företagets räddningsplikt enligt 8 kap. 13 § FAL.

Med syftet sålunda klarlagt, kan följande frågeställning formuleras;

Vilka krav på vidtagande av skadebegränsande åtgärder ställer 8 kap. 11 § och 8 kap. 13 § FAL vid ett inträffat avbrott på det försäkrade företaget vid avbrottsförsäkring, för att full försäkringsersättning ska utgå?

För att besvara huvudfrågan, kan följande underfrågor formuleras:

1. *Hur påverkar avbrottsförsäkringens villkor det försäkrade företagets möjligheter att vidta skadebegränsande åtgärder vid ett inträffat avbrott?*
2. *I vilka fall ska det försäkrade företagets underlåtenhet att vidta åtgärder för att begränsa en inträffad avbrottsskada bedömas enligt regleringen om den försäkrades räddningsplikt i 8 kap. 13 § och när ska den bedömas enligt regeln om förvärrande av försäkringsfall i 8 kap. 11 § FAL?*
3. *Vilka typer av åtgärder kan krävas av det försäkrade företaget för att skadebegränsningsplikten enligt det tillämpliga lagrummet ska vara uppfylld?*
4. *Hur långtgående krav på skadebegränsande åtgärder ställer det tillämpliga lagrummet på det försäkrade företaget om en intressekollision föreligger mellan företagets och försäkringsbolagets intressen, och vilken betydelse har det försäkrade företagets rätt till ersättning för räddningskostnader i sammanhanget?*

1.3 Metod och material

1.3.1 Allmänt

Eftersom uppsatsen syftar till att undersöka vilka krav som gällande rätt i ett visst hänseende ställer på det försäkrade företaget, tillämpas vad som har kallats för den *traditionella rättsdogmatiska metoden*. Enligt Jareborgs definition innefattar denna metod en undersökning av lagstiftning, rättsfall, lagförarbeten och doktrin i syfte att rekonstruera gällande rätt.⁹ Som Hellner framhållit återfinns därutöver en betydande del av försäkringsavtalsrätten i de försäkringsvillkor som vanligen tillämpas av försäkringsbolagen.¹⁰ Eftersom uppsatsen är inriktad på en viss försäkringsprodukt, avbrottsförsäkringen, och FAL i enlighet med den så kallade produktfrihetsprincipen i betydande utsträckning tillerkänner

⁹ Jareborg, Nils: ”Rättsdogmatik som vetenskap”. I: *Svensk juristtidning* 2004, s. 4 och s. 8. I artikeln framhåller Jareborg emellertid att det även finns utrymme att gå utanför gällande rätt inom ramen för den rättsdogmatiska metoden. Detta är emellertid inte avsikten i förevarande uppsats.

¹⁰ Hellner, Jan: *Försäkringsrätt*, 1965, s. 22.

försäkringsbolagen frihet att utveckla den försäkringsprodukt som säljs,¹¹ är det naturligt att också försäkringsvillkor ingår i det material som undersöks. Av stor betydelse för den tillämpade metoden är också avsaknaden av relevant rättspraxis. Det finns förvisso en relativt stor mängd rättsfall beträffande det försäkrade rättssubjektets biförpliktelser i allmänhet, men rättsfall av relevans för uppsatsens frågeställning tycks i betydande utsträckning saknas. I den mån rättspraxis saknas, framstår det som naturligt att förarbetsuttalanden, rättsvetenskaplig doktrin och analogier från näraliggande rättsområden tillmäts större vikt.

Här bör någonting sägas om vilka analogimöjligheter som kan tänkas föreligga i det följande. Som ovan antytts kan frågan uppstå om i vilken utsträckning den försäkringsrättsliga skadebegränsningsplikten överensstämmer med den skadebegränsningsplikt som gäller för inom- och utomkontraktuella skadeståndsanspråk. Om den försäkringsrättsliga skadebegränsningsplikten kan ses som ett specialfall av en mer generell skadebegränsningsnorm, som också kommer till uttryck i den inom- och utomkontraktuella skadebegränsningsplikten, kan det måhända vara möjligt att göra vad Peczenik kallar för en *rättsanalogi*.¹² I så fall torde den inom- och utomkontraktuella skadebegränsningsplikten, som ett uttryck för den generella skadebegränsningsnormen, i viss utsträckning kunna vara vägledande vid en bedömning av innebörden av den försäkringsrättsliga skadebegränsningsplikten. Detta torde emellertid fordra att väsentliga likheter föreligger mellan den försäkringsrättsliga skadebegränsningsplikten och den inom- eller utomkontraktuella skadebegränsningsplikten,¹³ och att försäkringsavtalets särdrag inte utgör ett skäl emot en sådan analogi.¹⁴ Huruvida det föreligger tillräckliga skäl för en rättsanalogi i syfte att undanröja en viss försäkringsrättslig oklarhet får bedömas senare i uppsatsen, när den ifrågavarande oklarheten behandlas.

I en begränsad utsträckning kommer även vissa delar av den danska och norska försäkringsrätten att undersökas i syfte att klargöra vad som kan tänkas gälla enligt den svenska FAL. Som både Hellner och Bengtsson framhåller kan rättsvetenskaplig litteratur från andra nordiska länder vara av intresse för att utreda den svenska försäkringsrättens innehåll.¹⁵ Det kan här framhållas att den centrala lagen på den danska försäkringsrättens område alltså är den danska versionen av den skandinaviskt utarbetade GFAL.¹⁶ I Norge har emellertid GFAL ersatts av en ny försäkringsavtalslag, men åtminstone reglerna om det försäkrade rättssubjektets räddningsplikt har i betydande utsträckning förts vidare från den norska GFAL in i den nya lagen.¹⁷ På motsvarande sätt har reglerna om företagsförsäkring i den svenska FAL i stor utsträckning överförts från GFAL, utan några större

¹¹ Bengtsson, Bertil: *Försäkringsavtalsrätt*, 2010, s. 26.

¹² Peczenik, Aleksander: *Juridikens teori och metod: en introduktion till allmän rättslära*, 1995, s. 54.

¹³ Jfr Peczenik, *a.a.*, s. 54.

¹⁴ Jfr Bengtsson (2010), *a.a.*, s. 43.

¹⁵ Hellner, *a.a.*, s. 24; Bengtsson (2010), *a.a.*, s. 25.

¹⁶ Jønsson, Henning och Lisbeth Kjærgaard: *Dansk forsikringsret*, 2012, s. 59.

¹⁷ Bull, Hans Jacob: *Forsikringsrett*, 2008, s. 367.

materiella förändringar av rättsläget.¹⁸ I vissa relevanta avseenden har således den svenska, norska och danska försäkringsrätten ett gemensamt ursprung. Inom ramen för förevarande uppsats torde det därför kunna vara av klargörande värde att undersöka vissa utvalda lagrum i den norska och danska försäkringsavtalsrätten, åtminstone i den utsträckning som dessa lagrum liknar den svenska försäkringsrättens motsvarande lagrum.

Det försäkrade rättssubjektets biförpliktelser har på ett allmänt plan avhandlats i ett stort antal försäkringsrättsliga verk. Även avbrottsförsäkring som försäkringsart har varit föremål för viss uppmärksamhet i litteraturen. Den undersökning som företas inom ramen för detta arbete befinner sig emellertid i skärningspunkten mellan vad som *allmänt gäller* för den försäkrades biförpliktelser och *avbrottsförsäkringens särdrag*. Den metod som tillämpas kommer därför att utgå från en utredning av vad gällande rätt föreskriver på ett allmängiltigt plan beträffande det försäkrade rättssubjektets skadebegränsningsplikt. Först när detta är klarlagt, kan vad som sålunda fastslagits i fråga om innebörd och innehåll i skadebegränsningsplikten tillämpas på just avbrottsförsäkring.

1.3.2 Försäkringsvillkor och intervjuer

Eftersom uppsatsen behandlar det försäkrade företags skadebegränsningsplikt vid avbrottsförsäkring, framstår det som nödvändigt att även undersöka förekommande försäkringsvillkor. Försäkringsavtalens innehåll kan givetvis variera, och därför undersöks och åberopas försäkringsvillkor utan något anspråk på fullständighet. För att försäkringsvillkoren ska vara så allmängiltiga och representativa som möjligt, används försäkringsvillkor från tre olika försäkringsbolag.¹⁹ De tre utvalda försäkringsbolagen är av varierande storlek,²⁰ men är samtliga väletablerade på den svenska försäkringsmarknaden. De försäkringsvillkor som undersöks är därutöver av det slag som förekommer i doktrinen när avbrottsförsäkring diskuteras. Som kommer att framgå i det följande uppvisar de tre försäkringsbolagens villkor mycket påtagliga likheter i fråga om innehåll, även om villkorens systematik varierar.

Inom ramen för den ovanstående frågeställningen kan även frågor om försäkringsbolagens skadereglering uppkomma. För att utreda hur skaderegleringen går till och vilken betydelse denna kan ha för frågeställningen, har vissa frågor ställts till personer som är yrkesverksamma inom avbrottsförsäkring. Dels har skade- och produktspecialisten Annica Ragnarsson på Moderna försäkringar skriftligen besvarat en frågeenkät, dels har en telefonintervju genomförts med avbrottsspecialisten och civilekonomen Dagmar Kempe på If försäkringar.

¹⁸ Prop. 2003/04:150, s. 140 f.

¹⁹ De försäkringsvillkor som används är hämtade från försäkringsbolagen *Moderna försäkringar*, *Trygg-Hansa* och *Länsförsäkringar*. Den fullständiga beteckningen på de utvalda försäkringsvillkoren återfinns i källförteckningen.

²⁰ Lagerström, *a.a.*, s. 18.

Annica Ragnarssons och Dagmar Kempes svar återfinns som bilaga A respektive B i slutet av uppsatsen. Dagmar Kempes svar har sammanfattats av författaren och därefter godkänts av henne. Liksom beträffande undersökningen av förekommande försäkringsvillkor görs inga anspråk på att intervjuerna ska återge en fullständig bild av vad som inom försäkringsbranschen anses gälla. Samtidigt torde de tillfrågade personernas svar, åtminstone i den mån de sinsemellan överensstämmer, kunna antas vara en indikation på vad personer som är yrkesverksamma i branschen anser vara brukligt och gällande.

1.4 Avgränsningar

På grund av det begränsade utrymme som står till uppsatsens förfogande måste vissa avgränsningar göras. Givetvis innebär uppsatsens fokus på kommersiell avbrottsförsäkring att endast företagsförsäkring behandlas.²¹ Av frågeställningen framgår att det är det försäkrade företags agerande under ett pågående avbrott som ska undersökas. Det undersöks alltså inte vilka krav på skadebegränsning som uppställs med avseende på den situation som kan föreligga *innan* ett avbrott faktiskt har inträffat. Därutöver undersöker uppsatsen uteslutande det försäkrade företags underlåtenhet att vidta skadebegränsande åtgärder. Av den anledningen undersöks det alltså inte hur den situationen ska bedömas att det försäkrade företaget förvisso vidtagit en viss åtgärd, men denna åtgärd förvärrat skadan istället för att begränsa den.

Frågor rörande vilka händelser och skador som utgör försäkringsfall och vilka de närmare förutsättningarna är för att försäkringsersättning ska utgå torde ha mycket stor praktisk betydelse vid avbrottsförsäkring, liksom vid andra former av försäkring. På grund av uppsatsens syfte och begränsade utrymme, kommer dessa frågor emellertid endast att behandlas mycket översiktligt. Eftersom fokus ligger på frågan om *hur* det försäkrade företaget ska bete sig för att begränsa sin förlust vid ett avbrott, är det också naturligt att i det följande förutsätta att ett avbrott har inträffat och att en ersättningsgill avbrottsskada i och för sig föreligger. Frågor om framkallande eller förvärrande av försäkringsfall och åsidosatt räddningsplikt som inte ryms inom denna kontext faller således utanför vad som undersöks i uppsatsen. Likaså innebär uppsatsens syfte att frågor om försäkringsbolagets regress mot en eventuell skadevållare inte berörs.

Givetvis torde frågan om vems underlåtna skadebegränsning som kan tillräknas det försäkrade företaget och därigenom föranleda en nedsättning av försäkringsersättningen vara viktig i praktiken. Syftet med uppsatsen är emellertid att undersöka innehållet i och innebörden av den försäkringsrättsliga skadebegränsningsplikten vid avbrottsförsäkring, snarare än att utreda frågan om *vem* som kan överträda denna plikt. Identifikationsfrågor undersöks således inte i det följande. Eftersom det är

²¹ Jfr 1 kap. 4 § FAL. Avbrottsförsäkring är således, med FAL:s definition, en individuell skadeförsäkring som avser näringsverksamhet.

själva överträdelsen av skadebegränsningsplikten som står i fokus, snarare än följderna av en sådan överträdelse, genomförs ingen djupgående undersökning av de påföljder som en sådan överträdelse kan medföra. En mycket översiktlig redogörelse för nedsättningens omfattning kommer ändå att genomföras för att läsaren ska få en mer rättvisande helhetsbild av frågeställningen. Frågor om orsakssamband, adekvans, bevisbörd och beviskrav kan dessvärre inte undersökas i det följande på grund av det begränsade utrymme som står till uppsatsens förfogande. Troligen hade var och en av dessa frågor för sig kunnat ligga till grund för ett eget examensarbete.

1.5 Forskningsläget

Försäkringsavtalet och försäkringsrätten har på en generell nivå varit föremål för ett ganska stort antal rättsvetenskapliga verk. Som exempel kan nämnas Bertil Bengtssons standardverk *Försäkringsavtalsrätt* och Jan Hellners standardverk *Försäkringsrätt*. Därutöver har det försäkrade rättssubjektets biförpliktelser på en mer detaljerad nivå undersökts i bland annat Folke Schmidts *Faran och försäkringsfallet* och i *Nedsättning av försäkringsersättning* av Eva Lindell-Frantz. Den försäkrades räddningsplikt enligt försäkringsavtalet har blivit tämligen grundligt undersökt av Marcus Radetzki i antologin *Uppsatser om försäkringsavtalslagen*. Beträffande samtliga dessa källor kan det emellertid anmärkas att de beskriver den försäkrades plikt att inte framkalla eller förvärra försäkringsfallet och den försäkrades räddningsplikt på ett tämligen generellt plan. Författarna tycks därutöver ofta utgå ifrån ”traditionell” egendomsförsäkring och fysiska skador, vilket givetvis får betydelse för ett arbete som det förevarande, eftersom den skada som står i centrum är av icke fysisk natur.²²

Även avbrottsförsäkring har varit föremål för en viss uppmärksamhet i litteraturen. Främst kan kanske nämnas Peter Lagerströms *Företagsförsäkring: Juridisk handbok för försäkringsgivare och försäkringstagare*, vilken ägnar ett tämligen utförligt kapitel åt försäkringsformen. En praktisk, om än inte särskilt juridiskt betonad, inblick i försäkringsformen ger också Eva Nordins *Avbrottsförsäkring för företag*. I dessa böcker återfinns, utöver en utförlig förklaring av försäkringsvillkorens allmänna konstruktion, även exempel på vilka skadebegränsande åtgärder som kan komma i fråga vid avbrottsförsäkring. Dessa exempel är mycket användbara, men samtidigt saknar verken överväganden gällande de mer djupgående och principiella frågorna som kan uppkomma avseende skadebegränsningsplikten. Detta arbete kan således, i någon mening, ses som en brygga mellan den allmänna försäkringsrättsliga litteraturen och den litteratur som specifikt tagit sikte på avbrottsförsäkring.

²² Det samma tycks för övrigt kunna anföras även beträffande lagförarbetena.

1.6 Disposition

I kapitel två undersöks avbrottsförsäkringens konstruktion och villkor. Syftet med denna undersökning är inte att på ett fullständigt sätt redogöra för försäkringsformen, utan att undersöka *vilken betydelse* som försäkringsvillkoren kan tänkas ha för det försäkrade företags möjligheter att vidta skadebegränsande åtgärder. I kapitel tre undersöks hur 8 kap. 11 § och 8 kap. 13 § FAL förhåller sig till varandra och huruvida båda eller endast en av dem reglerar det försäkrade företags skadebegränsningsplikt under ett pågående avbrott. Efter att frågan om hur de två lagrummen förhåller sig till varandra har analyserats, utreds i kapitel 4 den närmare innebörden av och innehållet i den skadebegränsningsplikt som åligger det försäkrade företaget under ett pågående avbrott. I kapitlet utreds innebörden av det tillämpliga lagrummet rekvisit för rekvisit, samtidigt som vad som sålunda framkommit om de undersökta rekvisiten fortlöpande tillämpas på just avbrottsförsäkringens särdrag. Därigenom kan det försäkrade företags skadebegränsningsplikt vid avbrottsförsäkring i någon mån klarläggas.

Författarens egna tankar och analys framförs huvudsakligen i de analysavsnitt som är utspridda i uppsatsen. I enstaka fall kan det emellertid förekomma analys och egna tankar i den löpande texten. I uppsatsens avslutande kapitel presenteras därefter en sammanfattning av de analyser som genomförts tidigare i uppsatsen.

2 Om avbrottsförsäkring

2.1 Allmänt om försäkringsformen

Avbrottsförsäkringen introducerades på den svenska försäkringsmarknaden runt 1915, men det kom att dröja fram till 1950-talet innan den började tecknas i större omfattning. Idag uppfattas emellertid ett företags avbrottsförsäkring som en av de viktigaste komponenterna i dess försäkringsskydd.²³ Det är således inte konstigt att avbrottsförsäkring, tillsammans med egendoms- och ansvarsförsäkring, ingår i de paketförsäkringar som är vanliga när försäkringstagaren är ett litet eller medelstort företag. Dessa paketförsäkringar går under benämningar som *kombinerad företagsförsäkring* (KOFF) eller dylikt.²⁴ Medan en KOFF troligen är det vanligaste sättet för små och medelstora företag att försäkra sig mot ett avbrott i rörelsen, så ingår större företag, som önskar teckna en avbrottsförsäkring, istället mer individualiserade försäkringsavtal.²⁵

De olika försäkringsbolagens paketförsäkringar av KOFF-typ företer betydande likheter avseende försäkringsskyddets grundläggande drag, även om skillnader kan föreligga på detaljnivå.²⁶ I det följande redogörs därför kortfattat för de grundläggande dragen i en *typisk* avbrottsförsäkring i en KOFF. Först beskrivs översiktligt vilka skadehändelser som omfattas av försäkringsvillkoren och därmed kan utlösa rätten till avbrottsskadeersättning. Därefter redogörs kortfattat för vad som är det försäkrade intresset, vilka ekonomiska förluster som kan kompenseras genom försäkringstypen och vilka begränsningar av försäkringsbolagets ansvar som villkoren föreskriver. Avslutningsvis undersöks hur avbrottsförsäkringens villkor påverkar det försäkrade företagets möjligheter att vidta skadebegränsande åtgärder.

2.2 Omfattade skadehändelser

Som en allmän utgångspunkt ersätter avbrottsförsäkringen det försäkrade företaget för en sådan avbrottsskada som har orsakats av att en sakskada har inträffat genom en skadehändelse som omfattas av försäkringen.²⁷ Med avbrottsskada avses i detta sammanhang en inskränkning i den försäkrade rörelsen som medför ett bortfall av täckningsbidrag,²⁸ och för att vara

²³ Nordin, Eva; *a.a.*, s. 5 och s. 7.

²⁴ Nordin, *a.a.*, s. 6; Lagerström, *a.a.*, s. 44.

²⁵ Lagerström, *a.a.*, s. 43 f.

²⁶ Ullman, Harald: *Försäkring och ansvarsfördelning: om förhållandet mellan försäkring och kommersiella leverans- och entreprenadavtal*, 1999, s. 80.

²⁷ Lagerström, *a.a.*, s. 133.

²⁸ Nordin, *a.a.*, s. 14. Termen täckningsbidrag förklaras nedan i avsnitt 2.3.2. Jfr exempelvis även Moderna Försäkringars *Allmänna Avtalsbestämmelser* AB-DF:10 (i det följande benämnt som AB-DF:10), s. 14.

ersättningsgill måste avbrottsskadan vara orsakad på ett adekvat sätt av en försäkrad skadehändelse.²⁹ Detta innebär att inte varje avbrottsskada automatiskt är ersättningsgill. En avbrottsförsäkring förutsätter dock inte i sig att egendomen som har skadats också är egendomsförsäkrad, utan bara att den skadehändelse som orsakade egendomsskadan omfattas av försäkringen.³⁰

I en KOFF är emellertid avbrottsförsäkringen sammankopplad med egendomsförsäkringen genom att de båda försäkringarna omfattar samma egendom och skadehändelser. Om en egendomsskada har inträffat genom en skadehändelse som omfattas av egendomsförsäkringen, omfattas också den därpå följande avbrottsskadan av avbrottsförsäkringen.³¹ I många KOFF:ar är avbrottsförsäkringens omfattning därutöver något utvidgad i förhållande till det ovan sagda. En sådan utvidgning kan exempelvis bestå av att avbrottsförsäkringen även omfattar avbrottsskador som har orsakats av oförutsedda avbrott i tillförseln av el, vatten eller dylikt, utan att något krav på inträffad egendomsskada ställs upp.³² Det är också vanligt förekommande att avbrottsförsäkringen även omfattar avbrottsskador som drabbat den försäkrade rörelsen till följd av att ett leveransavtal inte har kunnat fullgöras på grund av att en köpare eller leverantör till rörelsen har drabbats av en egendomsskada. För att en sådan avbrottsskada ska omfattas krävs dock att den skadehändelse som inträffat hos köparen eller leverantören är av en sådan art att den i och för sig skulle ha omfattats av den försäkrade rörelsens egendomsförsäkring, om skadan istället hade inträffat där.³³

2.3 Försäkrat intresse

2.3.1 Allmänt

Betydelsen av det försäkringsskydd som avbrottsförsäkringen erbjuder framgår tydligt vid en jämförelse med egendomsförsäkringens begränsningar. Genom en egendomsförsäkring utgår vid ett försäkringsfall kompensation i någon form för en minskning eller förlust av den försäkrade egendomens värde, men inte för den ekonomiska förlust som kan uppstå i den försäkrade rörelsen på grund av att den skadade egendomen inte kan användas i verksamheten.³⁴ Det är alltså bara genom en avbrottsförsäkring som den försäkrade kan bli ersatt för sådana inkomstförluster och kostnader som uppstår på grund av att skadad egendom inte kan utnyttjas som planerat under en viss tid.³⁵ I enlighet med vad som anförts ovan i avsnitt 2.2 bör här

²⁹ Lagerström, *a.a.*, s. 135 f.

³⁰ Lagerström, *a.a.*, s. 135.

³¹ Lagerström, *a.a.*, s. 135. Jfr även Moderna Försäkringars *Allriskförsäkring för Små Företag E110:1 – Avbrottsförsäkring* (i det följande benämnt E110:1), p. 2 och p. 7.1.

³² Ullman, *a.a.*, s. 90 f.; Jfr även E110:1, p. 7.2.3.

³³ Ullman, *a.a.*, s. 82 och s. 91; Nordin, *a.a.*, s. 17 f.; jfr även E110:1, p. 7.2.1.

³⁴ Lagerström, *a.a.*, s. 127.

³⁵ Lagerström, *a.a.*, s. 127.

erinras om att KOFF-villkor även kan omfatta vissa andra avbrottsorsaker än egendomsskador. I dessa fall blir gränsdragningen mot egendomsförsäkring givetvis än mer tydlig. I det följande ska det kortfattat redogöras för hur det avgörs huruvida en ersättningsgill förlust föreligger och i så fall, grunderna för försäkringsersättningens beräkning.

2.3.2 Försäkringsmässigt täckningsbidrag

I försäkringsrättsliga termer är det en minskning av rörelsens täckningsbidrag som utgör det försäkrade intresset vid avbrottsförsäkring.³⁶ I princip är det försäkringsmässiga täckningsbidraget en metod för att räkna ut hur stor ersättning som ska utgå vid en avbrottsskada för att den försäkrade ska kompenseras för den ekonomiska förlust som nämndes i föregående stycke.³⁷ Termen försäkringsmässigt täckningsbidrag kan beskrivas i huvudsak som det belopp som kvarstår sedan de försäljningsintäkter som inflyter till rörelsen subtraherats med avdrag för de i försäkringsvillkoren preciserade rörliga kostnaderna som har uppstått för intäkternas förvärvande.³⁸ Genom en sådan räkneoperation uppgår täckningsbidraget till den andel av försäljningsintäkterna som motsvarar rörelsens fasta kostnader och vinst.³⁹ För att avgöra om täckningsbidraget har minskat till följd av ett avbrott och i så fall avgöra hur stor minskningen är, subtraherar man det täckningsbidrag som rörelsen uppnått efter avbrottsskadan från det uppnådda täckningsbidraget under en jämförelseperiod som föregick avbrottet.⁴⁰

Det sagda innebär att ett ersättningsgillt bortfall av täckningsbidrag kan uppstå principiellt på två sätt. För det första kan bortfallet bero på en minskning av rörelsens intäkter som inte neutraliseras av att de rörliga kostnaderna minskat i samma utsträckning.⁴¹ För det andra kan ett bortfall bero på att rörelsens omfattning och intäkter visserligen har kunnat vidmakthållas i samma omfattning som tidigare, men med sämre lönsamhet då de rörliga kostnaderna ökat till följd av avbrottsskadan.⁴² Samtidigt bör det även förtydligas att täckningsbidraget också kan vara konstant trots minskade intäkter, förutsatt att de rörliga kostnaderna sjunkit med samma belopp. Den försäkrade har då alltså inte lidit någon ersättningsgill förlust.

Därutöver utgår ur en avbrottsförsäkring dessutom ersättning för så kallade *räddningskostnader* som den försäkrade har haft för att begränsa bortfallet av täckningsbidrag vid en avbrottsskada. Sådan ersättning utgår emellertid endast i den utsträckning som kostnaderna faktiskt har minskat bortfallet av täckningsbidrag.⁴³ Det rör sig alltså om extrakostnader som den försäkrade

³⁶ Ullman, *a.a.*, s. 88; jfr även E110:1, p. 4.

³⁷ Ullman, *a.a.*, s. 88 f.

³⁸ Lagerström, *a.a.*, s. 128 f. Se även AB-DF:10, s. 26.

³⁹ Ullman, *a.a.*, s. 89.

⁴⁰ Lagerström, *a.a.*, s. 148 f. Se även E110:1, p. 21.

⁴¹ Jfr Lagerström, *a.a.*, s. 128 f.

⁴² Nordin, *a.a.*, s. 67 f.; Lagerström, *a.a.*, 143 f.; Ullman, *a.a.*, s. 127.

⁴³ Ullman, *a.a.*, s. 89 f. och s. 125 f.; Nordin, *a.a.*, s. 75; jfr AB-DF:10, p. 41.3.2; Länsförsäkringars *Kombinerad Företagsförsäkring* V 065:11, p. B1.43.1.

har haft för att upprätthålla eller återuppta driften av den rörelse som i normala fall bedrivs.⁴⁴ Att ersättning kan utgå för extrakostnader av denna typ är naturligt, eftersom de kan minska försäkringsbolagets sammanlagda ersättningskyldighet. Detta förutsätter givetvis att extrakostnaderna är lägre än den förlust av täckningsbidraget som kunnat undvikas genom de bekostade åtgärderna.

2.4 Begränsning av försäkringsbolagets ansvar

Enligt försäkringsvillkoren i en KOFF är försäkringsbolagets ansvar underkastat vissa betydelsefulla begränsningar. Till att börja med är försäkringsbolagets tidsmässiga ansvar begränsat genom en karenstid och en maximal ansvarstid. Karenstiden börjar löpa när den försäkrade skadehändelsen inträffar och löper vanligen under ett dygn, under vilken tidsperiod avbrottet alltså inte berättigar den försäkrade till någon ersättning.⁴⁵ För att försäkringsbolagets ansvar inte ska sträcka sig för långt i tiden, finns även en maximal ansvarstid i försäkringsvillkoren. Ansvarstiden uppgår oftast till ett år och börjar löpa samtidigt som karenstiden. Om ett avbrott fortfarande belastar rörelsen när ansvarstiden löpt ut, berättigar den överskjutande avbrottstiden alltså inte till någon avbrottsskadeersättning.⁴⁶ En annan viktig begränsning ligger i att skadestånd och vite inte utgör kostnader som den försäkrade får dra av vid uträkningen av det faktiskt uppnådda täckningsbidraget under avbrottsskadan, vilket medför att avbrottsskadeersättningen inte ersätter den försäkrade för dessa kostnader.⁴⁷

2.5 Försäkringsvilkorens betydelse för skadebegränsningen

2.5.1 Allmänt om villkorens betydelse

Innan uppsatsen undersöker vilka åtgärder som det kan krävas att den avbrottsförsäkrade vidtar för att begränsa sitt försäkringsfall, måste någonting först sägas om vilka åtgärder som är *möjliga* att vidta för detta ändamål. Som tidigare framgått är den förlust som ersätts genom avbrottsförsäkringsdelen i en KOFF definierad som bortfall av täckningsbidrag. Den försäkringstekniska konstruktionen och definitionen av termen täckningsbidrag är därmed styrande för vad som är en ersättningsgill förlust och hur omfattande försäkringsersättningen blir vid ett försäkringsfall. Därigenom måste försäkringsvillkoren också anses vara av betydelse för frågan om vilka åtgärder som den försäkrade kan vidta för att

⁴⁴ Nordin, *a.a.* s. 75; Lagerström, *a.a.*, s. 147 f.

⁴⁵ Nordin, *a.a.*, s. 77 f.

⁴⁶ Lagerström, *a.a.*, s. 132.

⁴⁷ Ullman, *a.a.*, s. 128.

begränsa sitt försäkringsfall. Annorlunda uttryckt, så har villkoren en viss betydelse för *vilka skadebegränsande åtgärder som har förmågan att begränsa försäkringsfallet och därför är relevanta ur en försäkringsrättslig synvinkel*. I exemplet nedan illustreras att det kan finnas åtgärder som visserligen begränsar den försäkrades sammanlagda ekonomiska förlust till följd av avbrottet, men som inte begränsar förlusten av täckningsbidrag och därmed inte heller den försäkringsmässigt ersättningsgilla förlusten.

Som framgått i avsnitt 2.4 ersätts inte ur avbrottsförsäkringen sådan skadeståndsskyldighet eller skyldighet att betala vite som den försäkrade ådragit sig till följd av ett avbrott, eftersom sådana kostnadsposter hamnar utanför definitionen av täckningsbidrag. Antag att en avbrottsförsäkrad rörelse på grund av ett avbrott inte kan fullgöra ett ingånget avtal i tid, och att detta medför att företaget blir skadeståndsskyldigt. Det försäkrade företaget bör då, i sitt eget intresse, vidta åtgärder för att begränsa det skadestånd som ska utges till motparten. Skadeståndet är emellertid en kostnad som ligger utanför den förlustpost som är ersättningsgill enligt avbrottsförsäkringen. Detta innebär att den försäkrade inte *kan* begränsa förlusten av täckningsbidrag, och därigenom försäkringsfallets omfattning, genom att vidta åtgärder som begränsar skadeståndskostnaderna. Det kan alltså påstås att sådana åtgärder inte är relevanta ur ett försäkringsrättsligt perspektiv, eftersom de inte har någon inverkan på ersättnings omfattning.⁴⁸

2.5.2 Skadebegränsande handlingsalternativ

2.5.2.1 Minskning av rörliga kostnader

Den försäkrade rörelsens fasta kostnader påverkas på kort sikt inte av att rörelsen drabbats av ett avbrott.⁴⁹ Detta är fullt naturligt, eftersom de fasta kostnaderna är sådana kostnader som inte påverkas av att tillverknings- eller försäljningsvolymen minskar.⁵⁰ De rörliga kostnaderna, däremot, är kostnadsposter vars storlek varierar i relation till förändringar i tillverknings- eller försäljningsvolymen.⁵¹ Försäkringsvillkoren tycks, följdriktigt nog, utgå från att de rörliga kostnaderna ska minska i proportion till minskningen av verksamhetens omfattning. Om de rörliga kostnaderna inte sjunker i proportion till minskningen av verksamhetens omfattning, påverkas enligt försäkringsvillkoren framräkningen av den ersättningsgilla förlusten av täckningsbidrag.⁵² I det fallet får nämligen den överskjutande andelen av de rörliga kostnaderna beaktas vid uträkandet av förlusten av täckningsbidrag endast under förutsättning att den försäkrade kan visa att

⁴⁸ Jfr Radetzki, Marcus: "Den försäkrades räddningsplikt enligt försäkringsavtalslagen". I: *Uppsatser om försäkringsavtalslagen* (red. Jessika Van Der Sluijs), 2009, s. 151 f.

⁴⁹ Lagerström, *a.a.*, s. 129.

⁵⁰ Jfr Nordin, *a.a.*, s. 111; Lagerström, *a.a.*, s. 129.

⁵¹ Nordin, *a.a.*, s. 117.

⁵² Se exempelvis E110:1, p. 21.1.3; V 065:11, p. 41.1.3.

kostnaderna har minskat förlusten.⁵³ Som utgångspunkt tillåts alltså den överskjutande delen av de rörliga kostnaderna inte öka den förlust som ersätts genom avbrottsförsäkringen.

Den försäkrade bör därför i eget intresse vidta åtgärder för att se till att de rörliga kostnaderna faktiskt sjunker i proportion till verksamhetens omfattning, eftersom hela den verkliga förlusten annars inte kommer att bli ersatt. Ur försäkringsbolagets synvinkel har det emellertid ingen betydelse huruvida den försäkrades rörliga kostnader verkligen sjunkit proportionerligt, eftersom villkoren stadgar att ersättning endast utges *som om* de rörliga kostnaderna sjunkit proportionerligt. På grund av villkorens konstruktion får det därför, som utgångspunkt, anses meningslöst att tala om en skyldighet att vidta åtgärder för att sänka sina rörliga kostnader i proportion till bortfall i produktionen. Om den försäkrade vidtar åtgärder för att göra detta, så sker detta i princip i eget intresse, eftersom det inte begränsar försäkringsfallet utöver vad försäkringsvillkoren redan gör.

2.5.2.2 Minskning av fasta kostnader

När det gäller fasta kostnader är läget ett annat. Som framkommit i avsnitt 2.3.2 är täckningsbidraget tänkt att täcka den andel av rörelsens intäkter som motsvarar dess fasta kostnader och vinst. Det är dock möjligt att ett avbrott innebär att rörelsen på sikt kan göra vissa inbesparingar på sina fasta kostnader.⁵⁴ När verksamheten inte kan bedrivas på grund av avbrottet kan inbesparingar kanske göras exempelvis genom att personal permitteras för att minska lönekostnaderna eller genom att hyreskontrakt sägs upp för att minska hyreskostnaderna.⁵⁵ Om de fasta kostnaderna minskat, kan den försäkrade bli överkompenserad om avdrag inte görs från den uträknade förlusten av täckningsbidrag.⁵⁶ Sålunda innebär försäkringsvillkoren att försäkrade kostnader (det vill säga fasta kostnader) som kunnat inbesparas under ansvarstiden ska dras av från det förlorade täckningsbidraget.⁵⁷ Därigenom begränsas den ersättning som utgår ur avbrottsförsäkringen.

2.5.2.3 Upprätthållande av driften och därmed sammanhängande kostnader

När en avbrottsskada har inträffat kan det också vara möjligt för den försäkrade att vidta åtgärder för att upprätthålla eller återuppta den bedrivna verksamheten och därigenom vidmakthålla dess intäkter.⁵⁸ Vilka åtgärder som kan vidtas för att upprätthålla eller återuppta driften beror självfallet på vad som utlöst avbrottsskadan och vilken rörelse som bedrivs.⁵⁹ Några

⁵³ Se exempelvis E110:1, p. 21.1.3; V 065:11, p. 41.1.3. Angående ökade kostnader som minskar förlusten, se nedan avsnitt 2.5.2.3.

⁵⁴ Nordin, *a.a.*, s. 68.; Lagerström, *a.a.*, s. 144.

⁵⁵ Lagerström, *a.a.*, s. 144 f.

⁵⁶ Nordin, *a.a.*, s. 68.

⁵⁷ Se till exempel V 065:11, p. 41.2; E110:1, p. 21.1.4.

⁵⁸ Nordin, *a.a.*, s. 75.

⁵⁹ Jfr Lagerström, *a.a.*, s. 147.

exempel kan dock vara på sin plats. Har exempelvis ett avbrott i rörelsen inträffat på grund av en brand i de lokaler som den försäkrade använder för tillverkning eller försäljning av varor, kan kanske verksamheten återupptas i provisoriska lokaler. Det kan också vara så att produktionens omfattning och därigenom intäkter kan upprätthållas genom att den försäkrades personal kommanderas ut i övertidsarbete. I vissa fall kan kanske driften och intäkterna upprätthållas genom att ett annat företag anlitas för legotillverkning eller genom beställning av halvfabrikat som den försäkrade rörelsen i normala fall tillverkar internt.⁶⁰

Åtgärder av detta slag medför att intäkterna kan upprätthållas helt eller delvis, trots att ett avbrott har inträffat i hela eller delar av den försäkrade rörelsen. Att intäkterna upprätthålls helt eller delvis medför, i enlighet med vad som anförts i avsnitt 2.3.2, att förlusten av täckningsbidrag minskar och därigenom även försäkringsfallets verkningar. Samtidigt kan åtgärderna medföra att rörelsens kostnader ökar. Som framgått av avsnitt 2.3.2 kan den försäkrade dock, under vissa förutsättningar, bli kompenserad för en sådan kostnadsökning. Kompensationen härrör antingen indirekt från att de rörliga kostnaderna ökar, vilket medför en ersättningsgill minskning av det uppnådda täckningsbidraget,⁶¹ eller från att kostnaderna är att betrakta som ersättningsgilla räddningskostnader vilka ersätts i den utsträckning de motverkar en minskning av täckningsbidraget som annars hade inträffat.⁶² För att dessa kostnader ska bäras av försäkringen krävs alltså att de leder till intäkter som är av ett större belopp än vad kostnaderna uppgår till.⁶³

2.5.3 Sammanfattning

Avslutningsvis kan vissa sammanfattande observationer göras beträffande försäkringsvillkoren och deras inverkan på vilka typer av skadebegränsande åtgärder som är försäkringsrättsligt relevanta vid avbrottsförsäkring. Det har ovan visats vara möjligt för det försäkrade företaget att begränsa den ersättningsgilla förlusten genom att vidta åtgärder som begränsar rörelsens fasta kostnader och genom att vidta åtgärder som medför att verksamheten och intäkterna kan upprätthållas eller återupptas helt eller delvis. Däremot kan det försäkrade företaget som utgångspunkt inte påverka omfattningen av försäkringsersättningen genom åtgärder som syftar till att begränsa de rörliga kostnaderna. Åtgärder som begränsar sådana förluster som inte omfattas av avbrottsförsäkringen, så som skyldighet att utge skadestånd eller vite, kan inte heller påverka avbrottskadeersättningens omfattning. Efter denna sammanfattning är det möjligt att i det följande utreda vilken *skyldighet* det försäkrade företaget har att vidta sådana åtgärder som ovan visats vara skadebegränsande på ett för avbrottsförsäkringen relevant sätt.

⁶⁰ Lagerström, *a.a.*, s. 147 f.

⁶¹ Nordin, *a.a.*, s. 67; jfr Lagerström, *a.a.*, s. 143 f.

⁶² Ullman, *a.a.*, s. 89 och s. 126 f.

⁶³ Jfr vad som sagts om ökade rörliga kostnader och försäkringsvillkoren i avsnitt 2.5.2.1 och om extrakostnader i avsnitt 2.3.2.

3 Skadebegränsning som biförpliktelse

3.1 Allmänt om biförpliktelser

Försäkringsavtalet innebär att försäkringsbolaget förpliktigar sig att utbetala ersättning utifall någon av de händelser som utpekats i avtalet skulle komma att inträffa.⁶⁴ Försäkringsbolagets utbetalning av ersättning vid ett försäkringsfall är emellertid villkorat av att försäkringstagaren eller den försäkrade iakttagit vissa krav.⁶⁵ Försäkringsavtalet förpliktigar således även försäkringstagaren, och dennes huvudförpliktelse utgörs av att betala försäkringspremien.⁶⁶ Därutöver innebär avtalet även att försäkringstagaren och den försäkrade har att iaktta en rad andra åligganden, vilka i betydande utsträckning regleras av FAL och inte bara i avtalet.⁶⁷

Hur dessa åligganden rätteligen ska benämnas har varit föremål för omfattande diskussion i litteraturen,⁶⁸ och i det följande används den av de flesta författarna förespråkade termen *biförpliktelser*. Gemensamt för de olika biförpliktelserna som regleras i FAL är att de alla utgör handlingspåbud som markerar på vilket sätt försäkringstagaren eller den försäkrade bör handla i vissa situationer.⁶⁹ De biförpliktelser som finns sanktioneras huvudsakligen genom att ett åsidosättande av dem medför att den försäkringsersättning som annars skulle utgå sätts ned helt eller delvis.⁷⁰ Eftersom avbrottsförsäkring är en form av företagsförsäkring enligt definitionen i 1 kap. 4 § FAL, framgår de för uppsatsen relevanta biförpliktelserna huvudsakligen av 8 kap. FAL.

FAL:s många biförpliktelser kan, enligt Schmidt och Bengtsson, delas in i två kategorier. Till den första kategorin hör sådana biförpliktelser som utgör ett underlag för försäkringsbolagets uppskattning av risken för försäkringsfall och premiens storlek. Hit räknas försäkringstagarens upplysningsplikt och reglerna om riskökning.⁷¹ Om försäkringstagaren bryter mot dessa biförpliktelser, kan man se det som att försäkringsbolagets förutsättningar för försäkringsavtalet rubbas.⁷² Eftersom uppsatsen

⁶⁴ Bengtsson (2010), *a.a.*, s. 15.

⁶⁵ Nydrén, Birger: "Identifikation samt förhållandet mellan biförpliktelser i företagsförsäkring". I: *Uppsatser om försäkringsavtalslagen* (red. Jessica Van Der Sluijs), 2009, s. 102.

⁶⁶ Schmidt, *a.a.*, s. 8.

⁶⁷ Nydrén, *a.a.*, s. 102.

⁶⁸ Se exempelvis Bengtsson (2010), *a.a.*, s. 255 ff.; Hellner, *a.a.*, s. 132 ff.; Lindell-Frantz, Eva: *Nedsättning av försäkringsersättning: en studie avseende konsumentförsäkringslagens 30-32 §§*, 1996, s. 15 f.; Schmidt, *a.a.*, s. 15 ff.

⁶⁹ Schmidt, *a.a.*, s. 17.

⁷⁰ Prop. 2003/04:150, s. 123.

⁷¹ Bengtsson (2010), *a.a.*, s. 256; Schmidt, *a.a.*, s. 105.

⁷² Bengtsson (2010), *a.a.*, s. 256.

behandlar det försäkrade rättssubjektets skadebegränsning vid ett inträffat försäkringsfall, kan denna kategori lämnas därhän i det följande. Den andra kategorin av biförpliktelser avser istället att reglera det försäkrade rättssubjektets handel ochandel i allmänhet under försäkringsförhållandet.⁷³ Till denna kategori hänförs regleringen av framkallande och förvärrande av försäkringsfall enligt 8 kap. 11 § och den försäkrades räddningsplikt enligt 8 kap. 13 § FAL.⁷⁴ På grund av svårigheterna med att förutse risken för att försäkringstagaren framkallar sitt försäkringsfall eller försummar sin räddningsplikt, kan dessa biförpliktelser svårligen anses utgöra förutsättningar för försäkringsavtalet i den mening som ovan nämnts. Istället får ett åsidosättande av en av de biförpliktelser som hör till denna kategori ses som ett ”vanligt” kontraktsbrott, vilket bör motverkas främst av preventionshänsyn.⁷⁵

3.2 Tvingande regler om biförpliktelser

Försäkringstagaren ingår försäkringsavtalet för att skaffa sig en ekonomisk trygghet mot en i någon mening oviss händelse som kan inträffa i framtiden.⁷⁶ Försäkringsbolaget, däremot, ingår försäkringsavtalet som ett led i en förhoppningsvis ekonomiskt lönsam rörelse. Parternas olika intressen i försäkringsavtalet riskerar att kollidera, och ett problem härvidlag är att försäkringsbolaget i allmänhet intar såväl ett ekonomiskt som kunskapsmässigt överläge i förhållande till försäkringstagaren. Faktum är att även väletablerade och resursstarka företag kan ha svårt att förutse vilka praktiska återverkningar vissa försäkringsvillkor medför. FAL:s primära funktion är därför att säkerställa att avtalet tillgodoser den försäkrades trygghet.⁷⁷

Av 1 kap. 6 § FAL följer därför att lagens reglering är tvingande till förmån för försäkringstagaren eller den försäkrade. Paragrafen stadgar vidare att en avvikelser från lagens reglering till dessa intressenters nackdel endast får ske när så anges i lagen. Redan vid införandet av 1927 års GFAL ansågs det angeläget att försäkringstagaren och den försäkrade genom tvingande lagregler skulle skyddas mot att alltför betungande villkor avtalades.⁷⁸ Det förekom nämligen innan GFAL:s tillkomst att försäkringsbolag utnyttjade avtalsfriheten för att föreskriva alltför stränga påföljder för det fall någon av försäkringsavtalets biförpliktelser åsidosattes.⁷⁹ I de förslag som föregick 2005 års FAL förespråkades emellertid att avtalsfrihet i princip borde råda på företagsförsäkringens område.⁸⁰ I propositionen förkastades emellertid förslagen på denna punkt och istället kom GFAL:s tvingande bestämmelser i huvudsak att föras vidare in i 8 kap. FAL. Därigenom kom även den nya

⁷³ Schmidt, *a.a.*, s. 105.

⁷⁴ Schmidt, *a.a.*, s. 105 f.

⁷⁵ Bengtsson (2010), *a.a.*, s. 256. Se nedan beträffande betydelsen av preventionshänsyn.

⁷⁶ Prop. 2003/04:150, s. 123.

⁷⁷ Bengtsson (2010), *a.a.*, s. 15 ff. och s. 126.

⁷⁸ SOU 1925:21, s. 59 f.; Schmidt, *a.a.*, s. 31.

⁷⁹ Hellner, *a.a.*, s. 61.

⁸⁰ SOU 1989:88, s. 121 ff.; Ds 1993:39, s. 130 ff.

FAL att föreskriva en tämligen omfattande tvingande reglering av biförpliktelserna vid företagsförsäkring. I samband med införandet av reglerna i FAL skedde vissa terminologiska och systematiska anpassningar, men i huvudsak skedde inga materiella förändringar av biförpliktelserna.⁸¹

Innan innebörden av de för uppsatsen relevanta biförpliktelserna utreds i detalj, bör någonting sägas om intresset av prevention. Det har nämligen ansetts att den trygghet som försäkringen erbjuder också innebär en risk för att den försäkrades aktsamhet påverkas i negativ riktning.⁸² Man får med andra ord räkna med att vissa försäkringstagare och försäkrade rättssubjekt underlåter att skydda sig mot försäkringsfall och i övrigt nonchalerar risken för skada, eftersom de vet att försäkringen träder in om skadan skulle vara framme.⁸³ För försäkringsbolagets vidkommande är det väsentligt att den försäkrade inte medvetet anpassar sitt handlande efter sitt försäkringsskydd,⁸⁴ eftersom risken för försäkringsfall annars kan bli större än vad försäkringsbolaget räknat med.⁸⁵ Preventionshänsyn är också angeläget av den anledningen att det anses vara ett allmänt samhällsintresse att premiera omsorg och hänsyn.⁸⁶

De lagrum som berörs i det följande ska alltså tillgodose den försäkrades anspråk på trygghet vid skadefall samtidigt som de ska främja preventionen mot skadefall.⁸⁷ Bakom regleringen av biförpliktelserna ligger därför en kompromiss mellan den försäkrades trygghet och preventionshänsyn.⁸⁸ Intresset av prevention har därigenom medfört vissa begränsningar i omfattningen av det skydd som FAL utsträcker till försäkringstagaren och den försäkrade.⁸⁹ Efter denna kortfattade redogörelse för den generella bakgrunden till FAL:s reglering av biförpliktelser vid företagsförsäkring, kan fokus i det följande inriktas på just de biförpliktelser som är relevanta när det försäkrade företaget underlåtit att begränsa sin avbrottsskada.

3.3 Biförpliktelser av relevans för begränsningen av en avbrottsskada

3.3.1 Något om säkerhetsföreskrifter

I avsnitt 2.5.2 har det redogjorts för hur det försäkrade företaget kan begränsa omfattningen av den ersättningsgilla ekonomiska förlust som uppkommer när ett avbrott inträffat. Frågan i detta avsnitt är vilka lagregler i

⁸¹ Prop. 2003/04:150, s. 140 f.

⁸² Hellner, *a.a.*, s. 15.

⁸³ Prop. 2003/04:150, s. 124.

⁸⁴ Bengtsson (2010), *a.a.*, s. 46.

⁸⁵ Prop. 2003/04:150, s. 124.

⁸⁶ Prop. 2003/04:150, s. 124.

⁸⁷ Hellner, *a.a.*, s. 16.

⁸⁸ Bengtsson (2010), *a.a.*, s. 259; Hellner, *a.a.*, s. 16.

⁸⁹ Bengtsson (2010), *a.a.*, s. 259.

FAL som reglerar den försäkrades eventuella *skyldighet* att vidta sådana åtgärder. Mot bakgrund av vad som tidigare anförts i detta kapitel, är frågan således om någon biförpliktelse i FAL ålägger det försäkrade företaget att vidta åtgärder för att begränsa sin förlust vid en inträffad avbrottskada, och i så fall, vilken av dem. Det är härvidlag två biförpliktelser som främst kan aktualiseras, nämligen den försäkrades skyldighet att inte framkalla eller förvärra ett försäkringsfall enligt 8 kap. 11 § och den försäkrades räddningsplikt enligt 8 kap. 13 § FAL.

Innan 8 kap. 11 § och 8 kap 13 § FAL undersöks närmare, bör någonting dock sägas om förhållandet mellan regleringen av säkerhetsföreskrifter enligt 8 kap. 12 § FAL och det försäkrade rättssubjektets skyldighet att begränsa sin avbrottskada. I försäkringsvillkoren kan det finnas föreskrifter om hur den försäkrade ska bete sig när ett försäkringsfall har inträffat eller hotar att inträffa.⁹⁰ Det kan exempelvis stadgas att den försäkrade ska larma brandkåren eller bära undan föremål som riskerar att skadas.⁹¹ Om ett försäkringsfall inträffar och skadan blir mer omfattande än den hade behövt bli, på grund av att den försäkrade inte agerat föreskriftsenligt *efter* ett inträffat försäkringsfall, uppstår frågan huruvida situationen är att betrakta som ett åsidosättande av en säkerhetsföreskrift enligt 8 kap. 12 § FAL eller som ett åsidosättande av någon annan biförpliktelse.⁹² Av förarbetsuttalanden framgår emellertid att bara villkor som är ägnade att *på förhand* förebygga eller begränsa en skada kan utgöra sådana säkerhetsföreskrifter som avses i 4 kap. 6 § 2 st. FAL.⁹³ Villkor som föreskriver att den försäkrade ska agera på ett bestämt sätt *efter att ett försäkringsfall inträffat*, ger därför inte upphov till någon regelkonkurrens mellan regeln om säkerhetsföreskrifter och de andra aktuella biförpliktelserna, eftersom den förra inte alls är tillämplig på situationen.⁹⁴

Det är dock möjligt att det rör sig om en säkerhetsföreskrift när villkoren ställer krav på att den försäkrade *redan innan* ett försäkringsfall inträffat ska iaktta ett visst bestämt handlingssätt eller använda vissa anordningar, för att skadan vid ett eventuellt framtida försäkringsfall ska kunna avvärras eller begränsas.⁹⁵ Som hypotetiskt exempel på det senare skulle man kanske kunna tänka sig avbrottsförsäkringsvillkor som ställer krav på att det försäkrade företaget konstant ska upprätthålla en reservmaskinspark, som snabbt kan tas i anspråk vid behov. Ett sådant villkor ställer krav på agerande *innan* ett försäkringsfall inträffat, men dess egentliga syfte skulle vara inställt på att främja möjligheterna till skadebegränsning *efter* att ett försäkringsfall inträffat. Ett villkor av detta slag torde kunna utgöra en säkerhetsföreskrift enligt 4 kap. 6 § 2 st. FAL. Därigenom torde 8 kap 12 §

⁹⁰ Lindell-Frantz (1996), *a.a.*, s. 236; Radetzki (2009), *a.a.*, s. 153 och s. 159.

⁹¹ Lindell-Frantz (1996), *a.a.*, s. 236. Exemplet är hämtade från konsumentförsäkringens område under tiden då KFL var i kraft, men torde kunna fungera även för att illustrera en tänkbar problematik vid företagsförsäkring.

⁹² Jfr Radetzki (2009), *a.a.*, s. 158 f.

⁹³ Prop. 2003/04:150, s. 179; Se även Hellner, *a.a.*, s. 179.

⁹⁴ Nydrén, *a.a.*, s. 138.

⁹⁵ Jfr Nydrén, *a.a.*, s. 138; Radetzki (2009), *a.a.*, s. 159 f.; Hellner, *a.a.*, s. 179. Hur en sådan regelkonkurrens skulle utfalla diskuteras av utrymmesskal ej här, se dock hänvisningarna.

FAL vara tillämplig om en avbrottsskada väl inträffar och det visar sig att denna blir onödigt omfattande, på grund av att den försäkrade underlåtit att enligt föreskriften upprätthålla en reservmaskinspark. Ett villkor som däremot stadgar att det försäkrade företaget vid ett inträffat avbrott ska ta reservmaskinerna i anspråk, skulle däremot inte utgöra en säkerhetsföreskrift, eftersom det tar sikte på den försäkrades agerande efter ett inträffat försäkringsfall.

I det följande kommer säkerhetsföreskrifter inte att undersökas närmare, eftersom uppsatsens syfte är att undersöka hur det försäkrade företaget måste agera när ett avbrott väl drabbat verksamheten. Presumtiva säkerhetsföreskrifter av det slag som diskuterats ovan kommer således att lämnas därhän till förmån för en undersökning av regleringen av framkallande och förvärrande av försäkringsfall och räddningsplikten.

3.3.2 Framkallande av försäkringsfall och räddningsplikt

3.3.2.1 Allmänt och gränsdragningsproblematik

I 8 kap. 11 § FAL regleras situationen att den försäkrade framkallat ett försäkringsfall eller förvärrat dess följder. Att den försäkrade inte får framkalla sitt försäkringsfall eller förvärra dess följder har ansetts utgöra den mest grundläggande biförpliktelsen som åvilar det försäkrade rättssubjektet.⁹⁶ 8 kap. 11 § FAL kan därför sägas ge uttryck för en allmän minimistandard av aktsamhet som den försäkrade konstant måste iaktta.⁹⁷ Den försäkrades räddningsplikt, vilken på grund av en hänvisning i 8 kap. 13 § regleras genom 4 kap. 7 § FAL, kan förklaras av att det ställs vissa särskilda krav på den försäkrades agerande när en kritisk situation föreligger i form av ett inträffat eller omedelbart förestående försäkringsfall.⁹⁸ Mot bakgrund av denna kritiska situation duger det inte längre att det försäkrade rättssubjektet förhåller sig passivt utan detta måste agera,⁹⁹ för att tillvara sitt och försäkringsbolagets gemensamma intresse.¹⁰⁰ Räddningsplikten har i första hand ansetts utgöra en aktivitetsplikt, men den innebär sannolikt också att den försäkrade måste avhålla sig från att vidta åtgärder som framstår som olämpliga på grund av att försäkringsfallet inträffat eller är nära förestående.¹⁰¹ Samtidigt som räddningsplikten innebär att särskilda krav på agerande ställs, är den utformad med hänsyn tagen till att den försäkrades situation omedelbart före eller efter ett inträffat försäkringsfall ofta är påfrestande och att den försäkrade snabbt måste fatta beslut under oklara förhållanden.¹⁰² Det finns därför ett utrymme för en viss acceptans av

⁹⁶ Radetzki (2009), *a.a.*, s. 156.

⁹⁷ Schmidt, *a.a.*, s. 127; Nydrén, *a.a.*, s. 136.

⁹⁸ Schmidt, *a.a.*, s. 127 och s. 129; Hellner, *a.a.*, s. 187. Jfr även Nydrén, *a.a.*, s. 136. I det följande kommer hänvisning att ske direkt till 4 kap. 7 § FAL.

⁹⁹ Schmidt, *a.a.*, s. 128.

¹⁰⁰ SOU 1925:21, s. 141.

¹⁰¹ Radetzki (2009), *a.a.*, s. 152.

¹⁰² Nydrén, *a.a.*, s. 136; Radetzki (2009), *a.a.*, s. 158; Hellner, *a.a.*, s. 187.

att den kritiska situationen kan göra den räddningspliktige omtumlad eller passiviserad.¹⁰³

Gränsdragningen mellan de två biförpliktelserna får betydelse huvudsakligen av två skäl. För det första är 8 kap. 11 § dispositiv, medan 4 kap. 7 § FAL i sin helhet är tvingande. Det kan alltså avtalas om att nedsättning på grund av framkallande eller förvärrande av försäkringsfall ska ske redan vid vanlig eller till och med ringa oaktsamhet,¹⁰⁴ medan regeln om räddningsplikt under alla förhållanden kräver minst medvetet risktagande eller annars grov vårdslöshet för nedsättning.¹⁰⁵ För det andra kan påföljden anses vara strängare vid en överträdelse av 8 kap. 11 § än vid ett brott mot räddningsplikten. En nedsättning enligt 8 kap. 11 § FAL innebär att den försäkrade får vidkännas att ersättningen sätts ned i den utsträckning som handlandet påverkat skadans omfattning.¹⁰⁶ Detta kan jämföras med ett åsidosättande av räddningsplikten, vilket enligt 4 kap. 7 § FAL endast resulterar i en nedsättning efter skälighet. Frågan uppstår sålunda när den försäkrades passivitet avseende skadebegränsning under avbrottstiden ska bedömas som ett brott mot räddningsplikten eller som ett förvärrande av försäkringsfallets följder genom underlåtenhet. Hur gränsen ska dras mellan 8 kap. 11 § och 13 § FAL är dock oklart och omdiskuterat.¹⁰⁷

3.3.2.2 Underlåtenhet och 8 kap. 11 § FAL

3.3.2.2.1 Kravet på handlingsplikt

En första fråga beträffande den gränsdragningsproblematik som diskuterats i föregående avsnitt är givetvis *när* regelkonkurrens uppstår mellan 8 kap. 11 § och 13 § FAL. Som framgått är det klart att räddningspliktsregeln i 8 kap. 13 § FAL i huvudsak är tillämplig på underlåtenhet. Av förtydligandet i 8 kap. 11 § 1 st. 2 men. framgår att även ett förvärrande av försäkringsfallet kan ske genom den försäkrades underlåtenhet,¹⁰⁸ men när så är fallet torde inte vara helt klarlagt. Frågan diskuterades kortfattat i 1993 års departementspromemoria med förslag till ny FAL. Enligt den ståndpunkt som då intogs kan underlåtenhet anses utgöra ett framkallande (och, får det antas, ett förvärrande) av ett försäkringsfall endast när den försäkrade har en handlingsplikt som grundas på något annat än bara försäkringsavtalet. Så angavs vara fallet främst vid ansvarsförsäkring.¹⁰⁹ Ståndpunkten tycks godtas av Radetzki,¹¹⁰ medan Bengtsson i mer allmänna termer menar att 8 kap 11 § FAL kan bli tillämplig på en underlåtenhet som avser naturliga

¹⁰³ Bengtsson (2010), *a.a.*, s. 365; Hellner, *a.a.*, s. 187.

¹⁰⁴ Bengtsson (2010), *a.a.*, s. 360.

¹⁰⁵ Jfr 1 kap. 6 § FAL.

¹⁰⁶ Bengtsson (2010), *a.a.*, s. 361.

¹⁰⁷ Se bl.a. Nydrén, *a.a.*, s. 134 f.; Schmidt, *a.a.*, s. 127 ff.; Hellner, *a.a.*, s. 186; Radetzki (2009), *a.a.*, s. 156 f.; Bengtsson (2010), *a.a.*, s. 366; Lindell-Frantz (1996), *a.a.*, s. 231 f.

¹⁰⁸ Bengtsson (2010), *a.a.*, s. 274.

¹⁰⁹ Ds 1993:39, s. 243.

¹¹⁰ Radetzki (2009), *a.a.*, s. 157.

åtgärder.¹¹¹ Andra författare tycks i detta sammanhang inte lägga någon större vikt vid frågan om på vilken grund en handlingsplikt kan tänkas föreligga.¹¹² Därutöver framfördes i förslaget till skadeförsäkringslag ett exempel som inte tycks överensstämma med ståndpunkten i promemorian.¹¹³ I förslaget angavs nämligen att ett försäkringsfall kan framkallas av att en fastighetsägare underlåter att kontrollera att en vattenkran är avstängd, vilket orsakar en översvämning.¹¹⁴

3.3.2.2 Analys

Enligt min mening framstår det som osäkert huruvida den ståndpunkt som intogs i 1993 års departementspromemoria ger uttryck för gällande rätt. Det exempel på framkallande av försäkringsfall genom underlåtenhet som förekommer i förslaget till skadeförsäkringslag nämner inget krav på en handlingsplikt oberoende av avtalet, utan tycks snarare utgå från att något sådant krav inte ställs upp. Som det senare exemplet är formulerat torde det nämligen ligga närmast att anta att fastighetsägaren översvämmar sin egen fastighet och i ett sådant fall torde vederbörande inte ha någon relevant handlingsplikt oberoende av försäkringsavtalet. Samtidigt kan det givetvis vara vådligt att med anspråk på auktoritet analysera vad som endast är ett exempel som dessutom är av äldre datum än departementspromemorian. Bengtssons uttalande om att underlåtenheten ska avse naturliga åtgärder för att utgöra ett framkallande, torde innebära att han, till skillnad från Radetzki, inte anser att något krav på en handlingsplikt oberoende av försäkringsavtalet ställs upp. Rättsläget får betecknas som osäkert i brist på prejudikat och uttalanden i propositionen till FAL.

Som tidigare nämnts uttalades i 1993 års promemoria att en handlingsplikt oberoende av försäkringsavtalet huvudsakligen skulle föreligga vid ansvarsförsäkring. En parallell kan måhända göras till skadeståndsrättens område, där det krävs en handlingsplikt för att ett rättssubjekt som orsakat en skada genom underlåtenhet därigenom ska ådra sig skadeståndsskyldighet.¹¹⁵ Därutöver kan det erinras om den skadeståndsrättsliga normskyddsläran, vilken innebär att en överträdelse av en handlingsnorm utlöser skadeståndsansvar endast om den skada som inträffade omfattades av handlingsnormens skyddsändamål.¹¹⁶ Även om normskyddsläran är skadeståndsrättslig, torde det kunna ifrågasättas varför försäkringsbolaget gentemot den ansvarsförsäkrade ska kunna åberopa en handlingsplikt som den försäkrade har mot en skadelidande tredje man. Den ståndpunkt som intogs i departementspromemorian tycks därigenom

¹¹¹ Bengtsson (2010), *a.a.*, s. 274 och s. 361.

¹¹² Jfr Nydrén, *a.a.*, s. 136; Schmidt, *a.a.*, s. 128 f.

¹¹³ SOU 1989:88, s. 300.

¹¹⁴ SOU 1989:88, s. 300.

¹¹⁵ Jfr Hellner, Jan och Marcus Radetzki: *Skadeståndsrätt*, 2010, s. 112.

¹¹⁶ Jfr Hellner och Radetzki, *a.a.*, s. 210 f. Se även JustR Nordensons tillägg i NJA 1976 s. 458, på s. 465 f. Enligt Nordensons tillägg är frågan om skyddsändamål relevant inte bara när den handlingsnorm som överträtts framgår av skriften lag, utan även när normen är oskriven. Se även Hellner, Jan, Richard Hager och Annina H. Persson: *Speciell avtalsrätt II: kontraktetsrätt – häfte två, Allmänna ämnen*, 2006, s. 222.

förutsätta att det inte ska ställas något krav på att den aktuella handlingsplikten har ett skyddsändamål som kan sammankopplas med försäkringsbolagets intressen. Det tycks med andra ord räcka att *någon* handlingsplikt föreligger oberoende av försäkringsavtalet.

Detta torde i så fall innebära att ett vitt spektrum av handlingsplikter skulle kunna vara relevanta för den försäkringsrättsliga frågan om gränsdragningen mellan ett förvärrande av försäkringsfallet och ett åsidosättande av räddningsplikten. En sådan handlingsplikt kan föreligga exempelvis på grundval av ett kontraktsförhållande mellan en skadevållare och den skadelidande.¹¹⁷ Antag exempelvis att en avbrottsförsäkrad tillverkare och tillika säljare, som kontinuerligt ingår nya försäljningsavtal med diverse köpare, drabbas av ett avbrott. Av 23 § KöpL följer i en sådan situation att den försäkrades skyldighet att, i enlighet med de redan ingångna försäljningsavtalen, fullgöra de avtalade leveranserna inte faller bort per automatik på grund av avbrottet. Säljarens skyldighet att fullgöra naturaprestationen bortfaller enligt stadgandet nämligen endast om det föreligger hinder som inte kan övervinnas eller om fullgörelsen skulle förutsätta uppoffringar som inte är rimliga.¹¹⁸ Om rekvisiten i paragrafen inte är uppfyllda, tycks köpeavtalet således medföra att den avbrottsförsäkrade tillverkaren och tillika försäljaren har en indirekt handlingsplikt *gentemot sina köpare* att vidta åtgärder för att återuppta och upprätthålla driften så att avtalsenlig leverans kan genomföras. Eftersom ståndpunkten som intogs i 1993 års departementspromemoria, i enlighet med vad som ovan anfördes, inte tycks beakta skyddsändamålet med handlingsplikten, torde denna handlingsplikt kunna åberopas även av försäkringsbolaget till stöd för att det försäkrade företaget förvärrat sitt försäkringsfall och inte bara åsidosatt sin räddningsplikt. Det tycks, med andra ord, finnas en relevant handlingsplikt även oberoende av försäkringsavtalet. Eftersom ett agerande i enlighet med denna handlingsplikt kan medföra att köparnas hävning uteblir och den försäkrades intäkter därigenom kan upprätthållas, torde handlingsplikten också vara försäkringsrättsligt relevant.

Vad gäller den försäkrades fasta kostnader är situationen en annan. Den försäkrade i exemplet är givetvis inte förpliktigad gentemot sina köpare att begränsa sina egna fasta kostnader, utan den enda handlingsplikten som föreligger i detta avseende är grundad på försäkringsavtalet och gäller endast mot försäkringsbolaget. I en och samma avbrottsituation skulle därför den försäkrades underlåtenhet behöva delas upp i beståndsdelar, vilka skulle behandlas med varierande stränghet och vilkas indelning endast skulle bero på huruvida någon utöver försäkringsbolaget skulle dra fördel av att den försäkrade inte varit passiv i det aktuella avseendet. Enligt min mening är det mindre sannolikt att en domstol skulle anse sig bunden av ståndpunkten i promemorian i en situation av detta slag, eftersom detta skulle innebära ett resultat som i någon mån kan betraktas som orimligt. Det

¹¹⁷ Hellner och Radetzki, *a.a.*, s. 113.

¹¹⁸ Givetvis torde situationen vid ett avbrott kunna vara så pass graverande att rekvisiten i 23 § KöpL är uppfyllda, men så torde inte automatiskt vara fallet vid alla avbrott.

bör återigen framhållas att rättsläget beträffande 8 kap. 11 § FAL:s tillämplighet på underlåtenhet generellt får betecknas som osäkert. Mot bakgrund av vad som ovan anförts framstår det emellertid som osannolikt, åtminstone för avbrottsförsäkringens räkning, att frågan om en handlingsplikt oberoende av försäkringsavtalet skulle vara avgörande för gränsdragningen mellan 8 kap. 11 § och 13 § FAL.

3.3.2.3 Gränsdragningen vid avbrottsförsäkring

Om regelkonkurrensen mellan 8 kap. 11 § och 13 § FAL vid den försäkrades underlåtenhet inte kan uteslutas på det vis som diskuterats i föregående avsnitt, uppkommer givetvis frågan om vilken biförpliktelse som bör äga företräde framför den andra. I motiven till FAL och i motiven till förslaget till skadeförsäkringslag, uttalades beträffande gränsdragningsfrågan att ren underlåtenhet efter försäkringsfallets inträffande i allmänhet får hanteras som ett åsidosättande av räddningsplikten.¹¹⁹ Även Bengtsson menar att utgångspunkten är att fall där den försäkrade underlåtit att ingripa i händelseförloppet är att bedöma enligt räddningsplikten, medan 8 kap. 11 § normalt är tillämplig när det rör sig om ingrepp i händelseförloppet genom positiva åtgärder.¹²⁰ För Schmidt är frågan inte alls komplicerad. Han menar nämligen att *samtliga* åtgärder (och sålunda även underlåtenheter, får man förmoda) som inträffar efter försäkringsfallet är att bedöma uteslutande enligt räddningsplikten.¹²¹ Hellner, Lindell-Frantz och Radetzki menar att det endast är räddningspliktsregeln som ska tillämpas när den försäkrades handlande efter försäkringsfallet varit påverkat av att försäkringsfallet inträffat.¹²² Som Radetzki framhåller medför en sådan gränsdragning att de ändamålsskäl som uppbär den förmånligare regeln om räddningsplikt skulle få genomslag i just de fall då det är befogat att visa den försäkrade särskild hänsyn.¹²³

Nydrén tycks inta en annan ståndpunkt än de författare som omnämns i det föregående, åtminstone vad angår framkallande av försäkringsfall. Enligt honom kan regeln om framkallande vara tillämplig även i en räddningssituation, förutsatt att den försäkrade då gjort sig skyldig till en ännu grövre oaktsamhet än den som krävs för att ett brott mot räddningsplikten ska föreligga i samma situation. Detta följer av att den allmänna aktsamhetsstandard som framgår av framkallanderegeln gäller även i räddningssituationer, men att det krävs ett större mått av oaktsamhet för att ett framkallande ska föreligga i en räddningssituation än annars. Om försäkringsavtalet föreskriver att nedsättning enligt 8 kap. 11 § ska ske redan vid enkel vårdslöshet och den försäkrade gjort sig skyldig till sådan vårdslöshet i en räddningssituation, kan försäkringsbolaget sätta 8 kap. 13 § FAL ur spel genom att istället åberopa att den försäkrade framkallat sitt

¹¹⁹ Prop. 2003/04:150, s. 415; SOU 1988:89, s. 301 och s. 307.

¹²⁰ Bengtsson (2010), *a.a.*, s. 366.

¹²¹ Schmidt, *a.a.*, s. 127 f. Motsvarande synpunkt görs även för dansk rätts vidkommande, se Sørensen, Ivan: *Forsikringsret*, 2010, s. 307.

¹²² Hellner, *a.a.*, s. 186; Radetzki (2009), *a.a.*, s. 158; Lindell-Frantz (1996), *a.a.*, s. 232 f.

¹²³ Radetzki (2009), *a.a.*, s. 158.

försäkringsfall.¹²⁴ Huruvida Nydrén också anser att någonting motsvarande gäller när det ska avgöras om den försäkrade förvärrat sitt redan inträffade försäkringsfall, kan dock inte med säkerhet fastställas.¹²⁵ Oavsett hur det förhåller sig därmed verkar Nydrén, till skillnad från de tre författare som omnämnts i det föregående, inte anse att 8 kap. 13 § FAL är exklusivt tillämplig när den försäkrades agerande påverkats av en räddningssituation.

3.3.2.4 Analys

Sammantaget tycks det ingalunda vara givet hur gränsen ska dras mellan ett åsidosättande av räddningsplikten i form av underlåtenhet att minska en inträffad skada och ett förvärrande av försäkringsfall genom underlåtenhet. Enligt min mening framstår Schmidts uppfattning som alltför kategorisk och onyanserad sedan det uttryckligen lagts till i 8 kap. 11 § FAL att den försäkrade inte heller får förvärpa följderna av ett försäkringsfall. I själva verket tycks tillägget huvudsakligen ta sikte på just vad som sker under ett pågående försäkringsfall. Gränsdragningen ska därför sannolikt göras på något annat sätt och härvidlag torde förarbetsuttalandena i propositionen till FAL tillmätas en betydande vikt. Därmed torde det sålunda vara klart att den försäkrades underlåtenhet att vidta erforderliga skadebegränsande åtgärder under avbrottstiden, det vill säga efter försäkringsfallens inträffande, som utgångspunkt ska bedömas enligt räddningsplikten. Frågan är då när det föreligger skäl att avvika från denna utgångspunkt.

När lagstiftaren genom en tvingande lagregel haft som ambition att skydda den försäkrade i ett särskilt utsatt läge, såsom omedelbart inför eller efter ett inträffat försäkringsfall, bör skyddsintresset bakom FAL enligt min mening innebära att den utpekade situationen uteslutande ska regleras av den tvingande lagregeln. Det torde därför inte finnas något utrymme att avvika från den försäkrades trygghet i just räddningssituationen genom att föreskriva en lägre culpatriöskel för tillämpningen av 8 kap. 11 § FAL. Mot detta kan givetvis anföras försäkringsbolagets intresse av prevention och att kommersiella parter måhända bör ha rätt att kunna reglera den genomgående aktsamhetsstandarden som ska gälla i försäkringsförhållandet. Enligt min mening torde dock Hellners ståndpunkt, som tycks förverkliga skyddsändamålet bakom räddningsplikten, ligga närmare den gällande rätten än den ståndpunkt som Nydrén intagit. Det måste emellertid framhållas att rättsläget är oklart. I det följande är utgångspunkten emellertid att det är räddningsplikten enligt 8 kap. 13 § som är exklusivt tillämplig på den försäkrades underlåtenhet att vidta en given skadebegränsande åtgärd, om underlåtenheten påverkats av att ett avbrott inträffat. Utmaningen blir då istället att avgöra när en sådan påverkan förelegat.

I detta sammanhang bör det erinras om att, som tidigare framhållits, ansvarstiden i en avbrottsförsäkring löper under en avsevärd tid. Undersöker man därutöver de sätt på vilka den avbrottsförsäkrade rent praktiskt kan

¹²⁴ Nydrén, *a.a.*, s. 136 f.

¹²⁵ Nydrén talar om framkallande av försäkringsfall och nämner på s. 136 att det aktsamhetskrav som framgår av regeln inte är anpassat till ett *överhängande* försäkringsfall.

minska sin ersättningsgilla förlust, torde många av dem vara sådana som kanske inte bär den prägeln av påtaglig brådska och förvirring som tidigare har angetts vara grunden för att räddningsplikten behandlar den försäkrade förhållandevis förmånligt. I förarbetena omnämns som exempel på åsidosatt räddningsplikt att den försäkrade underlåter att larma brandkåren när en brand har brutit ut,¹²⁶ eller att den försäkrade underlåter att tillkalla polis under ett pågående inbrott.¹²⁷ Därför kan det måhända påstås att inte samma förvirring och brådska gör sig gällande när situationen handlar om att dagar, veckor eller månader efter avbrottets uppkomst överväga exempelvis huruvida personal kan sägas upp för att minska de fasta kostnaderna eller huruvida provisoriska täckningsavtal kan ingås för att återuppta driften.¹²⁸

Det sagda skulle förvisso kunna tala för att det försäkrade företags underlåtenhet att vidta effektiva skadebegränsande åtgärder under avbrottstiden ofta skulle vara att bedöma som påverkade av någon form av klandervärd bekvämlighet snarare än av att avbrottet inneburit förvirring och svår press. Vid en närmare undersökning torde dock, enligt mitt förmenande, det försäkrade företags underlåtenhet vanligen kunna anses vara påverkad av avbrottets inträffande. Faktum är att det försäkrade företags underlåtenhet i strikt mening nästintill alltid torde vara påverkad av att avbrottet inträffat, så till vida att företaget annars skulle ha fortsatt bedriva sin verksamhet i vanlig ordning. Visserligen är det kanske inte ren förvirring eller panik som medför att ett försäkrat företag underlåter att vidta vissa effektiva skadebegränsande åtgärder, men avbrottet torde vanligen medföra att det försäkrade företaget hamnar i någon form av icke önskvärd och troligen påfrestande situation, även om den inte är lika extremt överhängande som i en situation där ett försakat objekt precis fattat eld. Avbrottet medför alltså ändå att företaget behöver överväga handlingsalternativ som inte alls hade aktualiserats, om det inte vore för avbrottets inträffande. Dessa handlingsalternativ, vilka som tidigare nämnts kan innefatta personalomstruktureringar, hyra av provisoriska lokaler och köp av ersättningsmaskiner torde ofta vara ekonomiskt komplexa och fordra tämligen långtgående affärsmässiga överväganden. Karaktären av de handlingsalternativ som aktualiseras vid avbrottsförsäkring framstår därför, som utgångspunkt, inte som lika uppenbar som karaktären av de åtgärder som diskuteras vid det traditionella räddningsfallet, där det exempelvis rör sig om att släcka en brand eller försöka stoppa ett pågående inbrott.¹²⁹

¹²⁶ Prop. 2003/04:150, s. 415 och s. 419.

¹²⁷ Hellner, *a.a.*, s. 187.

¹²⁸ Det bör också framhållas att det inte kan påstås vara exklusivt för avbrottsförsäkring att den tidsperiod under vilken skadebegränsande åtgärder ska vidtas framstår som utdragen och delvis fri från det akuta skadeförloppets förvirring. Vid egendomsförsäkring kan så vara fallet exempelvis när taket på ett försäkrat hus skadats och den försäkrade under avsevärd tid därefter underlåter att provisoriskt eller permanent reparera skadorna för att förhindra fuktskador på husets innanmäte.

¹²⁹ Återigen bör det framhållas att skadebegränsande åtgärder av ett komplicerat slag torde kunna ifrågakomma även vid exempelvis egendomsförsäkring. Utmärkande för avbrottsförsäkring är kanske snarare att en stor andel av åtgärderna, till följd av försäkringsvillkorens definition av den ersättningsgilla förlusten, är av ett komplicerat slag.

Enligt min mening talar detta för att den försäkrades underlåtenhet i betydande utsträckning borde anses vara påverkad av försäkringsfallets inträffande och därmed underkastad den förmånligare räddningspliktsregeln. Endast i de mest flagranta fall av passivitet, när den försäkrade ignorerar uppenbara åtgärder som mycket enkelt hade kunnat medföra en effektiv avbrottskadabegränsning, bör den försäkrades underlåtenhet anses vara så främmande från försäkringsfallets förvirring och press, att den inte alls kan anses påverkad av försäkringsfallet. Det är således, enligt min mening, endast dessa flagranta fall av underlåten skadebegränsning som borde vara att bedöma som ett förvärrande av avbrottskadans följder. I princip torde de normalt tänkbara fallen av underlåten skadebegränsning därför vara att bedöma som brott mot räddningsplikten och inte som förvärrande av försäkringsfallets följder. Om endast de mest uppenbara, flagranta fallen av underlåten skadebegränsning är att betrakta som förvärrande av försäkringsfallet, innebär detta att de yttre gränserna för vad som kan krävas av den försäkrade ska bedömas med räddningsplikten som måttstock. Även om rättsläget får betecknas som oklart, är grunden i det följande således att ramen för de krav på skadebegränsning som kan ställas på den avbrottsförsäkrade i princip framgår av 8 kap. 13 § FAL. Detta innebär att 8 kap. 11 § FAL i det följande lämnas därhän.

Avslutningsvis bör det framhållas att det tycks vara ovanligt att det i KOFF-villkor föreskrivs att nedsättning ska ske enligt 8 kap. 11 § FAL vid lägre culpa än grov vårdslöshet.¹³⁰ Detta torde tona ned gränsdragningens betydelse något vad angår dessa försäkringar, eftersom bedömningen av den försäkrades oaktsamhet därigenom torde ske efter samma kriterier oavsett om underlåtenheten rubriceras som ett åsidosättande av räddningsplikten eller som ett förvärrande av försäkringsfallet.

¹³⁰ Jfr AB-DF:10, p. 39.3; V 065:11, p. X.01; Trygg-Hansas Basvillkor *SmåföretagarPlus* B 10 (hädanefter benämnt B 10), p. 1.7.

4 Räddningsplikt och avbrottsförsäkring

4.1 Intressekonflikt mellan försäkringsbolag och försäkrat företag

4.1.1 Allmänt

Som framgått i kapitel 2 är det möjligt att det försäkrade företaget genom att vidta vissa åtgärder kan begränsa förlusten av täckningsbidrag till följd av ett avbrott. I kapitel 3 framgick att det försäkrade företagens skyldighet att vidta sådana åtgärder i princip är att bedöma enligt räddningsplikten i 4 kap. 7 § FAL. Det är nu tid att undersöka hur långt *skyldigheten* att vidta skadebegränsande åtgärder sträcker sig vid avbrottsförsäkring. Det bör här framhållas att det försäkrade företaget och försäkringsbolaget i normalfallet har ett gemensamt intresse av att företaget i möjligaste mån begränsar sina förluster.¹³¹ Samtidigt torde räddningspliktens gränser och innehåll, av naturliga skäl, få betydelse främst i de fall då en intressekonflikt uppstår mellan det försäkrade företagens och försäkringsbolagets intresse av skadebegränsningsåtgärder.

Om det bortses från försäkringsbolagets affärsmässiga intresse av att visa sig samarbetsvilligt och därigenom upparbeta goodwill,¹³² torde försäkringsbolagets strikt ekonomiska intresse av räddningsåtgärder i det enskilda fallet vara begränsat till sådana åtgärder som *minskar bortfallet av täckningsbidrag under ansvarstiden* eller som *minskar den försäkrades fasta kostnader under ansvarstiden*. Detta kan förklaras av, som framgått i avsnitt 2.5.2., att båda typerna av minskning ska avräknas från den försäkringsersättning som ska utgå. Som kommer att framgå nedan korresponderar emellertid försäkringsbolagets intresse av skadebegränsande åtgärder i dessa avseenden inte alltid till fullo med den försäkrades intressen vid ett avbrott. Detta tycks innebära att avbrottsförsäkringens villkor i vissa fall kan medföra en divergens mellan de skadebegränsande åtgärder som gynnar försäkringsbolaget och de skadebegränsande åtgärder som gynnar det försäkrade företaget.

4.1.2 Ansvarstidens betydelse

Det torde i allmänhet ligga i det försäkrade företagens intresse att driften ska fortgå även efter ansvarstidens utgång. Strikt ekonomiskt talat, saknar det emellertid betydelse för försäkringsbolaget om driften fortgår utan problem

¹³¹ Jfr SOU 1925:21, s. 141; Cloughton, David: *Riley on business interruption insurance*, s. 435.

¹³² Jfr Bengtsson (2010), *a.a.*, s. 29.

även efter att ansvarstiden löpt ut. Det sagda innebär att försäkringsbolagets intresse av skadebegränsning är *tidsmässigt* begränsat på ett sätt som den försäkrades motsvarande intresse inte är. Försäkringsbolaget torde således i teorin tjäna på att alla åtgärder som begränsar den ersättningsgilla förlusten under ansvarstiden vidtas, även om dessa åtgärder på lång sikt, efter ansvarstidens ände, är negativa för den försäkrade rörelsen. Antag exempelvis att ett avbrott inträffar och gör sig gällande under en lång tid, kanske hela ansvarstiden, och att den ersättningsgilla förlusten kan begränsas genom att omfattande personalnedskärningar, uppsägningar av hyreskontrakt och andra omstruktureringar företas. Även om dessa åtgärder begränsar förlusten under ansvarstiden, så kan de i vissa fall kanske innebära skadliga återverkningar på sikt för den försäkrade. Det blir kanske svårt för det försäkrade företaget att efter avbrottets upphörande rekrytera personal med rätt kompetens, hitta nya lokaler och återgå till den tidigare organisationen. Sålunda tycks en intressekonflikt kunna uppstå på grund av den begränsade ansvarstiden. Det bör noteras att intressekonflikten inte uppstår automatiskt på grund av att exempelvis uppsägningar aktualiseras, utan snarare på grund av att det försäkrade företaget inte har samma tidsperspektiv som försäkringsbolaget.

4.1.3 Den ersättningsgilla förlustens betydelse

Att definitionen av den ersättningsgilla förlusten av täckningsbidrag inte inrymmer alla typer av förluster som ett avbrott kan förorsaka, torde även det kunna utgöra en grund för intressekonflikter. En sådan konflikt torde exempelvis kunna uppkomma på grund av att skadestånd och viten inte ryms i täckningsbidraget och således inte är ersättningsgilla. Antag att den avbrottsförsäkrade är en tillverkare som ingått flera försäljningsavtal med olika köpare, men som till följd av ett inträffat avbrott inte har förmågan att i rätt tid leverera de beställda varorna till alla köpare. I detta hypotetiska exempel måste det försäkrade företaget avgöra vilka leveranser som ska fullgöras i rätt tid och, motsatsvis, även vilka köpeavtal som inte ska fullgöras i tid och som därför riskerar att hävas av köparna. I vissa av köpeavtalen har det försäkrade företaget lyckats friskriva sig från skyldighet att utge skadestånd vid utebliven leverans, medan andra avtal föreskriver en full skadeståndsskyldighet eller avtalsvite. Till följd av att det är ett bortfall av täckningsbidrag som är ersätt enligt villkoren, tycks försäkringsbolagets intresse i denna situation diktera att den försäkrade inriktar sina ansträngningar på att fullgöra de försäljningsavtal som har den högst avtalade köpeskillingen.¹³³ Detta är naturligt, eftersom ett hävt avtal innebär att försäljningsintäkterna från avtalet uteblir och täckningsbidraget som kunnat uppbäras trots avbrottet därigenom minskar.¹³⁴ Att valet av vilka avtal som fullgörs och vilka avtal som köparna kommer att häva samtidigt påverkar storleken av skadestands- och vitesbelopp har dock ingen betydelse för omfattningen av försäkringsbolagets ersättningsskyldighet.¹³⁵

¹³³ Det förutsätts här att dessa avtal är lönsammare än avtalen med lägre köpeskillning.

¹³⁴ Ullman, *a.a.*, s. 151.

¹³⁵ Se avsnitt 2.4 och 2.5.1 med hänvisningar.

För det försäkrade företaget däremot, är det rimligen den totala ekonomiska förlusten som är betydelsefull. För att kalkylera det försäkrade företags totala ekonomiska förlust till följd av avbrottet, måste givetvis även skadestånds- och vitesbelopp som sammanhänger med de olika avtalen beaktas. Således kan en intressekollision tänkas uppstå när den försäkrade inte har möjlighet att fullgöra alla avtal i rätt tid utan måste välja att prioritera vissa av dem.

Även andra situationer torde kunna uppkomma där en viss typ av åtgärd skulle medföra en minskad ersättningsgill förlust, men där det samtidigt strider mot den försäkrades övriga intressen att vidta åtgärden. Det kan exempelvis röra sig om att företa en åtgärd i strid mot gott affärsskick, vilket leder till icke ersättningsgilla förluster av goodwill eller kundkrets.¹³⁶

Det kan sammantaget konstateras att det finns olika situationer i vilka en intressekonflikt kan uppstå. Det finns därför ett behov av att, om möjligt, klargöra räddningsplikts innebörd vid avbrottsförsäkring. I detta sammanhang finns det också ett behov av att undersöka den försäkrades rätt till ersättning för räddningskostnader, eftersom det är möjligt att vissa av de angivna intressekonflikterna kan neutraliseras genom att den försäkrade har rätt till räddningskostnadsersättning för skadan på sitt intresse.

4.2 Räddningsplikts särdrag vid avbrottsförsäkring

Som redan framgått i avsnitt 3.3.2.4, kan det påstås att situationen vid en avbrottskada i viss mån avviker från de överväganden som föranlett att räddningsplikten enligt 4 kap. 7 § FAL är förhållandevis mild gentemot den försäkrade. I det sammanhanget diskuterades vilken betydelse för gränsdragningen mellan ett förvärrande av försäkringsfallet och en försummelse att iaktta räddningsplikten som räddningssituationens särdrag vid avbrottsförsäkring kan tänkas ha. Vad som sades i det avsnittet ska inte upprepas här, men det bör dock framhållas att räddningssituationens särdrag torde kunna få betydelse även när 4 kap. 7 § FAL *faktiskt ska tillämpas* på en underlåtenhet att begränsa en avbrottskada. I det följande bör det således hållas i åtanke att, som diskuterats i det ovan nämnda avsnittet, räddningssituationen vid avbrottsförsäkring ofta torde vara utdragen i tiden och, efter det akuta skadeförloppet, inte vara präglad av en sådan påtaglig förvirring som tycks ha motiverat räddningsplikts milda reglering i FAL. Samtidigt som det måhända finns mer tid för den försäkrades eftertanke, torde de räddningsåtgärder som ska vidtas ofta vara av ett tämligen komplicerat slag och innefatta komplexa affärsmässiga överväganden. Efter denna erinran om vad som tidigare anförts i uppsatsen, kan nu innebörden av 4 kap. 7 § FAL närmare undersökas.

¹³⁶ Jfr Hellner, *a.a.*, s. 365.

4.3 Allmänt om räddningspliktens innehåll

För uppsatsens vidkommande är det vissa av rekvisiten i 4 kap. 7 § FAL som är centrala. I lagrummet stadgas nämligen att räddningsplikten innebär ett krav på att åtgärder för att hindra eller minska skadan ska vidtas av den försäkrade *efter förmåga*. Därutöver uppställer paragrafen även vissa *subjektiva krav*¹³⁷ för att nedsättning av försäkringsersättningen ska kunna ske på grund av att räddningsplikten åsidosatts. Slutligen framgår att en nedsättning i så fall ska ske med ett skäligt belopp. Det försäkrade rättssubjektets räddningsplikt enligt 4 kap. 7 § FAL föreligger oavsett om försäkringsvillkoren föreskriver detta eller ej,¹³⁸ och ett försäkrat rättssubjekt kan knappast ursäkta ett åsidosättande av plikten med att vederbörande inte kände till att den förelåg.¹³⁹

I doktrinen förekommer vissa uttalanden som tar direkt sikte på räddningsplikten vid avbrottsförsäkring. Dessa uttalanden är dock ofta utformade som exempel på räddningsåtgärder snarare än principiella uttalanden om räddningspliktens rekvisit och omfattning vid avbrottsförsäkring. På ett mer principiellt plan har emellertid Ullman gett uttryck för att den räddningsplikt som åvilar det försäkrade företaget vid avbrottsförsäkring bör anses vara långtgående.¹⁴⁰ Även andra författare har påpekat räddningspliktens betydelse vid denna typ av försäkring.¹⁴¹ I det följande kommer räddningspliktsregelns rekvisit att undersökas. Vad som därigenom framkommer om regelns innehåll och innebörd kommer fortlöpande att tillämpas på just avbrottsförsäkring.

4.4 Vidtagande av åtgärder efter förmåga

4.4.1 Allmänt

I avsnitt 3.3.2.1 har räddningspliktens kärna berörts. I det sammanhanget framgick det att räddningsplikten ställer krav på att den försäkrade aktivt ingriper i händelseförloppet med skadebegränsande åtgärder, samtidigt som den är utformad med hänsyn till den press och förvirring som kan göra sig gällande efter att ett försäkringsfall inträffat.¹⁴² Vilka konkreta åtgärder som ryms inom den försäkrades räddningsplikt är givetvis beroende av försäkringsskyddets omfattning och vilken skada som inträffat.¹⁴³ Genom att räddningsplikten innebär ett krav på att åtgärder vidtas efter förmåga, får dess omfattning i det enskilda fallet fastställas med utgångspunkt i de

¹³⁷ Jfr Lindell-Frantz (1996), *a.a.*, 58 f.

¹³⁸ Prop. 2003/04:150, s. 419.

¹³⁹ Lindell-Frantz (1996), *a.a.*, s. 230.

¹⁴⁰ Ullman, *a.a.*, s. 126.

¹⁴¹ Edstam, Lars och Sven Lidman (red.): *Allmänna försäkringsvillkor år 1972 för företagsförsäkring*, 1974, s. 71.

¹⁴² Hellner, *a.a.*, s. 187 f. Se även avsnitt 3.3.2.1 med hänvisningar.

¹⁴³ Lindell-Frantz (1996), *a.a.*, s. 233.

förutsättningar som den försäkrade hade att agera skadebegränsande i den situation som förelåg.¹⁴⁴ Att den försäkrade bara behöver vidta åtgärder efter förmåga medför att ett försäkrat rättssubjekt, som uppsåtligen underlåter att ingripa med skadebegränsande åtgärder, undslipper nedsättning om de nödvändiga åtgärderna inte var inom hans eller hennes förmåga.¹⁴⁵ Det finns alltså ett behov av att skilja på räddningspliktens materiella krav och de subjektiva rekvisiten som krävs för nedsättning av ersättningen.¹⁴⁶

Enligt Radetzki innebär detta att de krav som räddningsplikten ställer på den försäkrades agerande är begränsade till vad som är rimligt med beaktande av dels den försäkrades förmåga att inse vilka åtgärder som krävs, dels den försäkrades förmåga att faktiskt också genomföra dessa åtgärder. Besitter det försäkrade rättssubjektet relevant sakkunskap anses detta rimligen ha en större förmåga att inse vilka skadebegränsande åtgärder som är lämpliga och hur dessa ska utföras, medan ett handikapp kan föranleda en motsatt bedömning.¹⁴⁷

I de KOFF-villkor som undersökts saknas specificerade föreskrifter om vilka åtgärder som bör vidtas under en avbrottsskada. Det finns dock ett generellt villkor om att den försäkrade har en räddningsplikt. Denna plikt exemplifieras med att den försäkrade utan uppskov ska vidta lämpliga åtgärder, även av provisorisk art, för att återuppta eller upprätthålla rörelsens drift och att arbetstagare som genom skadan blivit sysslolösa ska beredas annan produktiv sysselsättning än den ordinarie arbetsuppgiften.¹⁴⁸

4.4.2 Räddningspliktens materiella gränser

4.4.2.1 Frågeställningen

Vid en genomläsning av 4 kap. 7 § FAL:s ordalydelse framstår det måhända som om det inte finns någon ytterligare begränsning av räddningspliktens omfattning än att räddningsåtgärderna i fråga ska ligga inom den försäkrades förmåga i strikt mening. Med förmåga i strikt mening avses här den försäkrades fysiska och intellektuella kapacitet att utföra de nödvändiga räddningsåtgärderna. Frågan kan emellertid ställas, huruvida detta krav på åtgärder efter förmåga är *absolut* i den mening att det försäkrade rättssubjektet i princip måste vidta alla åtgärder som faller inom dess förmåga i strikt mening, eller huruvida det finns ytterligare begränsningar av den materiella sidan av den försäkrades räddningsplikt. Annorlunda uttryckt kan frågan formuleras som huruvida det *automatiskt och undantagslöst* utgör ett åsidosättande av räddningsplikten att den försäkrade underlåtit att vidta en viss skadebegränsande åtgärd som vederbörande rent fysiskt och kunskapsmässigt hade kapacitet att utföra. Är kravet på åtgärder efter förmåga inte absolut på detta vis, innebär det att det kan tänkas finnas fall

¹⁴⁴ Prop. 2003/04:150, s. 419.

¹⁴⁵ Jfr Lindell-Frantz (1996), *a.a.*, s. 238; Avseende dansk rätt, se Jønsson och Kjærgaard, *a.a.*, s. 413.

¹⁴⁶ Radetzki (2009), *a.a.*, s. 161.

¹⁴⁷ Radetzki (2009), *a.a.*, s. 154 f.

¹⁴⁸ AB-DF:10, p. 41.1; V 065:11, R.01.3.

där det försäkrade rättssubjektet underlåtit att vidta en räddningsåtgärd som förvisso låg inom rättssubjektets förmåga att utföra, men där räddningsplikten ändå inte åsidosatts i materiellt hänseende. I en sådan situation skulle det alltså inte bli fråga om att pröva huruvida den försäkrade agerat uppsåtligt, grovt vårdslöst eller med medvetenhet om risken, utan full försäkringsersättning skulle utgå redan på den grunden att räddningsplikten inte alls åsidosatts.¹⁴⁹ Det kan tyckas väl teoretiskt att skilja så tydligt på ett materiellt åsidosättande av räddningsplikten och ett uppfyllande av de subjektiva rekvisiten, men att det kan få stor betydelse kommer att framgå nedan i avsnitt 4.5.

Johansson har diskuterat räddningsplikten inom ramen för varuförsäkring. Enligt sjöassuradörernas sjöförsäkringsplan av 1957 hade den försäkrade att själv efter förmåga vidta sådana åtgärder som var betingade av omständigheterna för att minska sin skada,¹⁵⁰ en ordalydelse som enligt Johansson får räddningsplikten att framstå som tämligen sträng.¹⁵¹ I sjöassuradörernas allmänna villkor för transportförsäkring av varor har formuleringen modifierats och det uppställs där endast ett krav på att den försäkrade ska vidta *skäligen åtgärder* för att begränsa skadan.¹⁵² Enligt Johansson är denna ordalydelse ett bättre uttryck för vad som realistiskt sett är möjligt att begära av den försäkrades räddningsåtgärder i fråga om fullständighet och perfektion.¹⁵³ Även om varuförsäkring givetvis är en försäkringsart som är väsensskild från avbrottsförsäkring, kan Johanssons uttalande om pliktens stränghet ändå ha en viss relevans i detta sammanhang eftersom den räddningsplikt som stadgades i 1957 års sjöförsäkringsplan i nu aktuellt hänseende hade en med 4 kap. 7 § FAL överensstämmande ordalydelse.

4.4.2.2 Förarbeten och doktrin

Av författningskommentaren till 4 kap. 7 § FAL framgår att räddningspliktens omfattning står i relation till *bland annat* den försäkrades förmåga.¹⁵⁴ Formuleringen ger uppenbarligen uttryck för att hänsyn ska tas till andra faktorer än bara den försäkrades kapacitet vid fastställande av räddningspliktens materiella omfattning, men saken diskuterades inte närmare i förarbetena. Det kan också nämnas att det i motiven till 52 § GFAL delvis gjordes en hänvisning till bestämmelsen om sjöförsäkring i 245 § i 1891 års SjöL.¹⁵⁵ I den senare paragrafen föreskrevs en räddningsplikt som inte åsidosattes om den försäkrade haft giltiga skäl för att vederbörande inte agerat skadebegränsande.¹⁵⁶

¹⁴⁹ Jfr Radetzki (2009), *a.a.*, s. 161.

¹⁵⁰ *Allmänna sjöförsäkringsplanen* av d. 13 juni 1957 (Sjöassuradörernas förening), § 53.

¹⁵¹ Johansson, Svante O.: *Varuförsäkringsrätt: den rättsliga regleringen av transportförsäkring av varor*, 2004, s. 366.

¹⁵² *Allmänna villkor för transportförsäkring av varor*, justerade per den 1 januari 2007 (Sjöassuradörernas förening), p. 11.1.

¹⁵³ Johansson, *a.a.*, s. 366.

¹⁵⁴ Prop. 2003/04:150, s. 419.

¹⁵⁵ SOU 1925:21, s. 141.

¹⁵⁶ 245 § 1891 års SjöL.

Även författarna torde i allmänhet ha utgått från att räddningsplikten inte är absolut, även om de principiella uttalandena i stor utsträckning tycks ha uteblivit. Radetzki har dock yttrat sig något mer principiellt i frågan och menar att räddningsplikten endast sträcker sig så långt som *rimligen kan* begäras av den försäkrade med hänsyn till dennes förmåga.¹⁵⁷ Exempelvis anses den försäkrade, föga förvånande, vara berättigad att underlåta att utföra en räddningsåtgärd som skulle medföra fara för liv och hälsa.¹⁵⁸ Radetzki förklarar detta med att ett sådant krav i allmänhet inte är rimligt att begära med hänsyn till den försäkrades förmåga.¹⁵⁹

Räddningsplikten anses innebära ett krav på att den försäkrade ska offra sin oförsäkrade egendom när så krävs för att rädda försäkrad egendom.¹⁶⁰ Problemet kan illustreras med exemplet att den försäkrade äger två hus, varav endast det ena är försäkrat, och endast har möjlighet att rädda ett av dem från en annalkande eldsvåda.¹⁶¹ I allmänhet hävdas emellertid att den försäkrade är skyldig att offra sin oförsäkrade egendom endast om värdet av denna betydligt understiger värdet av den försäkrade egendomen som räddas därigenom.¹⁶² I annat fall har den försäkrade rätt att prioritera sitt eget intresse av att rädda sin oförsäkrade egendom,¹⁶³ vilket Schmidt förklarar med att den försäkrades intressen bör gå segrande ur en intressekollision av det nämnda slaget.¹⁶⁴ Samtidigt bör kanske viss återhållsamhet iakttas när det gäller att tillmäta ståndpunkten auktoritet, eftersom den varken prövats i praxis eller diskuterats i förarbeten. I själva verket tycks ståndpunkten i stor utsträckning bygga på att Schmidt 1943 uttalade att denna ståndpunkt, vilken förespråkades i tysk litteratur, även borde gälla i svensk rätt.¹⁶⁵ Om den oförsäkrade egendomen offras för att rädda den försäkrade egendomen uppkommer frågan om ersättning för uppoffringen, vilken behandlas nedan. Att den försäkrade med hänvisning till sitt eget intresse får underlåta en räddningsåtgärd som i och för sig hade kunnat utföras, får anses peka åtminstone indirekt mot en räddningsplikt som inte är absolut.

4.4.2.3 Skadeståndsrättens skadebegränsningsplikt

Som nämnts i inledningen kan i detta sammanhang en hänvisning måhända göras till vad som gäller för ett skadeståndsberättigat rättssubjekts uppträdande efter en inträffad skada. Liksom FAL ställer krav på att det försäkrade rättssubjektet ska vidta skadebegränsande åtgärder, ställs även krav såväl vid inom- som utomobligatoriskt skadestånd på att det skadeståndsberättigade rättssubjektet ska vidta skadebegränsande åtgärder.

¹⁵⁷ Radetzki (2009), *a.a.*, s. 170.

¹⁵⁸ Lindell-Frantz (1996), *a.a.*, s. 233.

¹⁵⁹ Radetzki (2009), *a.a.*, s. 170.

¹⁶⁰ Radetzki (2009), *a.a.*, s. 155; Hellner, *a.a.*, s. 189.

¹⁶¹ Schmidt, *a.a.*, s. 119.

¹⁶² Lindell-Frantz (1996), *a.a.*, s. 233; Radetzki (2009), *a.a.*, s. 155; Hellner, *a.a.* s. 189. Se även Lindell-Frantz (1996), *a.a.*, s. 238, som framhåller att det är oklart exakt hur gränsen ska dras i detta avseende.

¹⁶³ Hellner, *a.a.*, s. 189.

¹⁶⁴ Schmidt, *a.a.*, s. 120.

¹⁶⁵ Schmidt, *a.a.*, s. 120.

Frågan kan sålunda ställas, hur FAL:s räddningsplikt förhåller sig till den skadebegränsningsplikt som gäller för skadeståndsanspråk.

Av 70 § 1 st. KöpL framgår att den skadelidande ska vidta skäliga åtgärder för att begränsa sin skada och att vederbörande annars får svara för den del av förlusten som hade kunnat förhindras. Bengtsson menar att kravet på skäliga skadebegränsande åtgärder är en allmän kontraktsrättslig grundsats som kommer till uttryck i denna paragraf och i dess motsvarigheter i 42 § KKL och 50 a § KTjL.¹⁶⁶ Enligt Bengtsson följer av de lojalitetskrav som ställs på en skadelidande avtalskontrahent att denne inte får påföra motparten utgifter som utan svårighet hade kunnat undvikas.¹⁶⁷ Munukka menar att den inomkontraktuella skadebegränsningsplikten är baserad på den kontraktuella lojalitetsplikten,¹⁶⁸ och även Herre framhåller att skadebegränsningsplikten i köprättsliga sammanhang är ett uttryck för en elementär lojalitetsförpliktelse som föreligger i avtalsförhållanden.¹⁶⁹ Beträffande skälighetsrekvisitet i 70 § 1 st. KöpL menar Herre att det finns ett tydligt behov av gränser för hur långtgående krav som skadebegränsningsplikten uppställer.¹⁷⁰

Även för utomkontraktuella skadestånd gäller en grundsats enligt vilken den skadelidande är skyldig att begränsa sin skada.¹⁷¹ På det utomkontraktuella området innebär plikten enligt Radetzki att den skadelidande ska göra vad som rimligen kan begäras av honom eller henne för att begränsa skadan.¹⁷² Det finns således ingen skyldighet för den skadelidande att till varje pris vidta åtgärder för detta ändamål.¹⁷³

Frågan kan givetvis ställas huruvida det är samma eller en annan grundsats som gäller inom det utomkontraktuella området än som gäller inomkontraktuellt. Till exempel klassificerar Munukka skadebegränsningsplikten som en allmän skadeståndsrättslig princip, vilken äger tillämplighet såväl inom- som utomkontraktuellt.¹⁷⁴ Lindell-Frantz ställer frågan huruvida skadebegränsningsplikten inte är ett utslag av en allmän ersättningsrättslig princip.¹⁷⁵ Enligt Schmidt är plikten kopplad till medvållanderegleringen,¹⁷⁶ men idag tycks det vara vanligare att uppfatta plikten som självständigt gällande vid sidan av regeln om jämkning på grund av medvållande.¹⁷⁷

¹⁶⁶ Bengtsson (2009), *a.a.*, s. 114.

¹⁶⁷ Bengtsson (2009), *a.a.*, s. 114.

¹⁶⁸ Munukka (2007), *a.a.*, s. 168.

¹⁶⁹ Herre, Johnny: *Ersättningar i köprätten: särskilt om skadeståndsberäkning*, 1996, s. 698.

¹⁷⁰ Herre, *a.a.*, s. 579.

¹⁷¹ Radetzki (2012), *a.a.*, s. 175.

¹⁷² Radetzki (2012), *a.a.*, s. 178.

¹⁷³ Radetzki (2012), *a.a.*, s. 178.

¹⁷⁴ Munukka (2007), *a.a.*, s. 167.

¹⁷⁵ Lindell-Frantz (1996), *a.a.*, s. 235.

¹⁷⁶ Schmidt, *a.a.*, 117.

¹⁷⁷ Radetzki (2012), *a.a.*, s. 175; Bengtsson, Bertil: *Om jämkning av skadestånd*, 1982, s. 180 f. och s. 214; Bengtsson (2009), *a.a.*, s. 114.

Oavsett hur det förhåller sig med dessa frågor, har det för försäkringsrättens vidkommande gjorts gällande att de biförpliktelser som åvilar den försäkrade sammanhänger med den lojalitetsplikt som gäller inom avtalsförhållanden.¹⁷⁸ När en sådan lojalitetsplikt föreligger, anses en avtalspart skyldig att ta hänsyn även till motpartens intressen.¹⁷⁹ Samtidigt går inte lojalitetsplikten, när denna gör sig gällande, så långt att en avtalspart måste sätta motpartens intressen framför sina egna.¹⁸⁰ Utöver att lojalitetsplikten har betonats såväl för den inomkontraktuella skadebegränsningsplikten som för de försäkringsrättsliga biförpliktelserna, är det en vanligt förekommande uppfattning att den försäkringsrättsliga räddningsplikten kan ses som ett uttryck för eller en motsvarighet till den skadebegränsningsplikt som gäller vid skadestånd.¹⁸¹ Det ovan anförda innebär sammantaget att den försäkringsrättsliga räddningsplikten skulle avvika till den försäkrades nackdel, från vad som gäller för såväl inom- som utomkontraktuella skadeståndsanspråk, om den var absolut inom ramen för den försäkrades förmåga. Det torde härvidlag kunna ifrågasättas *varför* ett försäkrat rättssubjekt skulle behandlas strängare än ett skadeståndsberättigat rättssubjekt.

Det framhålls ofta att försäkringsavtalet är ett avtal som innebär att parterna står i ett särskilt påtagligt förtroendeförhållande till varandra.¹⁸² Försäkringsavtalet har således kallats för ett *contractus uberrimæ fidei*,¹⁸³ det vill säga en avtalstyp som ställer särskilt höga krav på att avtalsparterna visar varandra lojalitet och trohet.¹⁸⁴ Detta skulle måhända kunna anföras som ett skäl för att den försäkrade bör anses ha en längre gående plikt gentemot försäkringsbolaget att begränsa försäkringsfallets verkningar än vad ett skadeståndsberättigat rättssubjekt har gentemot skadevällaren. Såvitt angår försäkringstagarens agerande har emellertid detta särskilda förtroendeförhållande främst betonats beträffande upplysningsplikten, anmälningssplikten vid fareökning och uppgiftslämnande vid skadereglering.¹⁸⁵ Som tidigare framgått har åtminstone den försäkrades upplysningsplikt och anmälningsskyldighet vid fareökning ansetts hänga samman med försäkringsbolagets försäkringstekniska överväganden och därigenom med dettas förutsättningar för avtalet.¹⁸⁶ De särskilda kraven på försäkringstagarens lojalitet motiveras då främst av att försäkringsbolaget är beroende av korrekta uppgifter från försäkringstagarens håll när det gäller att bedöma risken för ett försäkringsfall och för att avgöra om

¹⁷⁸ Lindell-Frantz, Eva: ”En avtalsrättslig analys grundad på skadeförsäkringsavtalet”. I: *Variationer på ett obligationsrättsligt tema* (red. Lars Gorton och Birgitta Nyström), 1998, s. 115; Munukka (2007), *a.a.*, s. 403 f.

¹⁷⁹ Lindell-Frantz (1998), *a.a.*, s. 115; Munukka (2007), *a.a.*, s. 406.

¹⁸⁰ Munukka (2007), *a.a.*, s. 406.

¹⁸¹ Schmidt, *a.a.*, s. 117; Munukka (2007), *a.a.*, s. 401; Lindell-Frantz (1996), *a.a.*, s. 235; Radetzki (2009), *a.a.*, s. 144.

¹⁸² Prop. 2003/04:150, s. 124; Bengtsson (2010), *a.a.*, s. 20 och 46 f.

¹⁸³ Hellner, *a.a.*, s. 133.

¹⁸⁴ Munukka, Jori: ”Försäkringsbolags lojalitetsplikt under utmejsling”. I: *Svensk juristtidning* 2010, s. 590.

¹⁸⁵ Bengtsson (2010), *a.a.*, s. 102; jfr även Hellner, *a.a.*, 133 f.; Munukka (2007), *a.a.* s. 395; Prop. 2003/04:150, s. 123.

¹⁸⁶ Se avsnitt 3.1 med hänvisningar.

försäkringsersättning ska betalas ut.¹⁸⁷ Som framgick i avsnitt 3.1 är det emellertid mer avlägset för försäkringsbolaget att kalkylera med risken för att försäkringstagaren ska åsidosätta räddningsplikten och ett sådant åsidosättande kan därför inte jämföras med en rubbning av avtalets förutsättningar. Istället får ett åsidosättande av räddningsplikten närmast liknas vid ett ordinärt kontraktsbrott som bör motverkas främst av preventionshänsyn.¹⁸⁸ Det kan alltså ifrågasättas huruvida *särskilt* stränga krav på den försäkrades skadebegränsning kan ställas med åberopande av de särskilt höga lojalitetskraven inom försäkringsrätten. Med andra ord torde det kunna ifrågasättas varför strängare krav på skadebegränsning ska gälla för det försäkrade rättssubjektet än för ett skadeståndsberättigat rättssubjekt.

4.4.2.4 Norsk och dansk försäkringsrätt

Av intresse i detta sammanhang är därutöver att räddningsplikten i såväl norsk som dansk försäkringsrätt synes vara anpassad efter rimlighet snarare än vara absolut. I den norska FAL,¹⁸⁹ stadgas uttryckligen i § 4-10 att den försäkrade ska göra vad som med rimlighet kan förväntas av honom eller henne för att begränsa den inträffade förlusten. Eftersom paragrafen innefattar ett krav på rimliga åtgärder, är det ingen absolut plikt att vidta räddningsåtgärder som åvilar den försäkrade,¹⁹⁰ utan räddningsplikten omfattar endast krav som är förnuftiga och försvarliga.¹⁹¹ Enligt Brynildsen, Lid och Nygård kräver räddningsplikten, vilken anses bygga på den avtalsrättsliga lojalitetsplikten, inga stora uppoffringar från den försäkrades sida.¹⁹² Som omnämns i inledningskapitlet är den danska versionen av GFAL alltså i kraft,¹⁹³ vilket innebär att räddningsplikten för danskt vidkommande regleras av 52 § i nämnda lag. Som bekant uppställer lagrummet ett krav på att den försäkrade efter förmåga ska begränsa skadan. Enligt Jønsson och Kjærgaard överensstämmer 52 § danska FAL med den allmänna ersättningsrättsliga regeln att den skadelidande i rimlig omfattning måste vidta åtgärder för att begränsa sin skada.¹⁹⁴

4.4.2.5 Analys

Som framgått ovan tycks det finnas mycket som talar för att den försäkrades räddningsplikt i materiellt hänseende inte endast begränsas av vad den försäkrade i strikt fysisk och kunskapsmässig mening har kapacitet att utföra. Att åtgärderna på detta sätt varit inom den försäkrades förmåga framstår snarare som en grundförutsättning för att ett åsidosättande ska vara för handen. Enligt min mening synes det finnas fog för den uppfattning som

¹⁸⁷ Bengtsson, Bertil: *Försäkringsteknik och civilrätt*, 1998, s. 25 f.; Bengtsson (2010), *a.a.*, s. 20 och s. 46 f.; Schmidt, *a.a.*, s. 40; se även Hellner, *a.a.*, s. 133 f.

¹⁸⁸ Se avsnitt 3.1 ovan med hänvisningar.

¹⁸⁹ Lov om forsikringsavtaler av 16. juni 1989 nr. 69.

¹⁹⁰ Bull, *a.a.*, s. 369.

¹⁹¹ Brynildsen, Claus, Børre Lid och Truls Nygård: *Forsikringsavtaleloven: med kommentarer*, s. 145 och s. 147.

¹⁹² Brynildsen, Lid och Nygård, *a.a.*, s. 147.

¹⁹³ Lov nr. 129 frá 15. april 1930 om forsikringsaftaler; Jønsson och Kjærgaard, *a.a.*, s. 59.

¹⁹⁴ Jønsson och Kjærgaard, *a.a.*, s. 411.

företräds av Radetzki och de norska och danska författarna, det vill säga att ett åsidosättande av räddningsplikten sannolikt också fordrar att det hade varit *rimligt att kräva* av den försäkrade att denne hade vidtagit de åtgärder som underläts. Utöver vad som ovan nämnts till stöd för att kraven är begränsade av någon form av rimlighetsavvägning, kan även följande observationer göras.

Som framhållits ovan i avsnitt 3.2 är det i stor utsträckning en kompromiss mellan preventionshänsyn och den försäkrades intresse av trygghet som ligger bakom regleringen av den försäkrades biförpliktelser i FAL. Det framstår, enligt min mening, som ett tämligen långtgående ingrepp i den försäkrades trygghet om denne skulle åläggas en räddningsplikt som är så materiellt långtgående att den, såsom Johansson tycks mena, i praktiken framstår som orealistisk att utkräva. En räddningsplikt som är absolut inom ramen för den försäkrades förmåga beaktar inte alls att en räddningsåtgärd som förvisso hade kunnat begränsa den ersättningsgilla skadan samtidigt kan skada andra intressen som den försäkrade har, vilket kan anses underminera den försäkrades trygghet och ensidigt gynna försäkringsbolaget. Givetvis kan den försäkrade inte förvänta sig att försäkringen ska skydda annat än de därigenom försäkrade intressena. Detta är emellertid någonting helt annat än att den försäkrade *utan någon rimlighetsavvägning* ska tvingas riskera sina andra intressen för att kunna tillgodogöra sig försäkringens skydd av det försäkrade intresset.

Samtidigt kan det givetvis ses som en sund utgångspunkt att det försäkrade rättssubjektet inte medvetet ska anpassa sitt handlingsmönster efter försäkringsskyddet. Försäkringsbolagens och samhällets intresse av prevention gör sig givetvis gällande i förhållande till risken för att inträffade skador blir mer omfattande än nödvändigt. Det kan emellertid ifrågasättas om detta inte är en synpunkt som får betydelse främst när det är räddningspliktens subjektiva rekvisit som ska prövas. Enligt min mening skulle det föra för långt på trygghetens bekostnad att anamma som överordnad princip att den försäkrade aldrig får anpassa sitt handlande till försäkringsskyddet efter en inträffad skada. Det kan även ifrågasättas huruvida det finns ett allmänt intresse av att motverka att den försäkrade på ett rimligt vis anpassar sitt handlingsätt till att en inträffad skada täcks av försäkringen. I ännu högre grad torde det kunna ifrågasättas huruvida en så långtgående prevention skulle gynna det kollektiv av rättssubjekt som är försäkrat genom försäkringsbolaget. Annorlunda uttryckt, kan frågan ställas huruvida det finns ett legitimt intresse av att kräva att den försäkrade vidtar skadebegränsande åtgärder som på objektiva grunder framstår som orimliga. Det sagda innebär ingalunda att den försäkrades trygghetsintresse alltid ska vinna över försäkringsbolagets intresse av prevention och skadebegränsning. Genom att de åtgärder som kan krävs enligt räddningsplikten också ska vara rimliga uppnås, enligt min mening, en ändamålsenlig kompromiss mellan trygghet och prevention. Även ändamålsskäl torde sålunda kunna åberopas till stöd för att räddningsplikten endast omfattar rimliga åtgärder.

I avsnitt 4.4.2.3 har det framhållits att de särskilt höga lojalitetskrav som förknippas med försäkringsavtalet inte ger någon anledning till avvikelser från vad som gäller för skadeståndsanspråk och av föregående stycke framgår att inte heller preventionsintresset synes motivera en avvikelse därifrån. Enligt min mening tycks det sammantaget saknas skäl att, vid fastställandet av den försäkringsrättsliga räddningspliktens omfattning, avvika från vad som gäller för skadeståndsanspråk. Visserligen måste reservation göras för att rättsläget ter sig något osäkert, men slutsatsen i denna del är att ett åsidosättande av räddningsplikten sannolikt endast föreligger om den försäkrade underlåtit att vidta en åtgärd som låg inom den försäkrades förmåga och som också *rimligen kunde krävas* av vederbörande.

4.4.2.6 Räddningspliktens materiella innehåll vid avbrottsförsäkring

4.4.2.6.1 Rimlighetsavvägningen vid avbrottsförsäkring

Frågan är nu vad den slutsats som nåddes i föregående avsnitt har för betydelse för räddningspliktens innebörd vid avbrottsförsäkring. I de nedan följande underavsnitten ska det undersökas huruvida det är möjligt att uppställa några hållpunkter för bedömningen av vad som *rimligen* kan krävas av det avbrottsförsäkrade företaget.

4.4.2.6.2 Analys avseende uppoffringsfallet vid avbrottsförsäkring

Som diskuterats i avsnitt 4.1 torde försäkringsvillkorens snäva definition av den ersättningsgilla förlusten och den begränsade ansvarstiden åtminstone i teorin kunna ge upphov till en intressekonflikt mellan det försäkrade företaget och försäkringsbolaget. Denna intressekonflikt tycks ha vissa likheter, men även olikheter, med den situation som har diskuterats i doktrinen, det vill säga att både försäkrad och oförsäkrad egendom hotas av en fara och endast en av egendomstyperna kan räddas. För att undvika repetition får här för avbrottsförsäkringens räkning i stor utsträckning hänvisas till vad som anfördes om intressekonflikter i avsnitt 4.1. Centralt för de hypotetiska fall som diskuterades i det avsnittet tycks vara att den försäkrade i princip har att välja mellan att vidta en räddningsåtgärd som medför att den försäkrade förlusten minskar samtidigt som en oförsäkrad förlust uppstår, eller att underlåta att försöka begränsa den försäkrade förlusten och därigenom minska eller förhindra den oförsäkrade förlusten.

För att återknyta till de skadebegränsningsåtgärder som omnämnts i avsnitt 2.5, kan exempelvis den försäkrades personalkostnader nämnas. Om den försäkrade underlåter att vidta personalnedskärningar när personal till följd av ett långvarigt avbrott blivit helt sysslösa, kompenseras den försäkrades lönekostnader under ansvarstiden genom att täckningsbidraget är försäkrat

under denna tidsperiod.¹⁹⁵ Enligt villkoren ska dock de kostnader som kunnat inbesparas till följd av avbrottet avräknas från försäkringsersättningen.¹⁹⁶ Om den försäkrade företaget således vidtar nedskärningarna, kommer den ersättningsgilla förlusten därför att minska under ansvarstiden. I den hypotetiska situationen att det försäkrade företaget inte kommer att kunna återanställa rätt kompetens efter att ansvarstiden löpt ut och avbrottet kommit till ända, riskerar den försäkrade kanske ett långvarigt bortfall i sina rörelseintäkter under en oöverskådlig framtid. Om så är fallet, tycks den försäkrade i någon mening ha förvandlat en lönekostnad under en försäkrad tidsperiod (ansvarstiden) till en förlust under en oförsäkrad tidsperiod (framtiden). På motsvarande sätt torde det förhålla sig med skadeståndsexemplet i avsnitt 4.1. I den hypotetiska situationen att den försäkrade väljer att inrikta sina ansträngningar på att fullgöra de avtal som är viktigast för täckningsbidragets upprätthållande under ansvarstiden, istället för att prioritera att fullgöra de avtal som medför lägst skadeståndsansvar, tycks en motsvarande situation uppstå. Den försäkrade har då omvandlat en försäkrad förlust (bortfall av täckningsbidrag) till en icke försäkrad förlust (skadeståndsskyldighet).

Mot bakgrund av det som anförts ovan uppkommer frågan huruvida den ståndpunkt som intagits i doktrinen beträffande uppoffring av fysisk egendom kan utsträckas till att även omfatta situationer av det slag som berörts i föregående stycke. Det skulle i så fall innebära att det avbrottsförsäkrade företaget som utgångspunkt skulle ha rätt att undvika att vidta räddningsåtgärder som ger upphov till intressekonflikter av detta slag, så till vida den oförsäkrade förlusten har ett *värde* som betydligt understiger den försäkrade förlusten. Som framhölls i avsnitt 4.4.2.2 har Schmidts och sedermera efterföljande författares ställningstagande i frågan emellertid inte lämnat något fast avtryck i rättsfall eller i förarbeten. Utöver den osäkerhet som detta medför, kan det måhända ifrågasättas vilken betydelse ställningstagandet kan ha för avbrottsförsäkringens vidkommande.

Det torde nämligen föreligga stora skillnader mellan att uppoffra fysisk egendom vid egendomsförsäkring och de intressekonflikter som kan uppstå vid avbrottsförsäkring. En uppoffring av ett oförsäkrat hus torde visserligen ofta kunna ersättas såsom en räddningskostnad,¹⁹⁷ men en olägenhet torde ändå kvarstå för den försäkrade eftersom den fysiska egendomen förstörs och ny egendom måste uppföras. Sålunda får det en viss självständig betydelse för det försäkrade rättssubjektet att det oförsäkrade huset inte måste offras om inte detta har ett värde som betydligt understiger det försäkrade husets värde. Annorlunda uttryckt så kan det måhända anses att den försäkrade som uppoffrar sitt oförsäkrade hus för att rädda sitt försäkrade hus gör en *verklig* uppoffring, trots att ersättning för det oförsäkrade huset kan utgå som räddningskostnader.

¹⁹⁵ Se avsnitt 2.3. En förutsättning är emellertid att förfarandet inte utgör ett åsidosättande av räddningsplikten.

¹⁹⁶ Se avsnitt 2.5.2.2.

¹⁹⁷ Ersättning för räddningskostnader har berörts översiktligt i avsnitt 2.3.2 och kommer att redogöras närmare för i avsnitt 4.7.

Vid avbrottsförsäkring torde emellertid, i många fall, de oförsäkrade förlusterna som riskerar att uppstå genom en räddningsåtgärd vara av en rent ekonomisk natur. Om således en räddningsåtgärd medför att den försäkrade förlusten minskar, men en oförsäkrad förlust uppstår, och den senare förlusten till fullo kan kompenseras genom ersättning för räddningskostnader, tycks i själva verket ingen egentlig intressekollision uppstå. Istället blir då frågan huruvida det försäkrade företaget ska kompenseras för sin ekonomiska förlust genom ”vanlig” försäkringsersättning eller genom ersättning för sina räddningskostnader. Frågan om räddningskostnader ska behandlas senare i uppsatsen, men redan här måste således ersättningen för räddningskostnader framhållas som viktig för frågan om huruvida en *verklig* uppoffringssituation föreligger.

Om den försäkrades räddningsåtgärd däremot riskerar att ge upphov till en förlust eller skada på ett intresse som inte kan ersättas såsom en räddningskostnad, torde emellertid uttalandena i doktrinen beträffande uppoffring av egendom vara av intresse även för avbrottsförsäkringens vidkommande. Bakom uttalandet tycks nämligen, enligt min mening, det principiellt långtgående ställningstagandet ligga, att den försäkrade i betydande utsträckning har rätt att prioritera sina egna intressen framför försäkringsbolagets intressen. En sådan tolkning av den försäkringsrättsliga räddningsplikten torde även stämma väl överens med att räddningsplikten har ansetts ge uttryck för den kontraktuella lojalitetsplikten. Som ovan anförts anses den kontraktuella lojalitetsplikten inte vara så långtgående att en avtalspart måste sätta motpartens intressen framför sina egna. Att den försäkrade får förlita sig på sin försäkring vid en intressekonflikt av det illustrerade slaget ligger även i linje med den försäkrades anspråk på trygghet genom försäkringen.

Mot bakgrund av vad som ovan anförts, tycks alltså det avbrottsförsäkrade företaget ha rätt att prioritera sina egna intressen framför försäkringsbolagets intressen. Samtidigt tycks det vara omöjligt att uttala sig med säkerhet om var gränsen går för det försäkrade företaget rätt att prioritera sina egna intressen. Samma problem föreligger i och för sig även med den offersituation avseende fysisk egendom som har diskuterats i doktrinen, eftersom ingen författare försökt precisera vad som kan tänkas utgöra ett betydligt högre eller lägre värde i detta sammanhang. Vad som ovan anförts får åtminstone, enligt min mening, sammantaget anses tala för att det *som utgångspunkt* torde strida mot räddningspliktens rimlighetsavvägning att kräva av det avbrottsförsäkrade företaget att åtgärder vidtas som strider mot företaget intressen. För att finna ytterligare hållpunkter för rimlighetsavvägningen, ska i det följande därför den skadebegränsningsplikt som gäller för skadeståndsanspråk undersökas.

4.4.2.6.3 Skadeståndsrättens skadebegränsningsplikt analogivis

I avsnitt 4.4.2.3 har relativt mycket uppmärksamhet riktats mot den skadebegränsningsplikt som åvilar ett skadeståndsberättigat rättssubjekt, och vad som sades i det sammanhanget ska inte upprepas här. I det avsnittet återopades vad som gäller i skadeståndsrättsliga sammanhang till stöd för att även den försäkringsrättsliga räddningsplikten torde vara underkastad en rimlighetsavvägning. I det följande ska det utredas *i vilken utsträckning* de principer som utvecklats i anslutning till den skadebegränsningsplikt som gäller för skadeståndsanspråk kan ha betydelse även för rimlighetsavvägningen som gäller vid den avbrottsförsäkrades räddningsplikt. Annorlunda uttryckt är frågan alltså huruvida de hållpunkter som gäller för den allmänna skadebegränsningspliktens rimlighets- eller skälighetsavvägning analogivis kan få betydelse för rimlighetsavvägningen vid den avbrottsförsäkrades räddningsplikt. Om vägledning analogivis ska kunna hämtas i den allmänna skadebegränsningspliktens rimlighets- eller skälighetsavvägning, måste emellertid någonting ytterligare sägas om likheterna mellan räddningsplikten vid avbrottsförsäkring och skadebegränsningsplikten i vissa skadeståndssituationer.

Det kan inledningsvis framhållas att det tycks finnas påtagliga likheter mellan begränsningen av en försäkringsrättsligt ersättningsgill avbrottskada och skadebegränsande åtgärder vid ett utomobligatoriskt skadeståndsanspråk avseende stilleståndsersättning på grund av en inträffad sakskada. Den allmänna förmögenhetsskada som ska kompenseras genom stilleståndsersättningen torde vanligen vara ackumulerande över tiden,¹⁹⁸ och både avbrottskadeersättningen och stilleståndsersättningen ersätter den försäkrade respektive den skadelidande för att den skadade egendomen inte kan användas som avsett under en viss tid.¹⁹⁹ Det tycks vara förhållandevis vanligt i rättspraxis avseende stilleståndsersättning att skadevällaren gör en invändning om att den skadelidande inte har begränsat sin skada tillräckligt väl.²⁰⁰ Det torde därför kunna vara av ett visst intresse att undersöka den rättspraxis som utbildats beträffande skadebegränsning vid utomobligatoriska krav på stilleståndsersättning. Samtidigt måste det framhållas att den försäkringsrättsliga räddningsplikten härrör från ett avtalsförhållande, vilket givetvis inte är fallet för skadebegränsningsplikten utom kontraktsförhållanden. Enligt min mening medför denna avsaknad av avtalsförhållande att det är lämpligare att söka analogimöjligheter i vad som gäller avseende skadebegränsningsplikt i inomkontraktuella förhållanden. I det följande är det därför skadebegränsningsplikten i kontraktsförhållanden som står i fokus.

Som tidigare nämnts kan såväl den försäkringsrättsliga räddningsplikten som den skadebegränsningsplikt som gäller inomkontraktuellt ses som

¹⁹⁸ Jfr Bengtsson (1982), *a.a.*, s. 57.

¹⁹⁹ Hellner och Radetzki, *a.a.*, s. 417 f.; Lagerström, *a.a.*, s. 127.

²⁰⁰ Jfr Radetzki (2012), *a.a.*, s. 186 ff.

lojalitetsförpliktelser.²⁰¹ Utöver vad som nämnts ovan i avsnitt 4.4.2.3, kan det vidare anföras att både räddningsplikten och den inomkontraktuella skadebegränsningsplikten åtminstone delvis syftar till att motverka uppkomsten av onödiga förluster.²⁰² En övergripande tanke bakom både räddningsplikten och skadebegränsningsplikten har angetts vara att den försäkrade respektive den skadelidande ska agera som om ingen ersättning skulle utgå.²⁰³ De förluster som uppstår under en avbrottsperiod torde kunna beskrivas som en kontinuerligt ackumulerande ekonomisk förlust,²⁰⁴ vilket även i skadeståndssituationer är en typ av skada som det har ansetts naturligt att tillämpa skadebegränsningsplikten på istället för regeln om jämkning på grund av medvållande.²⁰⁵ I just kontraktsförhållanden torde det vara särskilt vanligt förekommande med rena förmögenhetsskador som kontinuerligt ökar i omfattning.²⁰⁶

I kontraktsförhållanden, vilka här får symboliseras av köpavtalet, är en tänkbar följd av ett kontraktsbrott att den skadelidande drabbas av ett produktionsstopp, varvid den förlust som därigenom uppstår kan begränsas exempelvis av en täckningstransaktion eller genom hyra av en temporär ersättningsprodukt.²⁰⁷ Skadebegränsningen kan emellertid även avse den skadelidandes interna agerande, exempelvis åtgärder för att anpassa den verksamhet som bedrivs till den situation som inträtt i och med motpartens kontraktsbrott eller skadegörande gärning.²⁰⁸ Täckningstransaktionen, ersättningshyran och interna anpassningar av verksamheten är samtliga åtgärder av sådant slag som känns igen från de skadebegränsande åtgärder som kan vidtas vid avbrottsförsäkring.²⁰⁹

Det tycks sålunda finnas påtagliga likheter mellan den försäkringsrättsliga räddningsplikten vid avbrottsförsäkring och den inomkontraktuella skadebegränsningsplikten. Även om Bengtsson framhållit att försäkringsavtalets särdrag medför att det är vanskeligt att göra analogier från regler som gäller för andra avtalstyper,²¹⁰ kan det enligt min mening finnas skäl att i just detta fall söka ledning i vad som gäller för den inomkontraktuella skadebegränsningsplikten skälighetsavvägning.

Inom köprätten kommer skadebegränsningsplikten till uttryck i 70 § 1 st. KöpL och i artikel 77 i CISG.²¹¹ Många av de frågeställningar som har utretts beträffande den köprättsliga skadebegränsningsskyldigheten torde sakna direkt relevans för den försäkringsrättsliga räddningsplikten. Samtidigt ger 70 § 1 st. KöpL uttryck för vad som gäller inom avtalsrätten i

²⁰¹ Se avsnitt 4.4.2.3 med hänvisningar.

²⁰² Se avsnitt 3.2 med hänvisningar och Herre, *a.a.*, s. 565 ff.

²⁰³ Schmidt, *a.a.*, s. 117; Herre, *a.a.*, s. 579.

²⁰⁴ Jfr vad som ovan sagts i kapitel 2 om bortfall av täckningsbidrag under ansvarstiden.

²⁰⁵ Bengtsson (2009), *a.a.*, s. 114; jfr Bengtsson (1982), *a.a.*, s. 57 och s. 181.

²⁰⁶ Bengtsson (2009), *a.a.*, s. 114.

²⁰⁷ Jfr Herre, *a.a.*, s. 552 f.

²⁰⁸ Prop. 1988/89:76, s. 206.

²⁰⁹ Se avsnitt 2.5.2 ovan och avsnitt 4.4.2.6.5 nedan.

²¹⁰ Bengtsson (2010), *a.a.*, s. 43.

²¹¹ Herre, *a.a.*, s. 549 f.

stort,²¹² varför det ter sig naturligt att använda just denna bestämmelse som utgångspunkt i det följande. Sammantaget torde, mot bakgrund av det ovan anförda, vissa mer allmänna uttalanden om vad som är *skäliga* skadebegränsande åtgärder enligt 70 § 1 st. KöpL kunna tillmätas relevans som hållpunkter för bedömningen av vad som är rimligt att kräva enligt 4 kap. 7 § FAL.

Enligt förarbetena till 70 § 1 st. KöpL har den skadelidande parten rätt till ett skäligt rådrum innan en skadebegränsande åtgärd måste företas, så att parten kan överväga vilka konsekvenser som kan uppkomma till följd av de olika tänkbara åtgärderna.²¹³ Herre menar därutöver, med hänvisning till angloamerikansk rätt, att skälighetsrekvisitet i 70 § 1 st. KöpL torde innebära att den skadelidande inte måste utföra skadebegränsande åtgärder som skulle innebära ”undue burden, risk or humiliation”.²¹⁴ Han anför vidare att den skadelidande inte heller borde behöva riskera sin kreditvärdighet, förmögenhet eller rykte på marknaden.²¹⁵ Som tidigare nämnts framhåller Bengtsson att den grundsats som kommer till uttryck i 70 § 1 st. KöpL innebär ett krav på den skadelidande parten att inte ådra sig förluster som går ut över motparten och som utan svårighet hade kunnat undvikas.²¹⁶

4.4.2.6.4 Analys

I förevarande avsnitt är frågan vilka slutsatser som kan dras beträffande räddningspliktens rimlighetsavvägning vid avbrottsförsäkring mot bakgrund av det som anförts i de två föregående avsnitten. Rättsläget framstår som oklart och de slutsatser som följer får, i avvaktan på ett prejudikat, betecknas som något osäkra.

Som framgått i avsnitt 4.4.2.3 och 4.4.2.6.3 finns betydande likheter, vilka inte ska upprepas i detta sammanhang, mellan den inomkontraktuella skadebegränsningsplikten och räddningsplikten enligt FAL. Enligt min mening, är dessa likheter av ett sådant slag att de principer som utbildats för den inomkontraktuella skadebegränsningspliktens vidkommande i viss utsträckning torde kunna tillmätas betydelse för den försäkringsrättsliga räddningsplikten vid avbrottsförsäkring. Åtminstone tycks det, mot bakgrund av vad som framkommit i de tidigare nämnda avsnitten, saknas skäl för att, på grund av försäkringsavtalets särdrag, avvika från den allmänna skälighetsavvägning som gäller enligt 70 § 1 st. KöpL. Således torde vägledning avseende innehållet i och innebörden av räddningspliktens rimlighetsavvägning vid avbrottsförsäkring i viss utsträckning kunna hämtas från vad som har ansetts gälla för skälighetsavvägningen enligt 70 § 1 st. KöpL. Det kan här erinras om att, som tidigare nämnts, 70 § 1 st. KöpL har ansetts ge uttryck för vad som gäller inom kontraktsrätten i stort.

²¹² Hellner, Hager och Persson, *a.a.*, s. 234; jfr Bengtsson (2009), *a.a.*, s. 114.

²¹³ Prop. 1988/89:76, s. 206.

²¹⁴ Herre, *a.a.*, s. 580.

²¹⁵ Herre, *a.a.*, s. 580; beträffande förlust av goodwill, se Munukka (2007), *a.a.*, s. 170.

²¹⁶ Bengtsson (2009), *a.a.*, s. 114.

Den skälighetsavvägning som föreskrivs enligt 70 § 1 st. KöpL tycks överensstämma med den slutsats som drogs i avsnitt 4.4.2.6.2, det vill säga att den försäkrade i betydande utsträckning får prioritera sina egna intressen framför försäkringsbolagets. Såväl en analogi från 70 § 1 st. KöpL som en utsträckning av det rättsvetenskapliga ställningstagandet beträffande uppoffring av oförsäkrad egendom indikerar således att den avbrottsförsäkrade som utgångspunkt får prioritera sitt eget intresse framför försäkringsbolagets. Som framhölls i avsnittet 4.4.2.6.2 ger ställningstagandet beträffande uppoffring emellertid ingen större vägledning beträffande hur betydande skillnaden mellan det försäkrade företaget och försäkringsbolagets intressen måste vara för att det försäkrade företaget *inte* ska ha rätt att prioritera sitt eget intresse. Mot bakgrund av denna oklarhet är det av stort värde att det, enligt min mening, är möjligt att analogivis stödja sig på de moment, eller snarare spärrar, som utvecklats beträffande 70 § 1 st. KöpL. På detta sätt kan räddningsplikts rimlighetsavvägning konkretiseras till en något fastare bedömningsgrund.

Av resonemanget följer således att ett avbrottsförsäkrat företag inte behöver vidta räddningsåtgärder som medför en ”undue burden, risk or humiliation” eller som innebär en risk för företagets kreditvärdighet, förmögenhet eller rykte. Det försäkrade företaget torde således ha rätt att framför försäkringsbolagets intressen prioritera skyddet av exempelvis sin framtida omsättning och sina affärsmöjligheter efter utgången ansvarstid, sitt intresse av att undvika betungande skadestands- och vitesskyldighet, sitt rykte i branschen och så vidare. Motsatsvis torde det sålunda vara inom rimlighetens gräns att kräva att det försäkrade företaget vidtar räddningsåtgärder som inte medför en betungande börda eller en finansiell, marknadsmässig eller ryktesmässig risk. Samtidigt torde dock, i enlighet med vad som gäller för 70 § 1 st. KöpL, det avbrottsförsäkrade företaget ha rätt till ett skäligt rådrum för att överväga sin situation innan åtgärderna behöver vidtas. Räddningsplikten vid avbrottsförsäkring tycks sammantaget vara underkastad en rimlighetsavvägning som, till följd försäkringstypens särdrag, liknar det skälighetsrekvisit som föreskrivs i 70 § 1 st. KöpL.

I detta sammanhang måste emellertid upprepas vad som sades om ersättning för räddningskostnader i avsnitt 4.4.2.6.2. Om den räddningsåtgärd som kan minska den ersättningsgilla förlusten samtidigt orsakar en oförsäkrad ekonomisk förlust, men det står klart att denna oförsäkrade förlust till fullo kommer att kompenseras genom ersättning för räddningskostnader,²¹⁷ tycks som tidigare nämnts ingen verklig intressekollision uppstå. I en sådan situation torde det som utgångspunkt knappast innebära en ”undue burden, humiliation or risk” för det försäkrade företaget att vidta räddningsåtgärden. Som tidigare nämnts innebär en sådan räddningsåtgärd endast att den ersättning som utgår byter etikett från ”ren” försäkringsersättning till ersättning för räddningskostnader. Om den förlust som räddningsåtgärden medför för det försäkrade företaget inte ersätts fullt ut som en

²¹⁷ Se nedan i avsnitt 4.7.

räddningskostnad eller inte ersätts alls, vilket exempelvis torde kunna vara fallet när åtgärden riskerar skada det avbrottsförsäkrade företagets anseende, torde emellertid en intressekonflikt föreligga. En intressekollision torde uppkomma även avseende räddningsåtgärder som inte med säkerhet kommer att berättiga det försäkrade företaget till ersättning för räddningskostnader. Frågan om räddningskostnader berörs mer ingående nedan, efter att det relevanta regelverket och villkoren har undersökts. En viktig slutsats, som tidigare antytts, torde emellertid vara att vad som är rimligt att kräva av den försäkrade är intimt sammankopplat med frågan om vad räddningskostnader kan utgå för. I den mån en intressekollision faktiskt uppstår torde den, enligt min mening, vara att lösa enligt de riktlinjer som diskuterats ovan, det vill säga genom en analogi från skälighetsavvägningen i 70 § 1 st. KöpL.

4.4.2.6.5 Vilka typer av räddningsåtgärder kan krävas?

Även om Lagerström och Nordin dessvärre inte diskuterat den principiella frågan om räddningsplikts gränser vid avbrottsförsäkring i någon större utsträckning, så har de givit ett flertal exempel på tänkbara räddningsåtgärder. De exempel som förekommer i det följande får alltså anses vara illustrativa snarare än principiellt vägledande, eftersom de räddningsåtgärder som ska vidtas är beroende av förhållandena i det enskilda fallet.²¹⁸ Exempelen har alltså ett värde för att illustrera vilken typ av åtgärder som det försäkrade företaget är skyldigt att vidta, förutsatt att åtgärderna i det enskilda fallet ryms inom företagets förmåga och dessutom är rimliga att kräva av företaget i enlighet med vad som tidigare anförts. Hänvisning kan här också göras till vad som sagts i avsnitt 2.5.2 om hur den försäkrade kan begränsa sin ersättningsgilla avbrottsskada. Det kan här erinras om att den försäkrade kan begränsa sin ersättningsgilla förlust dels genom att sänka sina fasta kostnader, dels genom att vidta åtgärder för att upprätthålla driften av rörelsen.²¹⁹

Vad först angår de fasta kostnaderna, tycks Lagerström anse att räddningsplikten vid ett längre avbrott kan innebära ett krav på lönebesparingar. Samtidigt menar han att möjligheterna att sänka lönekostnaderna genom personalrelaterade åtgärder måste ställas mot anställningslagstiftningens krav. Eftersom definitionen av täckningsbidrag gör att löner normalt innefattas i försäkringen, medför försäkringens syfte och mening att det inte kan krävas vid varje tillfälligt driftstopp att den försäkrade utreder möjligheterna till personalnedskärningar.²²⁰

Beträffande åtgärder för upprätthållande eller återupptagande av den försäkrade rörelsens drift, ger Lagerström exempel på vilka räddningsåtgärder som villkorsmässigt *kan* medföra rätt till ersättning för

²¹⁸ Lagerström, *a.a.*, s. 147.

²¹⁹ Se avsnitt 2.5.2.

²²⁰ Lagerström, *a.a.*, s. 144. Det sagda tycks stå i samklang med diskussionen om rimlighetsavvägning ovan i avsnitt 4.4.2.6.4.

räddningskostnader,²²¹ och som sålunda också *kan* omfattas av räddningsplikten.²²² Om således exemplen på ersättningsgilla räddningsåtgärder omvandlas till exempel på de krav som räddningsplikten *kan* ställa på den avbrottsförsäkrade, kan bland annat följande åtgärder nämnas. Det försäkrade företaget kan bland annat vara skyldigt att införskaffa och anpassa provisoriska lokaler för tillverkning och försäljning, beordra eller tillåta att personalen arbetar övertid för att kompensera för ett avbrott, ingå köpeavtal med en tillverkare för assistans med vissa delar av produktionen eller för inköp av halvfabrikat (istället för den egentillverkning som företaget kanske annars har) samt annonsera och informera för att förebygga att kundbasen betvivlar företagets leveransförmåga.²²³ Därutöver kan nämnas åtgärder för att forcera återanskaffandet av verktyg och maskiner, samt åtgärder för att forcera återuppbyggnaden av skadade tillverkningslokaler.²²⁴

Om ett inträffat avbrott endast är partiellt och således inte har lamslagit hela rörelsen, menar Lagerström att räddningsplikten innebär ett krav på att den försäkrade måste inrikta den produktion eller försäljning som kan bedrivas trots avbrottet på de mest lönsamma artiklarna och marknaderna. Samtidigt framhåller han att för det framtida täckningsbidraget betydelsefulla kundrelationer också måste beaktas.²²⁵ Avslutningsvis framhåller Ullman att i de särskilda fall då egendomsskadan har inträffat hos en leverantör till det försäkrade företaget,²²⁶ och detta leder till ett avbrott hos företaget som omfattas av försäkringen, så bör räddningspliktens iakttagande kräva att den försäkrade gör ett täckningsköp för att minska sitt eget avbrott.²²⁷

4.4.3 Föreskrifter och anvisningar

4.4.3.1 Allmänt

Har särskilda föreskrifter lämnats i villkoren bör dessa i allmänhet följas av den försäkrade.²²⁸ Försäkringsbolaget kan även meddela föreskrifter efter ett inträffat försäkringsfall om vilka åtgärder som bör vidtas.²²⁹ I 52 § 1 st. GFAL föreskrevs en skyldighet för den försäkrade att såvitt möjligt efterkomma föreskrifter som försäkringsbolaget meddelat avseende räddningssituationen. Enligt Hellner har den försäkrade således att följa

²²¹ Lagerström, *a.a.*, s. 144; Nordin, *a.a.*, s. 76; Edstam och Lidman, *a.a.*, s. 72 f.

²²² Att exempel på ersättningsgilla räddningskostnader kan ge vägledning för vilka räddningsåtgärder som också måste vidtas, följer av förhållandet mellan räddningsplikten och räddningskostnadsregleringen, se avsnitt 4.7. Jfr Lindell-Frantz (1996), *a.a.*, s. 230 f.

²²³ Lagerström, *a.a.*, s. 148; se även Nordin, *a.a.*, s. 76.

²²⁴ Edstam och Lidman, *a.a.*, s. 72 f. Om fråga om räddningskostnader uppstår i detta sammanhang bör framhållas att vad som utgår från egendomsförsäkringen ska avräknas, se föregående not.

²²⁵ Lagerström, *a.a.*, s. 144.

²²⁶ Se avsnitt 2.2 ovan.

²²⁷ Ullman, *a.a.*, s. 152.

²²⁸ Bengtsson (2010), *a.a.*, s. 366.

²²⁹ Hellner, *a.a.*, s. 187; Radetzki (2009), *a.a.*, s. 153.

meddelade föreskrifter i princip utan att pröva dessas ändamålsenlighet.²³⁰ Denna uttryckliga skyldighet följde inte med in i lagtexten i FAL, men Radetzki framhåller att ingen substantiell förändring av gällande rätt var avsedd och att en sådan skyldighet därför alltjämt torde kvarstå inom ramen för räddningsplikten.²³¹ Är föreskrifterna dock uppenbart olämpliga eller omöjliga att följa, föreligger emellertid ingen skyldighet och inte heller någon rättighet för den försäkrade att följa dem.²³² Inte heller kan eventuella föreskrifter anses uttömmande reglera den försäkrades räddningsplikt, utan det försäkrade företaget kan, om situationen så kräver det, även vara tvunget att vidta andra åtgärder än de som föreskrivs.²³³ Den försäkrade ska alltså begränsa skadan dels genom egna initiativ, dels genom att följa de föreskrifter som försäkringsbolaget meddelat.²³⁴

Om försäkringsbolaget i villkoren eller i anledning av försäkringsfallet meddelat föreskrifter om vilka åtgärder som ska vidtas, är det knappast troligt att det försäkrade rättssubjektet med framgång kan hävda att det var oförmöget att begränsa skadan på grund av att insikt om lämpliga åtgärder saknades. Även vid bedömningen av om den försäkrade faktiskt hade kapacitet att också utföra åtgärderna i fråga, kan försäkringsbolagets instruktioner få betydelse.²³⁵ Finns det särskilda föreskrifter om hur den försäkrade bör agera efter en inträffad skada, kan detta också tänkas påverka culpabedömningen.²³⁶

4.4.3.2 Intervjuer

I båda de genomförda intervjuerna har åsikten framförts att det är centralt för en lyckad skadereglering av en avbrottsskada att den försäkrade och försäkringsbolagets skadereglerare har en fortlöpande kommunikation.²³⁷ Det har därutöver betonats att det är av vikt att denna dialog kommer igång utan uppskov efter att skadan inträffat,²³⁸ vilket innebär att skaderegleraren aktivt från och med egendomsskadans inträffande och framåt försöker hjälpa den försäkrade att begränsa avbrottstiden.²³⁹ Skaderegleraren informerar den försäkrade om vilka åtgärder som kan behöva vidtas i det enskilda fallet.²⁴⁰ Vilka åtgärder som diskuteras beror givetvis på vilken rörelse som bedrivs och den skada som inträffat,²⁴¹ men även på den försäkrade. Om den försäkrade är kreativ och driftig behöver skaderegleraren inte uppmana vederbörande att vidta åtgärder, men om den försäkrade uppträder mer passivt måste skaderegleraren vara mer styrande

²³⁰ Hellner, *a.a.*, s. 187.

²³¹ Radetzki (2009), *a.a.*, s. 153.

²³² Hellner, *a.a.*, s. 187; Radetzki (2009), *a.a.*, s. 153.

²³³ Radetzki (2009), *a.a.*, s. 153.

²³⁴ Hult, Philipps: *Föreläsningar över försäkringsavtalslagen*, 1936, s. 117.

²³⁵ Radetzki (2009), *a.a.*, s. 154 f.

²³⁶ Bengtsson (2010), *a.a.*, s. 281; Lindell-Frantz (1996), *a.a.*, s. 236.

²³⁷ Intervju med Annica Ragnarsson (Bilaga A) och Dagmar Kempe (Bilaga B).

²³⁸ Intervju med Annica Ragnarsson (Bilaga A).

²³⁹ Intervju med Dagmar Kempe (Bilaga B).

²⁴⁰ Intervju med Dagmar Kempe (Bilaga B).

²⁴¹ Intervju med Dagmar Kempe (Bilaga B).

och anvisa lämpliga åtgärder.²⁴² Det är också vanligt förekommande att försäkringsbolag vid större egendoms- och avbrottsskador tillsätter en skadekommission som i samråd med den försäkrade bestämmer vilka skadebegränsande åtgärder som ska vidtas.²⁴³

4.4.3.3 Analys

Att intervjupersonerna understryker vikten av en dialog mellan försäkringsbolaget och det försäkrade företaget är kanske föga förvånande med tanke på hur avbrottsskadan tidigare beskrivits som ett långt händelseförlopp med ackumulerande förluster och svåra överväganden. Det torde således finnas en tid för dialog och meddelande av anvisningar som kanske saknas i många andra typer av försäkringsfall. Detta är förvisso inte unikt för avbrottsförsäkring, men det framstår sammantaget som en viktig aspekt av denna försäkringsform. Som framgår i det följande medför detta särdrag hos räddningsplikten vid avbrottsförsäkring att försäkringsbolaget i stor utsträckning förfogar över räddningsplikten.

Samtidigt torde inslaget av skadereglering och försäkringsbolagets anvisningar få stor betydelse inte bara praktiskt, utan även rent försäkringsrättsligt. Som tidigare nämnts har den avbrottsförsäkrade i princip att följa föreskrifter och instruktioner om lämpliga åtgärder, så till vida dessa inte framstår som uppenbart olämpliga eller omöjliga att utföra. För att inte åsidosätta sin räddningsplikt måste den avbrottsförsäkrade således, i normalfallet, följa lämnade anvisningar. Det kan kanske ifrågasättas huruvida en föreskrift som lämnas efter försäkringsfallet verkligen måste vara uppenbart olämplig för att den försäkrade riskfritt ska kunna bortse ifrån den. Ett krav på *uppenbar* olämplighet i detta hänseende synes nämligen undergräva vad som annars har angetts gälla, nämligen att den försäkrade endast är skyldig att utföra åtgärder som *rimligen* kan krävas av vederbörande. I någon mening skulle uppenbarhetsrekvisitet medföra att försäkringsbolaget ensidigt förfogar över räddningspliktens gränser, om det godtogs att anvisningar och föreskrifter fick överskrida rimlighetskravet. Frågan torde dock inte ha specifik betydelse vid just avbrottsförsäkring utan torde vara av allmän räckvidd, och får behandlas i något annat sammanhang.

Som nämnts i det föregående avsnittet kan anvisningar från försäkringsbolaget därutöver ha betydelse i ytterligare två avseenden. Genom instruktioner och upplysningar kan försäkringsbolaget göra den försäkrade medveten på skaderisker och lämpliga skadebegränsande åtgärder. Som ovan nämnts, kan detta medföra dels att den försäkrades förmåga att vidta räddningsåtgärderna i fråga anses ha ökat, dels att den försäkrade görs medveten om möjligheten att vidta en viss åtgärd vilket får betydelse för bedömningen av huruvida de subjektiva kraven för nedsättning är uppfyllda. Som inledningsvis framhölls tycks försäkringsbolaget genom en aktiv skadereglering under en pågående avbrottsskada i betydande utsträckning kunna påverka räddningspliktens innehåll och innebörd.

²⁴² Intervju med Annica Ragnarsson (Bilaga A).

²⁴³ Nordin, *a.a.*, s. 62.

4.5 De subjektiva kraven för nedsättning

4.5.1 Allmänt

Har den försäkrade inte vidtagit rimliga åtgärder efter förmåga för att begränsa skadan, har han eller hon gjort sig skyldig till ett åsidosättande av räddningsplikten. Att räddningsplikten i materiellt hänseende har åsidosatts måste, som ovan framhållits, emellertid skiljas från tillämpningen av de subjektiva krav som ställs för att åsidosättandet ska medföra en nedsättning.²⁴⁴ Att den försäkrade uppsåtligen åsidosatt räddningsplikten är naturligtvis grund för nedsättning enligt 4 kap. 7 § 2 st. FAL. Nedsättning kan även ske enligt detta stycke om den försäkrade åsidosatt räddningsplikten med vetskap om att detta inneburit en betydande risk för att skada skulle inträffa, i det följande benämnt för medvetet risktagande,²⁴⁵ eller om åsidosättandet annars skett genom grov vårdslöshet.

4.5.2 Uppsåtligt åsidosättande av räddningsplikten

Uppsåt får i allmänhet anses föreligga när den försäkrade insett att ett försäkringsfall inträffat och att utförandet av räddningsåtgärder hade kunnat begränsa skadan.²⁴⁶ I detta ligger ett krav på att den försäkrade med avsikt underlåtit att begränsa skadan, men det krävs inte att den försäkrade också önskat att skadans omfattning därigenom skulle maximeras.²⁴⁷ Som exempel kan nämnas att ett försäkrat hus börjar brinna. Den försäkrades passivitet i en sådan situation kan utgöra ett uppsåtligt åsidosättande av räddningsplikten endast om den försäkrade dels faktiskt insett att byggnaden börjat brinna, dels faktiskt insett vilka räddningsåtgärder som hade kunnat företas för att begränsa brandskadan.²⁴⁸

4.5.3 Medvetet risktagande

Av 4 kap. 7 § FAL framgår att en nedsättning av försäkringsersättningen kan ske när den försäkrade åsidosatt sina skyldigheter med vetskap om att detta innebar en betydande risk för att skadan skulle inträffa. I första hand tar rekvisitet sikte på sådant uppträdande hos den försäkrade som är betingat av försäkringens trygghet, men rekvisitet kan även bli uppfyllt när den försäkrade varit medvetet nonchalant i förhållande till risken utan att det kan sägas att han eller hon förlitat sig på sin försäkring.²⁴⁹ Bakgrunden till rekvisitet är att FRK ansåg att rekvisitet grov vårdslöshet hade kommit att

²⁴⁴ Radetzki (2009), *a.a.*, s. 161.

²⁴⁵ Radetzki (2009), *a.a.*, s. 165 f.

²⁴⁶ Bengtsson (2010), *a.a.*, s. 282.

²⁴⁷ Lindell-Frantz (1996), *a.a.*, s. 238.

²⁴⁸ SOU 1989:88, s. 307; Radetzki (2009), *a.a.*, s. 162 och s. 166; jfr Prop. 2003/04:150, s. 419.

²⁴⁹ Bengtsson (2010), *a.a.*, s. 274 f.

tolkas alltför restriktivt i rättstillämpningen, vilket innebar att fall av medveten vårdslöshet behandlades för mildt enligt 52 § GFAL.²⁵⁰ Bakom rekvisitet ligger således tanken att det är motiverat att det försäkrade rättssubjektet får vidkännas en sträng påföljd främst om detta har agerat på ett typiskt riskabelt sätt på grund av vetskapen om sitt försäkringsskydd.²⁵¹

Möjligen kan lagrummets formulering om att det ska föreligga en betydande risk för att skadan skulle inträffa föra tankarna till det försäkrade rättssubjektets skyldighet att inom ramen för räddningsplikten avvärja en omedelbart förestående skada snarare än att begränsa dess verkningar. Av propositionen framgår dock genom exemplifiering att det medvetna risktagandet även avser underlåtenhet efter ett inträffat försäkringsfall.²⁵² Det föreligger en likhet mellan rekvisitet medvetet risktagande och uppsåtsrekvisitet, så till vida att båda rekvisiten kräver att den försäkrade har haft faktisk insikt i vissa förhållanden.²⁵³ För att medvetet risktagande ska föreligga måste den försäkrade således ha insett att räddningspliktens åsidosättande medförde en betydande risk för att skadan skulle inträffa eller förvärras.²⁵⁴ Enligt Radetzki innebär detta ett krav på att den försäkrade måste ha insett att en viss möjlig räddningsåtgärd med stor sannolikhet hade kunnat avvärja eller begränsa skadan.²⁵⁵ Det är tillräckligt för att rekvisitet ska vara uppfyllt att den relevanta riskinsikten föreligger, och det krävs inte därutöver att handlandet på något särskilt sätt kan klassificeras som klandervärt.²⁵⁶

En annan, inte helt separat, fråga är hur stor sannolikheten ska vara för att skadan förvärras om den försäkrade ingenting gör. Även i detta förhållande krävs enligt ordalydelsen av 4 kap. 7 § FAL att den försäkrade haft insikt.²⁵⁷ Det går dock inte att läsa ut ur förarbetena hur stor sannolikhet som krävs för att risken ska klassificeras som betydande,²⁵⁸ och det har ansetts svårt att ange några tydliga riktlinjer.²⁵⁹ Bengtsson nöjer sig med att det måste ha framstått som i någon mån sannolikt att skadan riskerar att förvärras. Därutöver lägger Bengtsson till att den riskerade skadan måste ha framstått som mer omfattande än att endast vara bagatellartad.²⁶⁰ Visserligen indikerades i departementspromemorian att inte bara sannolikheten för skadan skulle beaktas utan även tyngden av de intressen som hotades av

²⁵⁰ SOU 1989:88, s. 181 f. och jfr s. 188; se även Ds 1993:39, s. 166 f. och s. 169.

²⁵¹ Bengtsson (2010), *a.a.*, s. 273; Prop. 2003/04:150, s. 176 f.

²⁵² Prop. 2003/04:150, s. 419 f.

²⁵³ Radetzki (2009), *a.a.* s. 166.

²⁵⁴ Prop. 2003/04:150, s. 419; jfr även Radetzki (2009), *a.a.*, s. 166 f.

²⁵⁵ Radetzki (2009), *a.a.*, s. 166 f.

²⁵⁶ Jfr SOU 1988:89, s. 308.

²⁵⁷ Exempelvis kan sannolikheten för att en skada ska förvärras om en viss räddningsåtgärd vidtagits vara så låg som 1 %, medan risken är 10 % om den försäkrade inte gör någonting alls. Medan räddningsåtgärden med hög sannolikhet utesluter förvärrandet av skadan, är det inte säkert att risken för skadans förvärrande var hög nog att betraktas som betydande ens om den försäkrade förhöll sig helt passiv.

²⁵⁸ Radetzki (2009), *a.a.*, s. 167.

²⁵⁹ Bengtsson (2010), *a.a.*, s. 275.

²⁶⁰ Bengtsson (2010), *a.a.*, s. 275.

skadan,²⁶¹ men Radetzki menar att det är tveksamt huruvida dessa förarbetsuttalanden bör tillmätas någon vikt med tanke på att lagtexten inte verkar ge något utrymme för att beakta annat än sannolikheten för skada.²⁶² I propositionen anförs istället att tyngden av de hotade intressena kan ha en inverkan på bedömningen av hur stor en skälig nedsättning ska vara, snarare än vid bedömningen av rekvisitet betydande risk.²⁶³ Även Bengtsson noterar att formuleringen av rekvisitet medvetet risktagande inte verkar tillåta att faktorer som kostnaden för och besväret av skadeförebyggande åtgärder vägs in i bedömningen av huruvida en betydande risk förelåg, även om detta kan tyckas näraliggande.²⁶⁴

Sammantaget ska den försäkrades åsidosättande av räddningsplikten alltså ha präglats av insikt i att det i någon mån varit mer eller mindre sannolikt att skadan skulle förvärras, samtidigt som den försäkrade måste ha förstått att vidtagandet av en viss räddningsåtgärd med stor sannolikhet hade begränsat skadan. Det ställs också, i vanlig ordning, högre krav på erfarenhet, omdöme och eftertänksamhet när den försäkrade är ett företag och inte en privatperson.²⁶⁵

4.5.4 Grov vårdslöshet

Försäkringsersättningen kan också sättas ned om räddningsplikten åsidosatts genom grov vårdslöshet. Eftersom det i och med FAL är tillräckligt att den försäkrade gjort sig skyldig till ett medvetet risktagande för att nedsättning ska kunna ske, är det inte längre lika viktigt att avgöra huruvida den försäkrades medvetna risktagande också kan klassificeras som ett grovt vårdslöst agerande. Däremot får frågan om i vilken utsträckning omedveten vårdslöshet kan klassificeras som grov vårdslöshet betydelse.²⁶⁶

Ett problem med rekvisitet är dock att det inte är möjligt att på ett precist och allmängiltigt vis definiera vad som skiljer ett grovt vårdslöst åsidosättande av räddningsplikten från ett åsidosättande som ”bara” är vårdslöst.²⁶⁷ Den försäkringsrättsliga oaktsamhetsbedömningen avviker från den som sker inom andra rättsområden och bedömningen varierar till och med mellan olika typfall inom försäkringsrätten.²⁶⁸ Som i andra sammanhang har dock även den försäkringsrättsliga culpabedömningen sin grund i en jämförelse med hur en normalt aktsam individ skulle ha agerat i den situationen som den försäkrade befann sig i. Svårigheten ligger i att

²⁶¹ Ds 1993:39, s. 245.

²⁶² Radetzki (2009), *a.a.*, s. 167.

²⁶³ Prop. 2003/04:150, s. 416. Uttalandet avser den försäkrades framkallande av ett försäkringsfall, men torde även äga relevans i förevarande sammanhang.

²⁶⁴ Bengtsson (2010), *a.a.*, s. 275.

²⁶⁵ Prop. 2003/04:150, s. 466.

²⁶⁶ Bengtsson (2010), *a.a.*, s. 272 f. Den bör emellertid framhållas att graden av vårdslöshet kan ha betydelse för bedömningen av hur omfattande en skälig nedsättning ska vara, se prop. 2003/04:150, s. 416 och s. 420.

²⁶⁷ Lindell-Frantz (1996), *a.a.*, s. 240 och s. 269.

²⁶⁸ Bengtsson (2010), *a.a.*, s. 98 f. och s. 104.

avgöra hur denne jämförelseperson hade uppfört sig. Härvidlag blir sannolikheten för att en skada ska inträffa och omfattningen av de tänkbara skadorna en väsentlig del av aktsamhetsstandarden.²⁶⁹ Klart är att det vid en oaktsamhetsbedömning ställs högre krav på erfarenhet och omdöme om den försäkrade är ett företag, än om det är en privatperson som är den försäkrade.²⁷⁰ Grov vårdslöshet kan ofta föreligga vid medvetet risktagande,²⁷¹ åtminstone om vissa graverande omständigheter föreligger utöver den försäkrades insikt,²⁷² och det har därför ansetts att grov vårdslöshet ligger väldigt nära ett uppsåtligt beteende.²⁷³

Som redan påpekats har dock rekvisitet grov vårdslöshet tolkats restriktivt inom försäkringsrätten,²⁷⁴ vilket kan illustreras av rättsfallet NJA 1942 s. 11. Det målet rörde ett försäkringsbolags regresstalan mot en person som orsakat en brand när han med hjälp av en blåslampa försökt tina frusna rör belägna i nära anslutning till lättantändligt hö i en ladugård. HD konstaterade att grov vårdslöshet inte förelåg, varför försäkringsbolaget enligt dåvarande 25 § GFAL var förhindrat från att anställa regressanspråk gentemot skadevållaren.²⁷⁵ Det bör poängteras att det har gjorts gällande att oaktsamhetsbedömningen torde vara strängare när det är ett regressanspråk som prövas än när frågan är huruvida den försäkrade framkallat sin egen skada, eftersom skadevållaren i det förra fallet har utsatt annan än sig själv för en risk.²⁷⁶ Även om det stämmer att en strängare bedömning ska tillämpas vid regress mot en skadevållare, var det ändå inte tillräckligt för att konstatera grov vårdslöshet.

Som framgått ovan får rekvisitet grov vårdslöshet numer främst betydelse vid icke medvetet risktagande.²⁷⁷ Vid ett sådant risktagande finns skäl för en ännu mer restriktiv tolkning av rekvisitet grov vårdslöshet än vad som är fallet vid medvetet risktagande. Detta följer av att lagstiftaren gett uttryck för att det är just medvetet risktagande som motiverar allvarliga påföljder och av att samma preventionshänsyn inte aktualiseras när den försäkrade inte alls tänkt på skaderisken och sitt försäkringsskydd.²⁷⁸ Sannolikt kan dock ett omedvetet risktagande, under vissa omständigheter, utgöra grov vårdslöshet.²⁷⁹ Som ett tänkbart exempel på att omedvetet risktagande kan utgöra grov vårdslöshet på försäkringsrättens område har Bengtsson åberopat NJA 1962 s. 281.²⁸⁰

²⁶⁹ Bengtsson (2010), *a.a.*, s. 100 f.

²⁷⁰ Prop. 2003/04:150, s. 467.

²⁷¹ Prop. 2003/04:150, s. 1065.

²⁷² Radetzki (2009), *a.a.*, s. 165.

²⁷³ Lindell-Frantz (1996), *a.a.*, s. 268.

²⁷⁴ Prop. 2003/04:150, s. 176.

²⁷⁵ NJA 1942 s. 11.

²⁷⁶ Bengtsson (2010), *a.a.*, s. 273; jfr dock Hellner, *a.a.*, s. 183.

²⁷⁷ Den försäkrades vårdslöshet kan dock ha betydelse för bedömningen av hur omfattande en skäligen nedsättning ska vara, se Prop. 2003/04:150, s. 416 och s. 420.

²⁷⁸ Bengtsson (2010), *a.a.*, s. 274.

²⁷⁹ Jfr Prop. 2003/04:150, s. 420.

²⁸⁰ Bengtsson, (2010), *a.a.*, s. 273. Fallet handlar förvisso om framkallande av försäkringsfall, men bör ändå kunna anses som relevant. Prejudicerande avgöranden om grov vårdslöshet vid åsidosatt räddningsplikt saknas helt, se Radetzki (2009), *a.a.*, s. 163.

I NJA 1962 s. 281 fann HD:s majoritet att försäkringstagaren genom ett sammantaget händelseförlopp med grov vårdslöshet framkallat ett försäkringsfall. Händelseförloppet bestod i att försäkringstagaren, efter att ha konsumerat en betydande mängd alkohol, släckt en cigarett mot en trädörr utan att försäkra sig om att glöden slocknade. Därefter hade försäkringstagaren lagt sig i sin säng för att vila. Under vilan vaknade försäkringstagaren upp av att det brann i sängkläderna och i dörren, varpå han släkte lågorna med hjälp av vatten. Därefter la han sängkläderna i köket, drog för ett draperi och öppnade ett fönster. Han lämnade sedan lägenheten i flera timmar utan att kontrollera huruvida branden verkligen blivit helt släckt, varpå eldsvåda åter bröt ut och ytterligare brandskador uppstod.²⁸¹

Sammantaget framhåller både Bengtsson och Radetzki att ett omedvetet risktagande endast undantagsvis kan vara att betrakta som grov vårdslöshet.²⁸² Det räcker i varje fall inte att den försäkrade av förbiseende försummar att utföra en åtgärd, även om förfarandet inte framstår som ursäktligt.²⁸³ Ett vårdslöst handlingssätt måste därutöver sannolikt innefatta en betydande nonchalans eller hänsynslöshet och en betydande risk för skada, för att kunna betraktas som grov vårdslöshet.²⁸⁴ Om ett sådant beteende visar på att den försäkrade är likgiltig inför sina skyldigheter, kan det i vissa fall indikera grov vårdslöshet.²⁸⁵ Ett exempel på grovt vårdslöst icke medvetet risktagande skulle kanske vara att den försäkrade utövar någon slags farlig verksamhet och då visar på en likgiltighet, okunnighet eller omdömeslöshet av flagrant slag.²⁸⁶ Därutöver kvalificeras kravet på vårdslösheten indirekt också av att en svag kausalitet mellan den försäkrades underlåtenhet och skadans förvärrande medför att den försäkrades svårighet att överblicka händelseförloppet i allmänhet bör utesluta att grov vårdslöshet föreligger.²⁸⁷

4.5.5 Analys

Det är nu dags att applicera vad som ovan sagts om de subjektiva rekvisiten på det försäkrade företagens räddningsplikt vid avbrottsförsäkring. Härvidlag tycks uppsåtsrekvisitet och rekvisitet medvetet risktagande vara av störst betydelse vid en avbrottskada. Dessa rekvisit tycks inte kretsa kring en jämförelse med hur ett normalt aktsamt rättssubjekt hade agerat eller kring frågan om hur klandervärt den försäkrades agerande i allmänhet kan sägas ha varit. Tvärt om tycks rekvisiten uteslutande kretsa kring räddningsåtgärden som aktsamhetsnorm. Det torde alltså endast vara

²⁸¹ NJA 1962 s. 281. Det kan emellertid tilläggas att HD:s minoritet, bestående av två justitieråd, fann att försäkringstagarens vårdslöshet var påtaglig men inte grov.

²⁸² Bengtsson (2010), *a.a.*, s. 274; Radetzki (2009), *a.a.*, s. 165.

²⁸³ Prop. 2003/04:150, s. 420.

²⁸⁴ Prop. 1979/80:9, s. 154; jfr Prop. 2003/04:150, s. 420.

²⁸⁵ Prop. 2003/04:150, s. 420.

²⁸⁶ Bengtsson (2010), *a.a.*, s. 274; Radetzki (2009), *a.a.*, s. 165.

²⁸⁷ Lindell-Frantz (1996), *a.a.*, 243.

relevant huruvida företaget kan tillräknas kännedom om att en räddningsåtgärd med säkerhet hade begränsat skadan eller med stor sannolikhet hade gjort det. Är så fallet, är det subjektiva rekvisitet för nedsättning av försäkringsersättningen uppfyllt. Det sagda torde innebära att ett försäkrat rättssubjekt, som tillräknas en insikt av detta slag, inte kan försvara sig med att relevant insikt visserligen förelåg, men att det inte var vårdslöst att underlåta att utföra räddningsåtgärden i fråga. Företaget kan sålunda inte på den subjektiva nivån av räddningsplikten invända att det inte var vårdslöst att underlåta åtgärden på grund av åtgärdens art eller konsekvenser. Av detta torde således följa att uppsåtsrekvisitet och rekvisitet medvetet risktagande inte rymmer någon intresseavvägning eller rimlighetsavvägning, utan endast utgör en kontroll av huruvida den försäkrade förstod att räddningsåtgärden med säkerhet eller med stor sannolikhet var möjlig att utföra och därvidlag hade varit framgångsrik. Känner den försäkrade till att det finns en effektiv räddningsåtgärd att vidta, måste denna alltså vidtas, åtminstone enligt de subjektiva rekvisiten. Av denna anledning blir de rekvisit som finns på den materiella sidan av räddningsplikten, det vill säga att räddningsåtgärden som fordras ska vara inom den försäkrades förmåga och att den ska vara rimlig att kräva, av central betydelse för den avbrottsförsäkrades trygghet.

Precis som vid övriga typer av försäkringsavtal, torde det vara en viktig fråga även vid avbrottsförsäkring huruvida det försäkrade rättssubjektet kan anses ha agerat grovt vårdslöst trots att kännedom om den tänkbara räddningsåtgärden saknades. Av de refererade rättsfallen och uttalandena i doktrinen att döma tycks utrymmet för att konstatera grov vårdslöshet vara mycket litet när det försäkrade rättssubjektet inte kan tillräknas insikt i att det fanns en effektiv räddningsåtgärd.

Samtidigt bör det emellertid framhållas, att det avbrottsförsäkrade rättssubjektet är en näringsidkare och att räddningsplikten vid försäkringsarten är särpräglad så till vida att det ofta torde finnas relativt gott om tid för eftertanke och efterforskning av lämpliga åtgärder. Det är sålunda sannolikt att den vårdslöshet som kan tillräknas rättssubjektet inte behöver vara fullt så flagrant som i de fall och situationer som har diskuterats i doktrinen. Kanske ska, som indikerades i förarbetena, större vikt fästas vid att det försäkrade rättssubjektet agerar på ett sätt som antyder ligkiltighet inför räddningspliktens existens. Om det försäkrade företaget under en avsevärd tid och efter den initiala förvirringen har lagt sig, nöjer sig med att sväva i okunskap beträffande möjliga räddningsåtgärder, utan att vidta någon form av åtgärd för att undersöka möjliga räddningsåtgärder, torde detta vara ett agerande som också medför en betydande risk för att avbrottsskadan ska bli onödigt stor. Detta kan måhända anses vara ett sådant utslag av ligkiltighet inför räddningsplikten som kan betraktas som grov vårdslöshet. Rättsläget får emellertid betraktas som oklart och inga säkra slutsatser kan dras, men klart är att ett sådant beteende ter sig föga skyddsvärt ur ett trygghetsperspektiv och samtidigt mycket angeläget att motverka ur ett preventionsperspektiv. Det bör avslutningsvis erinras om att försäkringsbolaget kan ta den försäkrade ur dennes okunskap genom att

anvisa på en lämplig skadebegränsande åtgärd, vilket medför att den försäkrades underlåtenhet istället får bedömas som ett medvetet risktagande eller som ett uppsåtligt agerande.

4.6 Skälig nedsättning

Även om frågan om nedsättningens omfattning faller utanför uppsatsens avgränsningar, bör något kort ändå sägas om påföljden vid ett åsidosättande av räddningsplikten. Påföljden framgår av 4 kap 7 § 2 st. FAL, som stadgar att försäkringsersättningen vid brott mot räddningsplikten ska sättas ned med vad som är skäligt med hänsyn till den försäkrades förhållanden och omständigheterna i övrigt. Enligt 52 § GFAL krävdes för nedsättning att den försäkrades åsidosättande av försäkringsplikten varit försäkringsbolaget till men. Av 4 kap. 7 § 2 st. FAL framgår inget sådant krav uttryckligen, men av förarbetena framgår det att ingen nedsättning bör ske om den försäkrades åsidosättande av räddningsplikten inte haft någon betydelse för skadan.²⁸⁸

Förutsatt att den försäkrades underlåtenhet att vidta räddningsåtgärder haft betydelse för skadan,²⁸⁹ är då frågan hur nedsättningens omfattning ska bestämmas. I denna del hänvisar motiven till vad som gäller för skälighetsbedömningen vid framkallande och förvärrande av försäkringsfallet, det vill sägas att nedsättningens skälighet får bestämmas främst i relation till hur vårdslös den försäkrade varit, försäkringens art och vilka andra följder än nedsättning av försäkringsersättningen som kan drabba den försäkrade.²⁹⁰ Det är vidare föga förvånande att det i motiven påpekas att skälighetsbedömningen är strängare mot den försäkrade vid företagsförsäkring än vid konsumentförsäkring.²⁹¹ Som Lindell-Frantz framhåller har det emellertid förekommit olika uppfattningar i doktrinen om hur nedsättningens omfattning ska bestämmas.²⁹² Utan att gå in på detalj i den diskussion som förekommit, bör det dock framhållas att det inte är uteslutet att en ersättning av viss omfattning ändå kan utgå, trots att den försäkrade uppsåtligen åsidosatt sin räddningsplikt.²⁹³ Samtidigt kan ersättningen även sättas ned till noll om det är påkallat.²⁹⁴

²⁸⁸ Prop. 2003/04:150, s. 420; Bengtsson (2010), *a.a.*, s. 282; se även Lindell-Frantz (1996), *a.a.*, s. 242 f.; Radetzki (2009), *a.a.*, s. 174 f.

²⁸⁹ Se Lindell-Frantz (1996), *a.a.*, s. 242; se även Radetzki (2009), *a.a.*, s. 175 beträffande undantag från denna utgångspunkt.

²⁹⁰ Prop. 2003/04:150, s. 416 och s. 420.

²⁹¹ Prop. 2003/04:150, s. 467.

²⁹² Lindell-Frantz (1996), *a.a.*, s. 241 f. Utöver de författare som Lindell-Frantz hänvisar till på angiven sida, se även Schmidt, *a.a.*, s. 118.

²⁹³ Ds 1993:39, s. 242 f.

²⁹⁴ Radetzki (2009), *a.a.*, s. 176.

4.7 Ersättning för räddningskostnader

4.7.1 Allmänt

Av 6 kap. 5 § följer att den försäkrade har rätt att få ersättning för kostnader som vederbörande har åsamkats till följd av att räddningsåtgärder enligt 4 kap. 7 § FAL har vidtagits. Förutsatt att de räddningskostnader²⁹⁵ som den försäkrade ådragit sig kan anses ha varit försvarliga, utgår ersättning för dem även om försäkringsbeloppet därigenom överskrids. En förutsättning för ersättning är att syftet med den åtgärd som bekostats varit att avvärja eller begränsa en förlust som täcks av försäkringen, vilket medför att kostnader som uppburits för att minska förluster som inte omfattas av försäkringen inte heller ersätts som räddningskostnader.²⁹⁶ Det fordras också att det är just en räddningsåtgärd som utgjort en nödvändig betingelse för kostnadens uppkomst.²⁹⁷ Som exempel kan nämnas att den försäkrade betalar overtidsersättning till personalen för att återuppta eller upprätthålla driften när ett avbrott inträffat.²⁹⁸ Dessutom utgår ersättning för oförsäkrad egendom som offrats genom en räddningsåtgärd.²⁹⁹ Rätten till ersättning för kostnader föranledda av försvarliga räddningsåtgärder anses även ligga i försäkringsbolagets intresse, eftersom det härigenom motverkas att den försäkrade av rädsla för att misslyckas med räddningsåtgärderna avhåller sig från att vidta sådana.³⁰⁰ Det krävs alltså inte att den försäkrades åtgärd lyckas begränsa skadan, utan även kostnader föranledda av misslyckade räddningsåtgärder ersätts förutsatt att åtgärderna varit försvarliga.³⁰¹ Ersättning kan också utgå om den försäkrade på ett ursäktligt sätt felbedömt situationen och vidtagit åtgärder som visserligen lyckats begränsa skadan, men samtidigt kostat mer än vad skadan annars skulle ha uppgått till.³⁰²

Av avsevärd vikt i förevarande sammanhang är emellertid att 6 kap. 5 §, genom en hänvisning i 8 kap. 18 § 3 st. FAL, endast är dispositiv vid företagsförsäkring. I de undersökta KOFF-villkoren har försäkringsbolagen utnyttjat denna avtalsfrihet till att modifiera den försäkrades rätt till ersättning för räddningskostnader vid avbrottsförsäkring. Av villkoren framgår således att den försäkrades kostnader och utgifter för skadebegränsande åtgärder endast ersätts med det belopp som åtgärderna minskat förlusten med.³⁰³ Ersättning för räddningskostnader utgår alltså endast med det belopp som åtgärderna minskat bortfallet av täckningsbidrag

²⁹⁵ Jfr rubriken till 6 kap. 5 § FAL.

²⁹⁶ Radetzki (2009), *a.a.*, s. 182.

²⁹⁷ Radetzki (2009), *a.a.*, s. 182.

²⁹⁸ Radetzki (2009), *a.a.*, s. 182.

²⁹⁹ Lindell-Frantz (1996), *a.a.*, s. 233.

³⁰⁰ SOU 1925:21, s. 142; Prop. 2003/04:150, s. 442.

³⁰¹ Bengtsson (2010), *a.a.*, 314 f.; Schmidt, *a.a.*, s. 121.

³⁰² Radetzki (2009), *a.a.*, s. 186.

³⁰³ V 065:11, p. B1.43.1 och B1.43.1 (I dessa villkor används termen *skadebegränsande kostnader* för sådana kostnader som den försäkrade fått vidkännas för att minska skadan, det vill säga räddningskostnader, jfr Ullman, *a.a.*, s. 89 f. och 125 f. och Nordin, *a.a.*, s. 75); AB-DF:10, p. 41.3.2 (där termen räddningskostnad används).

med,³⁰⁴ det vill säga till den del som räddningskostnaderna har varit till nytta.³⁰⁵ Den försäkrade bör därför inhämta försäkringsbolagets godkännande vad gäller de tilltänkta räddningsåtgärderna, innan dessa vidtas.³⁰⁶ För att undvika upprepning får här hänvisas till de exempel som nämns i avsnitt 4.4.2.6.5 på åtgärder som syftar till att upprätthålla eller återuppta driften efter ett avbrott. De kostnader som uppkommer för att vidta åtgärder av det slaget är alltså potentiellt ersättningsgilla som räddningskostnader i den mån de minskar förlusten av täckningsbidrag.³⁰⁷

Det förekommer i vissa KOFF-villkor att det, utöver rätt till ersättning för räddningskostnader, också föreligger en rätt till viss ersättning för extrakostnader som den försäkrade uppburit för att upprätthålla driften.³⁰⁸ Kostnaderna som avses kan förvisso ha en skadebegränsande verkan, men är av sådant slag att de inte kan betraktas som räddningskostnader. Ersättningen för dessa extrakostnader är uteslutande kopplad till driftens upprätthållande och inte till täckningsbidragsförlusten, och kan således tjäna den försäkrades långsiktiga marknadsperspektiv utan att krav ställs på lönsamhet under ansvarstiden.³⁰⁹

4.7.2 Analys

Som anförts i såväl avsnitt 4.4.2.5 som i avsnitt 4.4.2.6.4 torde frågan om ersättning för räddningskostnader ha stor betydelse för frågan om huruvida en viss åtgärd är rimlig att kräva av det avbrottsförsäkrade företaget. Som tidigare nämnts torde det, som utgångspunkt, inte vara att anse som orimligt att kräva av det försäkrade företaget att det vidtar en skadebegränsande åtgärd som medför att en oförsäkrad förlust uppkommer, om det samtidigt står klart att förlusten till fullo kommer att ersättas som en räddningskostnad. I en sådan situation har det försäkrade företaget, som tidigare framhållits, i praktiken endast bytt etikett på sin ersättning från ”vanlig” försäkringsersättning till ersättning för räddningskostnader. Av denna anledning torde alltså frågan om *vilken förlust* som ersätts som en räddningskostnad få stor betydelse för räddningspliktens omfattning vid avbrottsförsäkring. I det följande ska därför försäkringsvillkorens reglering av räddningskostnadsersättningen analyseras.

Av försäkringsvillkoren framgår att det är just uppkomna *kostnader* som ersätts i den mån de minskat den försäkrades förlust. De exempel på typiska ersättningsgrundande åtgärder som nämndes i avsnitt 4.4.2.6.5 är samtliga av ett sådant slag att de syftar till att upprätthålla eller återuppta driften efter

³⁰⁴ Lagerström, *a.a.*, s. 147; se även avsnitt 2.5.2.3.

³⁰⁵ Lagerström, *a.a.*, s. 147; Nordin, *a.a.*, s. 75; Ullman, *a.a.*, s. 89.

³⁰⁶ Nordin, *a.a.*, s. 75; Lagerström, *a.a.*, s. 147.

³⁰⁷ Lagerström, *a.a.*, s. 147.

³⁰⁸ Ullman, *a.a.*, s. 90. Enligt V 065:11, p. B1.43.1 utgår ersättning, utöver för räddningskostnader, även för extrakostnader upp till fem prisbasbelopp. Enligt E110:1 p. 4.4 och p. 4.6 utgår ersättning för rimliga extrakostnader för ofrånkomliga åtgärder som uppburits för driftens upprätthållande. Om inte annat anges i försäkringsbrevet är den övre beloppsgränsen även här 5 prisbasbelopp.

³⁰⁹ Ullman, *a.a.*, s. 90 och s. 126 f.

ett avbrott. När det försäkrade företaget exempelvis hyr provisoriska lokaler, låter personalen arbeta övertid eller köper in halvfabrikat uppkommer en således en direkt kostnad vilken ersätts som räddningskostnad i den utsträckning den minskar den försäkrades bortfall av täckningsbidrag. I själva verket är detta en sådan situation som nämndes ovan, det vill säga att det försäkrade företaget bara *byter* försäkringsersättning för bortfall av täckningsbidrag mot räddningskostnadsersättning för den uppkomna kostnaden. Enligt min mening torde det i en sådan situation, så till vida inte andra intressen gör sig gällande, som exempelvis det försäkrade företagens rykte i branschen, endast undantagsvis kunna argumenteras för att det är orimligt att kräva åtgärden i fråga.

När den räddningsåtgärd som ska vidtas är av ett sådant slag att den syftar till att återuppta eller upprätthålla driften, torde en reell intressekonflikt mellan det avbrottsförsäkrade företaget och försäkringsbolaget därför uppstå främst när det inte på förhand står klart att kostnaden kommer att ersättas fullt ut som en räddningskostnad. Så kan vara fallet när det är oklart om huruvida räddningsåtgärden över huvud taget kommer att medföra att driften återupptas eller upprätthålls, eller när det är oklart huruvida åtgärdens kostnader kommer att understiga den förlust av täckningsbidrag som därigenom kan besparas. I båda dessa fall kan och bör, som nämnts i föregående avsnitt, det försäkrade företaget inhämta försäkringsbolagets godkännande i förhand. Det är först om detta godkännande uteblir som en reell intressekollision uppstår. En sådan intressekollision får, enligt min mening, lösas enligt de riktlinjer som diskuterats i avsnitt 4.4.2.6.4, och det bör härvidlag erinras om att det i det sammanhanget framfördes att det avbrottsförsäkrade företaget som utgångspunkt inte torde vara förpliktigt att vidta räddningsåtgärder som medför en risk för företagets finanser eller förmögenhet. Om försäkringsbolaget är passivt och inte på förhand godkänner en viss räddningsåtgärd som föreslås av det försäkrade företaget, torde därför, enligt min mening, företaget ofta vara berättigat att underlåta att utföra åtgärden utan att räddningsplikten åsidosätts.

Som tidigare anförts kan den försäkrade emellertid också vara skyldig att begränsa sin ersättningsgilla förlust genom att sänka sina fasta kostnader. Det kan exempelvis röra sig om personalnedskärningar, när ett avbrott har fått till följd att en del av personalstyrkan inte kan beredas någon produktiv sysselsättning. En sådan åtgärd kan dock, som tidigare framhållits, i det enskilda fallet medföra en risk för att det försäkrade företaget efter avbrottstiden inte kan återställa personal med rätt kompetens. I det fallet uppkommer en intressekonflikt som bottnar i att det försäkrade företaget i framtiden riskerar att ådra sig en tämligen svårförutsebar förlust i form av tappade marknadsandelar, minskade intäkter och så vidare på grund av problem med personalförsörjningen. Att den försäkrade i framtiden riskerar att lida en förlust av omnämnt slag på grund av denna problematik kan emellertid inte anses innebära att den försäkrade genom åtgärden ådrar sig en *kostnad*. Det sagda torde innebära att en sådan åtgärd, som alltså inte syftar till att upprätthålla eller att återuppta driften och inte ger upphov till en direkt kostnad utan istället syftar till att sänka de fasta kostnaderna, kan

medföra en förlust som inte kan ersättas enligt försäkringsvillkoren om räddningskostnader.

I en sådan situation föreligger alltså en intressekonflikt som inte tycks neutraliseras genom rätten till räddningskostnadsersättning. En sådan intressekonflikt får, enligt min mening, lösas med de riktlinjer som diskuterats i avsnitt 4.4.2.6.4. Om en viss åtgärd medför en reell risk för ett framtida intäktsbortfall och förlust av marknadsandelar, torde det avbrottsförsäkrade företaget därför i många fall ha rätt att underlåta att vidta åtgärden med hänvisning till att rimlighetsrekvisitet inte är uppfyllt på grund av den affärsmässiga risk som åtgärden skulle innebära.

På motsvarande sätt torde det förhålla sig även med andra typer av förluster som svårförutsebara och som inte är av ett lika direkt ekonomiskt slag som de förluster som diskuterades ovan, och som därför svårligen kan anses utgöra förluster som kan ersättas som räddningskostnader. Till denna kategori av förluster torde kunna räknas exempelvis räddningsåtgärder som medför en förlust av ett gott rykte i branschen och förlust av framtida affärsmöjligheter. Även när det gäller denna typ av räddningsåtgärder och konsekvenser därav tycks intressekollisionen inte neutraliseras av räddningskostnadsregleringen. Istället får intressekollisionen, precis som de övriga fallen som diskuterats i detta avsnitt, lösas med de riktlinjer som framgick av avsnitt 4.4.2.6.4.

Sammanfattningsvis tycks alltså det avbrottsförsäkrade företags rätt till ersättning för räddningskostnader ha en stor betydelse för frågan om huruvida en viss räddningsåtgärd uppfyller räddningspliktens krav på rimlighet eller inte. Vilken betydelse som räddningskostnadsregleringen får i det enskilda fallet tycks, mot bakgrund av det ovan anförda, emellertid vara avhängt av vilken typ av förlust som räddningsåtgärden ger upphov till. När det gäller direkta kostnader som uppstår för att återuppta eller upprätthålla driften, torde rätten till ersättning för räddningskostnader i betydande utsträckning medföra att det är rimligt att kräva att de kostsamma åtgärderna vidtas. När det gäller mer svårförutsebara framtida förluster eller mer indirekta ekonomiska förluster, är situationen, som ovan framgick, inte fullt så enkel.

5 Slutsats

I detta avslutande kapitel ska de analyser som fortlöpande genomförts i uppsatsen sammanfattas. På grund av det begränsade utrymme som står till uppsatsens förfogande, kan det endast företas en tämligen kortfattad och översiktlig sammanfattning av de viktigaste ståndpunkterna som författaren intagit. För de djupare resonemangen som anknyter till vad som framgår i det följande får hänvisning således göras till de tidigare analysavsnitten.

I kapitel två har det framgått att avbrottsförsäkringens villkor har en stor betydelse för det försäkrade företags *möjlighet* att vidta skadebegränsande åtgärder. Villkoren tycks innebära att det försäkrade företaget kan begränsa den ersättningsgilla förlusten principiellt på två sätt. För det första kan företaget vidta åtgärder som innebär att driften kan upprätthållas eller återupptas när ett avbrott inträffat, vilket medför att rörelsens intäkter kan vidmakthållas helt eller delvis. För det andra föreskriver villkoren att kostnader som kunnat inbesparas ska avräknas, vilket innebär att det försäkrade företaget kan begränsa den ersättningsgilla förlusten genom att vidta åtgärder som sänker rörelsens fasta kostnader. De fasta kostnaderna kan sänkas genom exempelvis personalnedskärningar eller uppsägningar av hyreskontrakt. Däremot innebär försäkringsvillkoren att företaget i princip *inte* kan begränsa den ersättningsgilla förlusten genom att sänka sina rörliga kostnader, eftersom villkoren redan utgår från att de rörliga kostnaderna ska minska i proportion till bortfallet av rörelsens intäkter.

En annan fråga än vilka åtgärder det försäkrade företaget *kan* vidta, är givetvis frågan om vilka åtgärder företaget är *skyldigt* att vidta. Ett första steg för att svara på den frågan, är att avgöra vilket lagrum som reglerar det försäkrade företags skyldighet att begränsa sin avbrottskada. I kapitel tre analyserades således hur 8 kap. 11 § och 8 kap. 13 § FAL förhåller sig till varandra. Även om inga helt säkra uttalanden om rättsläget kunde göras i det sammanhanget, angavs det vara sannolikt att räddningsplikten enligt 8 kap. 13 § bör anses vara exklusivt tillämplig när det försäkrade företags underlåtenhet att vidta en viss skadebegränsande åtgärd varit påverkad av att ett avbrott inträffat. I kapitlet intogs ståndpunkten att en sådan påverkan torde föreligga i de allra flesta fallen av underlåten skadebegränsning, och att endast de mest flagranta fallen av underlåten skadebegränsning bör vara att bedöma enligt regeln om förvärrande av försäkringsfall i 8 kap. 11 § FAL. De flesta fallen av underlåten skadebegränsning får således bedömas mot räddningsplikten enligt 8 kap. 13 § jämförd med 4 kap. 7 § FAL, och det tycks också vara räddningsplikten som utgör de principiellt viktiga yttre ramarna för det försäkrade företags skyldighet att begränsa sin skada.

I det tämligen omfattande kapitel fyra analyserades vilka krav på skadebegränsning som räddningsplikten, enligt hänvisningen i 8 kap. 13 § till 4 kap. 7 § FAL, uppställer vid avbrottsförsäkring. Som framhölls i det kapitlet tycks frågan om räddningspliktens närmare innebörd vid

avbrottsförsäkring bli relevant först om en kollision uppstår mellan det försäkrade företags intressen och försäkringsbolagets. En sådan intressekollision torde kunna uppstå på grund av avbrottsförsäkringens snäva definition av den ersättningsgilla förlusten eller på grund av den begränsade ansvarstiden. Medan det ligger i försäkringsbolagets intresse att samtliga åtgärder som medför en begränsning av den ersättningsgilla förlusten under ansvarstiden vidtas, tycks det vara möjligt, åtminstone i teorin, att det försäkrade företaget har intressen som ligger utanför den förlust som försäkringsvillkoren erkänner. Så torde kunna vara fallet exempelvis när det försäkrade företaget riskerar att ådra sig skadeståndsskyldighet, eller när de skadebegränsande åtgärderna som vidtas riskerar att få en negativ inverkan på företagens affärer efter ansvarstidens utgång. När en sådan intressekollision uppkommer, blir frågan om hur långtgående räddningsplikten är vid avbrottsförsäkring mycket angelägen.

Utöver att räddningsplikten enligt 4 kap. 7 § FAL endast fordrar att det försäkrade företaget vidtar åtgärder efter förmåga, är det sannolikt att räddningsplikten också är underkastad en rimlighetsavvägning. Således innefattar räddningsplikten troligen endast ett krav på att det försäkrade företaget vidtar åtgärder som är rimliga att kräva i den avbrottssituation som föreligger. I betydande utsträckning tycks denna rimlighetsavvägning innebära att det försäkrade företaget får prioritera sina egna intressen framför försäkringsbolagets. Därutöver torde den skadebegränsningsplikt som gäller för skadestånd i kontraktsförhållanden, vilken kommer till uttryck i 70 § 1 st. KöpL, analogivis kunna vara av värde för att avgöra vilka kriterier som ryms inom räddningspliktens rimlighetsavvägning vid avbrottsförsäkring. Således behöver det försäkrade företaget troligen inte vidta räddningsåtgärder som medför exempelvis en ”undue burden, risk or humiliation” eller utsätta exempelvis sitt rykte eller förmögenhet för en risk.

Samtidigt får villkorens reglering av ersättningen för räddningskostnader troligtvis en stor betydelse i sammanhanget. Detta sammanhänger med att det försäkrade företags rätt till ersättning för sina räddningskostnader i vissa fall torde neutralisera den intressekollision som annars hade kunnat uppstå genom en viss räddningsåtgärd. Om det försäkrade företaget kan begränsa sin ersättningsgilla förlust genom att vidta en viss åtgärd, men denna åtgärd ger upphov till en annan förlust, torde frågan om huruvida den senare förlusten kan ersättas som en räddningskostnad få stor betydelse för frågan om huruvida det är rimligt att kräva att räddningsåtgärden företas. Således tycks frågan om vilka förluster som kan ersättas som räddningskostnader vara av stor vikt för frågan om vilka skadebegränsande åtgärder som är rimliga att kräva av det avbrottsförsäkrade företaget. Om ersättningen för räddningskostnader till fullo kompenserar det försäkrade företaget för den oförsäkrade förlust som räddningsåtgärden medför, torde det endast undantagsvis kunna hävdas att det ändå är orimligt att kräva att åtgärden i fråga företas. Om den oförsäkrade förlust som räddningsåtgärden medför inte kan ersättas fullt ut som en räddningskostnad, torde dock en intressekollision föreligga, vilken troligen får lösas enligt de tidigare nämnda riktlinjerna för rimlighetsavvägningen.

Det torde vara svårt att på ett generellt sätt räkna upp exakt vilka skadebegränsande åtgärder som det försäkrade företaget bör vidta, eftersom frågan om vilka åtgärder som är lämpliga beror bland annat på vilken skada som har inträffat och vilken typ av verksamhet som bedrivs. Det rör sig emellertid uteslutande om åtgärder som antingen syftar till att återuppta eller upprätthålla driften av rörelsen eller till att sänka rörelsens fasta kostnader.

Beträffande räddningsplikts subjektiva rekvisit, angavs i kapitel fyra att uppsåtsrekvisitet och rekvisitet medvetet risktagande torde vara av störst betydelse vid avbrottsförsäkring. Den viktigaste frågan för huruvida de subjektiva rekvisiten för en nedsättning av försäkringsersättningen är uppfyllda, är således huruvida det försäkrade företaget kan tillräknas en insikt om att en räddningsåtgärd med säkerhet eller åtminstone med stor sannolikhet hade begränsat den ersättningsgilla förlusten. Om en sådan insikt förelåg, tycks företaget inte kunna ursäkta sin underlåtenhet att vidta åtgärden med att en relevant insikt visserligen förelåg, men att det ändå inte var oaktsamt att inte vidta åtgärden. Annorlunda uttryckt, tycks det få stor betydelse att uppsåtsrekvisitet och rekvisitet medvetet risktagande endast tar sikte på det försäkrade företagens insikt, och inte på något sätt föreskriver en sedvanlig bedömning av företagets oaktsamhet eller underlåtenhetens klandervärdhet. Detta torde innebära att den rimlighetsavvägning som ovan angavs föreligga på räddningsplikts materiella sida får stor betydelse som "säkerhetsventil" vid avbrottsförsäkring. En annan fråga är huruvida ett försäkrat företag som inte kan tillräknas kunskap om att en viss skadebegränsande åtgärd var möjlig, under vissa omständigheter kan anses genom grov vårdslöshet ha underlåtit att vidta åtgärden i fråga. Som utgångspunkt tycks utrymmet för att anse att ett icke medvetet risktagande utgör grov vårdslöshet vara mycket begränsat. Samtidigt kan det måhända anföras, att avbrottssituationens särdrag medför att rekvisitet grov vårdslöshet inte ska tolkas fullt så restriktivt vid avbrottsförsäkring. Det kan måhända finnas ett visst utrymme för att betrakta det försäkrade företaget som grovt vårdslöst, om företaget på ett likgiltigt vis nöjer sig med att under lång tid sväva i okunskap om vilka åtgärder som är möjliga att företa.

Det bör också framhållas att försäkringsbolaget, genom att ge anvisningar och direktiv under ett pågående avbrott, i betydande omfattning tycks kunna påverka räddningsplikts innebörd. Detta sammanhänger med att skadeförloppet vid avbrottsförsäkring är utdraget i tiden, och att de räddningsåtgärder som bör vidtas tämligen komplexa. Således tycks det finnas ett betydande utrymme för en aktiv skadereglering från försäkringsbolagets sida.

Vilka krav på skadebegränsande åtgärder som räddningsplikten ställer vid ett avbrott är alltså, som synes, en tämligen bred och invecklad fråga. Detta tycks sammanhänga med att avbrottsförsäkringens villkor, avbrottssituationens särdrag och försäkringsbolagets skadereglering i flera avseenden påverkar tillämpningen av räddningsplikten. Även om rättsläget i flera avseenden framstår som oklart, är förhoppningen att denna uppsats bringat åtminstone någon klarhet i denna komplicerade fråga.

Bilaga A

Annica Ragnarsson,

Skade- och produktspecialist, Moderna Försäkringar
E-post av den 2 april 2014

1. Hur ser kontakterna ut mellan Ert försäkringsbolag och den försäkrade efter en inträffad avbrottsskada? Hjälper Ert försäkringsbolag den försäkrade att begränsa sin förlust under pågående ansvarstid, exempelvis genom anvisningar om vilka provisoriska åtgärder som är lämpliga eller vilka åtgärder som bör vidtas för att minska kostnaderna?

Det allra viktigaste för en lyckad avbrottsskadereglering – både ur den försäkrades och ur försäkringsgivares synvinkel – är att kontakt snabbt upprättas mellan parterna, inklusive diskussioner om vad som kan och bör göras för att komma igång så snabbt som möjligt och/eller för att upprätthålla företagets verksamhet i möjligast mån. Redan vid den första kontakten tas sådana frågor upp med den försäkrade om möjligt och annars vid de kommande tidiga kontakterna. Skadehandläggaren gör en grov uppskattning av vad företagets täckningsbidragsbortfall kommer att bli om räddningsåtgärder inte vidtas. Då har man ramarna för vad som är skäliga åtgärder att vidta i förhållande till vad förlusten annars skulle bli. Vissa försäkringstagare är själva väldigt kreativa och handlingskraftiga och behöver inte uppmanas att vidta åtgärder, medan andra är mer passiva och måste få anvisningar och styras av skadehandläggaren.

Våra erfarna skadehandläggare ger förslag och anvisningar på vad som kan och bör göras och samarbetar med den försäkrade under hela avbrottsskadans förlopp och framförallt under den första tiden då många beslut måste tas av den försäkrade.

2. Upplever Ni att det är oklart vilka skadebegränsande åtgärder som det kan krävas att den försäkrade vidtar under pågående ansvarstid?

Nej, en erfaren skadehandläggare och den försäkrade kan gemensamt lista ut vilka åtgärder som behöver vidtas för att minska förlusterna för aktuellt företag. Jag har svårt att se vad som skulle kunna preciseras. Vilka åtgärder som bör vidtas är väldigt olika beroende på typ av verksamhet, företagets storlek, företagets lönsamhet, kund och leverantörsberoenden, geografisk placering mm.

3. Anser Ni att försäkringsavtalslagens reglering avseende räddningsplikt är utformad på ett tillfredställande vis när det gäller avbrottsförsäkring?

Det är inget stort problem, men svar på frågan – Nej. Jag anser att det generellt för företagsförsäkring borde vara samordnade regler mellan räddningsplikten och framkallande av försäkringsfall, dvs påföljd vid ej uppfylld räddningsplikt bör inte vara begränsad till den försäkrades uppsåt eller grova vårdslöshet, utan borde även ske vid annat ” risktagande”. 4 kap 7 § Räddningsplikt och 8 kap 11§ andra stycket Framkallande av försäkringsfall kan tolkas motstridiga och en samordning av dessa är önskvärd.

4. Är det, enligt Er åsikt, vanligt förekommande att den avbrottsförsäkrades underlåtenhet att under ansvarstiden vidta lämpliga skadebegränsande åtgärder leder till tvist om nedsättning av försäkringsersättningen?

Nej, det är mycket ovanligt hos de två försäkringsbolag som jag har arbetat för. Det kan säkert förekomma och då i de fall en försäkrad inte anmält skadan direkt och försäkringsgivaren vid skadereglering i ett senare skede står inför fullbordat faktum att åtgärder inte har vidtagits för att minska täckningsbidragsbortfallet. Då kan det bli en jobbig situation att försöka komma överens i efterhand, vad åtgärder som inte vidtagits hade haft för effekt på täckningsbidraget om åtgärderna hade vidtagits. Det som möjligen kan bli svårt att komma överens om i övrigt vad gäller räddningsåtgärderna, är att fördela kostnaderna för åtgärd som har nytta både under ansvarstiden men även under tid före (vid längre karenstider) och/eller efter ansvarstiden.

Bilaga B

Dagmar Kempe

Avbrottsspecialist, civ. ek., If försäkringar
Telefonintervju den 29 april 2014

1. Hur ser kontakterna ut mellan Ert försäkringsbolag och den försäkrade efter en inträffad avbrottsskada? Hjälper Ert försäkringsbolag den försäkrade att begränsa sin förlust under pågående ansvarstid, exempelvis genom anvisningar om vilka provisoriska åtgärder som bör vidtas för att minska kostnaderna?

Förutsatt att en egendomsskada har inträffat och avbrottsförsäkringen täcker försäkringsfallet, samordnar egendomsskaderegleraren och avbrottsskaderegleraren sitt arbete. Avbrottsskaderegleraren är alltså med från början och hjälper försäkringstagaren med att begränsa avbrottstiden. Att avbrottstiden kan begränsas är en stor del av avbrottsförsäkringen.

Skaderegleraren informerar försäkringstagaren om att räddningsplikten är långtgående vid företagsförsäkring och om vilka åtgärder som kan vidtas för att rörelsens drift ska kunna återupptas så snart som möjligt igen. Vilka konkreta åtgärder som bör vidtas skiljer sig naturligtvis åt beroende på vad det är för verksamhet som försäkringstagaren bedriver och vilken skada som har inträffat. Det har exempelvis betydelse för vilka åtgärder som kan komma ifråga om försäkringstagaren driver en restaurang eller en tillverkningsindustri, och likaså om det är en brand eller en maskinskada som inträffat. Är det en tillverkningsindustri som drabbats av ett avbrott kan det exempelvis tänkas att det är möjligt att lägga ut delar av produktionen på legotillverkning och så vidare.

Det centrala för skaderegleringen är emellertid att det sker en fortgående diskussion mellan försäkringsbolaget och försäkringstagaren om vad som kan göras för att begränsa avbrottstiden i det enskilda fallet.

Ersättning för räddningsåtgärder kräver att åtgärderna varit ekonomiskt försvarbara. Därför poängterar skaderegleraren att räddningsåtgärderna ska godkännas från försäkringsbolagets sida innan de vidtas. När räddningsåtgärden går ut på att lägga ut delar av produktionen på legotillverkning, är det emellertid viktigt att titta på vilken effekt detta kommer att ha under avbrottstiden, för vara säker på åtgärden verkligen är ekonomiskt försvarlig.

2. Förekommer det problem med att försäkringstagare är för passiva med att vidta skadebegränsande åtgärder?

De allra flesta försäkringstagare är givetvis måna om sina kunder och personerna bakom försäkringstagaren vill så klart att rörelsen ska överleva

och att avbrottet ska bli så kort som möjligt. Personerna bakom försäkringstagaren förstår således att ju längre tid avbrottet fortlöper, ju sämre blir det för kunderna och för den verksamhet som bedrivs.

3. Är det vanligt att det uppstår tvist nedsättning av försäkringsersättning på grund av åsidosättande av räddningsplikten vid avbrottsförsäkring?

Det kan förekomma variationer i hur försäkringstagarna framställer sitt ersättningskrav och dessutom olika synpunkter på vad som ska ingå i försäkringsersättningen och vad som inte ska ingå. Men frågan om vilka åtgärder den försäkrade måste vidta inom ramen för sin räddningsplikt vid avbrottsförsäkring är inte alls tvistgenererande. Detsamma gäller regleringen av räddningskostnader. Någon tvist om exempelvis ersättningskrav för misslyckade räddningsåtgärder har jag inte upplevt. Det är alltså inget praktiskt problem.

Käll- och litteraturförteckning

Källor

Otryckta källor

E-postenkät besvarad av skade- och produktspecialisten Annica Ragnarsson på Moderna försäkringar, mottagen 2 april 2014 (Bilaga A)

Telefonintervju med avbrottsspecialisten och civilekonomen Dagmar Kempe på If försäkringar, genomförd den 29 april 2014 (Bilaga B)

Tryckta källor

Offentligt tryck

Propositioner

Prop. 1979/80:9 Om konsumentförsäkringslag, m.m.

Prop. 1988/89:76 Om ny köplag

Prop. 2003/04:150 Ny försäkringsavtalslag

Statens offentliga utredningar och övriga utredningar

Ds 1993:39 Ny försäkringsavtalslag

SOU 1925:21 Förslag till lag om försäkringsavtal m.m.

SOU 1989:88 Förslag till skadeförsäkringslag

Utländsk rätt

Lov nr. 129 frá 15. april 1930 om forsikringsaftaler

Lov om forsikringsavtaler av 16. juni 1989 nr. 69

Litteratur

- Bengtsson, Bertil: ”Andra frågor om skadeståndet”. I: Bengtsson, Bertil, Harald Ullman och Sven Unger: *Allehanda om skadestånd i avtalsförhållanden*, Jure, Stockholm, 2009
- Bengtsson, Bertil: *Försäkringsavtalsrätt*, 2 u., Norstedts juridik, Stockholm, 2010
- Bengtsson, Bertil: *Försäkringsteknik och civilrätt*, Norstedts juridik, Stockholm, 1998
- Bengtsson, Bertil: *Om jämkning av skadestånd*, Norstedt, Stockholm, 1982
- Brynildsen, Claus, Børre Lid och Truls Nygård: *Forsikringsavtaleloven: med kommentarer*, 2 u., Gyldendal, Oslo, 2008
- Bull, Hans Jacob: *Forsikringsrett*, Universitetsforlaget, Oslo, 2008
- Cloughton, David: *Riley on business interruption insurance.*, 7 u ., Sweet & Maxwell, London, 1991
- Edstam, Lars och Sven Lidman (red.): *Allmänna försäkringsvillkor år 1972 för företagsförsäkring*, Svenska försäkringsföreningen, Stockholm, 1974
- Hellner, Jan: *Försäkringsrätt*, 2 u., Stockholm, 1965
- Hellner, Jan och Marcus Radetzki: *Skadeståndsrätt*, 8 u., Norstedts juridik, Stockholm, 2010
- Hellner, Jan, Richard Hager och Annina H. Persson: *Speciell avtalsrätt II: kontraktsrätt – häfte två, Allmänna ämnen*, 4 u., Norstedts juridik, Stockholm, 2006
- Herre, Johnny: *Ersättningar i köprätten: särskilt om skadeståndsberäkning*, Juristförlaget, Stockholm, 1996
- Hult, Phillips: *Föreläsningar över försäkringsavtalslagen*, Stockholm, 1936
- Jareborg, Nils: ”Rättsdogmatik som vetenskap”. I: *Svensk juristtidning* 2004
- Johansson, Svante O.: *Varuförsäkringsrätt: den rättsliga regleringen av transportförsäkring av varor*, Jure, Stockholm, 2004
- Jønsson, Henning och Lisbeth Kjærgaard: *Dansk forsikringsret*, 9 u., Jurist- og økonomiforbundets forlag, København, 2012

- Lagerström, Peter: *Företagsförsäkring: juridisk handbok för försäkringsgivare och försäkringstagare*, 3 u., Norstedts juridik, Stockholm, 2007
- Lindell-Frantz, Eva: "En avtalsrättslig analys grundad på skadeförsäkringsavtalet". I: *Variationer på ett obligationsrättsligt tema: Vänbok till Axel Adlercreutz* (red. Lars Gorton och Birgitta Nyström), Institutionen för handelsrätt, Lunds universitet, Lund, 1998
- Lindell-Frantz, Eva: *Nedsättning av försäkringsersättning: en studie avseende konsumentförsäkringslagens 30-32 §§*, Lunds universitet, Lund, 1996
- Munukka, Jori: "Försäkringsbolags lojalitetsplikt under utmejsling". I: *Svensk juristtidning* 2010
- Munukka, Jori: *Kontraktuell lojalitetsplikt*, Jure, Stockholm, 2007
- Nordin, Eva: *Avbrottsförsäkring för företag*, 10 u., Studentlitteratur, Lund, 2007
- Nydrén, Birger: "Identifikation samt förhållandet mellan biförpliktelser i företagsförsäkring". I: *Uppsatser om försäkringsavtalslagen* (red. Jessika Van Der Sluijs), Jure, Stockholm, 2009
- Peczenik, Aleksander: *Juridikens teori och metod: en introduktion till allmän rättslära*, Fritze, Stockholm, 1995
- Radetzki, Marcus: "Den försäkrades räddningsplikt enligt försäkringsavtalslagen". I: *Uppsatser om försäkringsavtalslagen* (red. Jessika Van Der Sluijs), Jure, Stockholm, 2009
- Radetzki, Marcus: *Skadeståndsberäkning vid sakskada*, 2 u., Svenska försäkringsföreningen, Stockholm, 2012
- Schmidt, Folke: *Faran och försäkringsfallet: en försäkringsrättslig studie*, Gleerup, Lund, 1943
- Sørensen, Ivan: *Forsikringsret*, 5 u., Jurist- og økonomforbundets Forlag, København, 2010
- Ullman, Harald: *Försäkring och ansvarsfördelning: om förhållandet mellan försäkring och kommersiella leverans- och entreprenadavtal*, Iustus, Uppsala, 1999

Försäkringsvillkor och allmänna villkor

Länsförsäkringar: *Kombinerad företagsförsäkring*, V 065:11

Moderna försäkringar: *Allmänna avtalsbestämmelser och definitioner – förklaringar*, AB-DF:10

Moderna försäkringar: *Allriskförsäkring för små företag*, E 110:1

Sjöassuradörernas förening: *Allmänna sjöförsäkringsplan av den 13 juni 1957*

Sjöassuradörernas förening: *Allmänna villkor för transportförsäkring av varor*, justerade per den 1 januari 2007, AV2000

Trygg Hansa: *Basvillkor SmåföretagarPlus*, B 10

Rättsfallsförteckning

NJA 1942 s. 11

NJA 1962 s. 281

NJA 1976 s. 458